

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

Το φαινόμενο της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία.

ΚΟΥΤΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

A. M. MΘ11018

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μπόση Μαίρη

Πειραιάς 2014

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.....	4
ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	5
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	5
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ. «Η δεκαετία του 1960, σημείο καμπής για την πολιτική βία».....	7
Η « Δημοκρατική» δεκαετία του 1950.....	7
Το πραξικόπημα του 1960 και το Σύνταγμα του 1961	9
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ. «Η διαδικασία συγκρότησης των πόλων του πολιτικού ριζοσπαστισμού».....	12
Η Άκρα Δεξιά (από την ομάδα του Τουρκές στο πραξικόπημα του 1960, στο Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης)	12
Η ανάδυση του πολιτικού Ισλάμ	14
Η τουρκική αριστερά: Από το ΤΚΚ στο ΤΕΚ και την επαναστατημένη Νεολαία του 1968.....	18
Ο κουρδικός εθνικισμός. Από την συντριβή των επαναστάσεων του Μεσοπολέμου, στην αναγέννηση μέσα από τους κόλπους της τουρκικής ριζοσπαστικής Αριστεράς	23
Η αναβίωση του Αρμενικού Ζητήματος την δεκαετία του 1960.....	29
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ. «Το φαινόμενο της πολιτικής βίας και η κρατική οπτική επί του φαινομένου.».....	31
Το φαινόμενο της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία.....	31
Η κρατική ιδεολογία και οι παράγοντες που επηρέασαν την οπτική του τουρκικού κράτους στο φαινόμενο της πολιτικής βίας.	35

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ. «Οι επιμέρους εκφάνσεις του φαινομένου της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία».....	44
Η κρατική βία στην Τουρκική Δημοκρατία.	44
Το φαινόμενο της Ακροδεξιάς πολιτικής βίας	49
Η άνοδος ισλαμικού φονταμενταλισμού και η ισλαμιστική πολιτική βία. .	52
Η Ακροαριστερή βία.	56
Η κουρδική αποσχιστική βία.	60
Η αρμενική πολιτική βία στην Τουρκία.	65
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	73
Βασικά εγχειρίδια.....	73
Διδακτορικές Διατριβές.....	73
Διπλωματικές εργασίες.....	73
Δημοσιεύσεις στα ελληνικά.....	74
Δημοσιεύσεις στα αγγλικά.	74
Πληροφορίες από το Διαδίκτυο.....	74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Οι διαδηλώσεις που ξέσπασαν στο πάρκο Γκεζί της Κωνσταντινούπολης τον Μάιο του 2013 έφεραν στους τηλεοπτικούς μας δεκτές εικόνες της Τουρκίας που είχαμε ξεχάσει να βλέπουμε. Στα πλαίσια της δεσπόζουσας θέσης του φαινομενικά «μετριοπαθούς» Ισλαμισμού στην πολιτική σκηνή της Γείτονος, πλέον της δεκαετίας, και του νεοθωμανισμού που πρέσβευε η κυβέρνηση του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης, είχαμε μια εικόνα μιας χώρας όπου πλην των Κουρδών εθνικιστών και των Ενόπλων Δυνάμεων δεν διαφαίνονταν άλλες εστίες πολιτικής αμφισβήτησης.

Από την μια, η εξέγερση στο Γκάζι, καθώς εξελίσσονταν σε φαινόμενο που ξέφευγε από τα όρια της Κωνσταντινούπολης και επεκτείνονταν σε ολόκληρη την χώρα και τις πόλεις της Ευρώπης με τουρκικές κοινότητες, επανέφερε στο προσκήνιο πολιτικές, εθνοθησκευτικές και κοινωνικές ομάδες που διεκδικούσαν με δυναμισμό τα αιτήματα που προέβαλαν. Από την άλλη, η αντίδραση του τουρκικού κράτους ήταν υπέρ του δεόντως δυναμική σε σημείο που περάν της ανορθολογικά βίαιης αντιμετώπισης των διαδηλωτών να προβαίνει σε άκρως αντιδημοκρατικές μεθόδους για να καταστείλει την εξέγερση αυτή.

Η γενικότερη εικόνα, ήταν μιας χώρας που ήταν έτοιμη να πέσει για ακόμη μια φορά στην δίνη της πολιτικής βίας όπως και σε άλλες περιόδους της σύγχρονης ιστορίας της.

Βασικός σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των παλαιότερων περιόδων του φαινομένου της πολιτικής βίας γιατί καθώς παρατηρείται εντατικοποίηση στην προσφυγή διαδηλωτών και κράτους στην βία, η ενδεχόμενη έξαρση του φαινομένου καθιστά το θέμα της παρούσας εργασίας επίκαιρο και σημαντικό, διότι κάποιοι από τους διαφαινόμενους πόλους του φαινομένου της πολιτικής βίας έχουν εμφανιστεί και δράσει σε προηγούμενες περιόδους της τουρκικής ιστορίας (ή έχουν μια διαρκή δράση έως σήμερα) .

ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Εξαιτίας της περιορισμένης προηγούμενης διερεύνησης σχετικά με την απάντηση του παραπάνω ερωτήματος και της περιορισμένης βιβλιογραφίας που αναφέρεται διάσπαρτα στο θέμα, η εργασία αυτή αναζητεί στοιχεία από τους πέντε σχετικούς τομείς των ανθρωπιστικών σπουδών: της πολιτικής επιστήμης, της ιστορίας, της εθνολογίας, της ισλαμικής θεολογίας και των διεθνών σχέσεων. Στηρίζεται επομένως σε θεωρίες των πέντε παραπάνω επιστημών σχετικά με την ερμηνεία του φαινομένου της πολιτικής βίας σε μια χώρα με την πολιτική ιστορία και την εθνοθησκευτική σύνθεση της Τουρκίας.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αυτό που πρέπει, κατ' αρχάς, να τονιστεί, είναι ότι η εργασία αυτή προσπαθεί να συνοψίσει τις πληροφορίες που υπήρχαν διάσπαρτες στη βιβλιογραφία οι οποίες σχετίζονται τόσο με την πορεία της διαμόρφωσης των επιμέρους οργανώσεων που κατά καιρούς απάρτισαν το φαινόμενο της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία, την δομή και την δράση τους όσο και την διαμόρφωση της κρατικής οπτικής στο θέμα της πολιτικής βίας καθώς και το πώς συντέλεσε η οπτική αυτή στην δομή και τη δράση των φορέων της κρατικής βίας. Στη βιβλιογραφία συναντούμε βιβλία που μιλούν: πρώτον, για το φαινόμενο της πολιτικής βίας γενικότερα, δεύτερον, για τις διαφορές κατηγοριοποιήσεις του, τρίτον, για την ιστορία της Τουρκικής Δημοκρατίας και ειδικότερα για την διαμόρφωση των πολιτικών ιδεολογιών και κομματικών σχηματισμών, τέταρτον, για τον οικονομικό και κοινωνικό μετασχηματισμό από το 1923 και έπειτα, και πέμπτον, για τους διάφορους πόλους της πολιτικής βίας την δράση και την αντίδραση του κράτους. Μέσα από αυτή τη βιβλιογραφία αντλήσαμε τα στοιχεία που θεωρήσαμε χρήσιμα για να απαντηθεί το ερώτημα της εργασίας μας.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Το βασικό πρόβλημα που εξετάζει η παρούσα έρευνα αποτελείται από τα εξής μέρη:

Πρώτον, η διαφορετική εννοιολογική προβληματική του φαινομένου της πολιτικής βίας. Αρχικά όσον αφορά τον ορισμό του και εν συνέχεια την οπτική διαφόρων κρατών και διεθνών οργανισμών που αντί να διευκολύνουν τον ορισμό, στην πραγματικότητα τον περιπλέκουν.

Δεύτερον τα διαφορετικά μεθοδολογικά μοντέλα προσέγγισης του ορισμού και τα ερμηνευτικά εργαλεία τα οποία παράσχουν αναφορικά με το φαινόμενο της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία. Η επιλογή της προσέγγισης του φαινομένου στην συγκεκριμένη χώρα υπό το πρίσμα της πολιτικής βίας, έχει να κάνει με τα κίνητρα της βίας, η οποία σε αντιδιαστολή με την πολεμοκεντρική προσέγγιση του φαινομένου από κάποιους αναλυτές, «δεν διέπεται από τους νομούς που έχουν κωδικοποιηθεί και εφαρμόζονται από την διεθνή κοινότητα των κρατών»¹ αλλά αντίθετα «είναι πολιτική πράξη, εκπορεύεται από την πολιτική, συνεχίζει να υπάρχει κατ' αντιπαράθεση με την εξουσία και τους τρόπους που ασκείται και αποφασίζει την ημερομηνία λήξης της ανάλογα με τις πολιτικές εξελίξεις του πλαισίου στο οποίο δρα»².

Τρίτον, η κρατική ιδεολογία και ο ρόλος της στη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, ο ρόλος των ενόπλων δυνάμεων, η ύπαρξη του «βαθέως κράτους» σε συνδυασμό με τα διαφορετικά εθνοθρησκευτικές υπόβαθρα της τουρκικής κοινωνίας τις διαφορετικές προσεγγίσεις της ταυτότητας τους και τις επιδιώξεις τους στα πλαίσια του κράτους, καθιστούν την Τουρκική Δημοκρατία μια ιδιάζουσα περίπτωση χώρας που πρέπει να εξεταστεί με ιστορικά αρχικά, εθνολογικά στην συνέχεια και στο τέλος με πολιτικά αναλυτικά εργαλεία.

Τέλος, η ύπαρξη πέντε διαφορετικών κατηγοριών του φαινομένου, η δράση ενόπλων οργανώσεων άλλοτε σε συνδυασμό μεταξύ τους πάρα τους διαφορετικούς τους στόχους πχ. η κοινή δράση Κουρδών και Αρμενίων εθνικιστών εναντίον τούρκικων στόχων ή Ακροαριστερών και Κουρδικών οργανώσεων, η κοινή δράση Ισλαμιστών και Ακροδεξιών σε συνέργεια με κρατικές δυνάμεις και άλλοτε η μια εναντίον της άλλης πχ. Κούρδοι εναντίον Ακροαριστερών, κρατικές δυνάμεις εναντίον Ισλαμιστών καταδεικνυε μια περιρρέουσα κατάσταση χωρίς ενδιάμεσα στεγανά σε πολλές περιπτώσεις.

Για την επίλυση των παραπάνω πτυχών του προβλήματος, η παρούσα έρευνα εκπονήθηκε με σκοπό να απαντήσει σε ένα ερώτημα επίκαιρο σχετικά με τις εξελίξεις στην Τουρκική Δημοκρατία, τη διερεύνηση των παλαιότερων περιόδων του φαινομένου της πολιτικής βία και να καταλήξει σε συμπεράσματα.

¹Μαίρη Μπόση, «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Π. Τραυλός, σ. 134

² Μαίρη Μπόση, «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Π. Τραυλός, σ. 132

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ. «Η δεκαετία του 1960, σημείο καμπής για την πολιτική βία».

Η « Δημοκρατική» δεκαετία του 1950.

Πριν ακόμη από την ίδρυση της σύγχρονης Τουρκικής Δημοκρατίας, κατά την περίοδο του Πολέμου της Ανεξαρτησίας³ αλλά και κατά τις πρώτες τρεις δεκαετίες της η πολιτική σφαίρα της χώρας είναι εξαρτημένη από το πρόσωπο, αρχικά, και στη συνέχεια από την πολιτική κληρονομία του Μουσταφά Κεμάλ. Αν και το κεμαλικό κίνημα ήταν αρκετά πλουραλιστικό με την συμμετοχή δυνάμεων με αριστερές, εθνικιστικές, φιλελεύθερες, ισλαμικές και φιλοσουλτανικές τάσεις στην συνέχεια παγιοποιήθηκε και ευθυγραμμίστηκε. Οι εκκαθαρίσεις κατά την διάρκεια του πολέμου και των πρώτων χρόνων της Δημοκρατίας, οδήγησαν την χώρα στο καθεστώς του μονοκομματισμού υπό την καθοδήγηση του Μουσταφά Κεμάλ, ενώ μετά την ενσωμάτωση των άρχων της ιδεολογίας του στο τουρκικό Σύνταγμα του 1937 έχουμε πλέον το πέρασμα σε ένα καθεστώς κόμματος-κράτους με κοινά οργανογράμματα κατά τα πρότυπα του φασιστικού κόμματος της Ιταλίας και του κομμουνιστικού κόμματος της ΕΣΣΔ⁴. Το καθεστώς του κόμματος-κράτους συνεχίζεται και μετά το θάνατο του Μουσταφά Κεμάλ από τον Ισμέτ Ινονού και διαρκώντας έως το 1945.

Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τις απαρχές του Ψυχρού Πολέμου η Τουρκία προσχωρεί στο Δυτικό στρατόπεδο και ακολουθεί η ένταξη της σε διεθνείς πολιτικούς και οικονομικούς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, Συμβούλιο της

³ Όπως αναφέρεται από τους Τούρκους ιστορικούς οι μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο επιχειρήσεις των Τούρκων ανταρτών υπό τον Μουσταφά Κεμάλ εναντίον των αγγλικών, γαλλικών και ελληνικών δυνάμεων που είχαν λάβει την Εντολή Διοίκησης κάποιων επαρχιών της ηττημένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας .

⁴ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 46-47

Ευρώπης, ΔΝΤ και ΟΟΣΑ) ενώ αποστέλλει και εκστρατευτικό σώμα στον Πόλεμο της Κορέας. Η έξοδος της Τουρκίας από την κεμαλική αρχή της ουδετερότητας, που ορίζονταν περιγραφικά ως «*Ειρήνη στη Πατρίδα, Ειρήνη στον Κόσμο*», είχε να κάνει αφενός με τους όρους που προέβλεπαν οι Σοβιετικοί προκειμένου να ανανεώσουν το Σύμφωνο Φιλίας μεταξύ των δυο χωρών (ανάλογο με εκείνο που έληγε το 1945)⁵ και αφετέρου με τον γενικότερο προσανατολισμό της στο μεταπολεμικό διεθνές σύστημα. Οι οροί αυτοί αφορούσαν τροποποιήσεις στο καθεστώς των Στενών του Ελλήσποντου, καθώς και την επιστροφή των βορείων περιοχών της Ανατολίας που ήταν υπό ρώσικη κατοχή κατά την προεπαναστατική περίοδο (1878-1918) στην ΕΣΣΔ αλλά και της έντονης επιθυμίας για ένταξη στο Σχέδιο Μάρσαλ λόγω της μεταπολεμικής καθηλωμένης οικονομίας της⁶.

Ως προαπαιτούμενο μετρώ για τη είσοδο της Τουρκίας στους διεθνείς οργανισμούς ήταν η αντικατάσταση του καθεστώτος του κράτους-κόμματος από το πολυκομματικό πολιτικό σύστημα ως αποδοχή των δυτικών δημοκρατικών αξιών. Η ίδρυση νέων κομμάτων⁷ θα σηματοδοτήσει μια νέα εποχή με κυριότερο το δεξιό Δημοκρατικό Κόμμα, υπό την ηγεσία του Αντνάν Μεντερές, που σύντομα έγινε το αντιπάλων δέος του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος κατορθώνοντας μια σαρωτική νίκη στις εκλογές του 1950.

Η πρώτη νίκη του Δημοκρατικού Κόμματος στηρίχτηκε στον αγροτικό πληθυσμό της Ανατολίας που ήθελαν να απαλλαχθούν από την οικονομική εκμετάλλευση και την θρησκευτική καταπίεση του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος καθώς και στους μικροαστούς, τους εισαγωγείς και τους έμπορους των μεγαλουπόλεων που υπέφεραν κάτω από την γραφειοκρατική καταπίεση της κεμαλικής γραφειοκρατικής ελίτ⁸.

Κατά τις κυβερνήσεις των Δημοκρατικών εκπληρώνεται μεγάλο μέρος των οικονομικών υποσχέσεων της ιδιαίτερα προς τον αγροτικό πληθυσμό⁹. Οι υποσχέσεις αυτές είχαν να κάνουν με την ανασυγκρότηση της υπαίθρου. Παράλληλα απελευθερώνει την οικονομία από τις κρατικιστικές δομές που της είχε επιβάλλει η ρεπουμπλικανική διακυβέρνηση. Το άνοιγμα της οικονομίας δεν αποφέρει ιδιαίτερα αποτελέσματα λόγω της περιορισμένης επένδυσης των κερδών που είχε συσσωρεύσει

⁵Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.278

⁶ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τουρκικής Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.18

⁷ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.287

⁸ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.115

⁹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.115-116

η αστική τάξη κατά τη δεκαετία του 1940 και της έλλειψης σημαντικών ξένων επενδύσεων¹⁰ ενώ η κρίση κρατικού χρέους του 1958, εξαιτίας της μείωσης των εξαγωγών, πλήττει ακαριαία την τουρκική οικονομία υποτιμώντας το τουρκικό νόμισμα κατά 300% .

Η στάση των Δημοκρατικών έναντι των θρησκευτικών θεμάτων είναι η σταδιακή χαλάρωση της αποκλειστικά ελεγχόμενης από το κράτος θρησκευτικής πολιτικής. Η αλλαγή αυτή είχε να κάνει με την επαναλειτουργία των θρησκευτικών σχολειών (Ιμάμ Χατίπ), το κάλεσμα για προσευχή που ακούγονταν και πάλι στην Αραβική ενώ παράλληλα τα θρησκευτικά τάγματα (ιδιαίτερα των Νουρτζού) που είχαν κηρυχτεί παράνομα από τους κεμαλιστές επανέρχονται διστακτικά στο προσκήνιο με την ανοχή και την αναγνώριση μέσω των σχέσεων που ανέπτυξαν με μέλη της κυβέρνησης των Δημοκρατικών. Αν και η στάση των Δημοκρατικών ήταν ελαστικότερη σε σχέση με των κεμαλιστών τότε δεν απεμπόλησαν την υπαγωγή του θρησκευτικού στο κρατικό¹¹ .

Το πραξικόπημα του 1960 και το Σύνταγμα του 1961.

Παρά την φιλελεύθερη οικονομική και φιλοθρησκευτική πολιτική των κυβερνήσεων Μεντερές (που τον οδήγησε εκ νέου στις δυο εκλογικές νίκες του 1954 και 1957) η κυβέρνηση μεταμορφώθηκε γρήγορα σε μια αυταρχική εξουσία που χρησιμοποιούσε τα μέσα της για να συντρίψει τους πολιτικούς της αντίπαλους. Αρχικά με την χρήση της δημοσίας ραδιοφωνίας όπου κατήγγειλε και απαξίωνε τους αντίπαλους της μέσω εκπομπών και στη συνέχεια με την αλλαγή των εκλογικών νομών και την σφοδρότητα που χαρακτήριζε την χρήση βίας εκ μέρους των οργάνων της τάξης για την καταστολή των διαδηλώσεων. Χαρακτηριστικό της έντασης της καταστολής ήταν να φθάσει σε σημείο να απειλήσει πως θα ζητούσε αμερικανική στρατιωτική βοήθεια για επιβολή της δημοσίας ειρήνης¹². Παράλληλα με την αυταρχικότητα η κυβέρνηση ολίσθαινε σε μια ακραία εθνικιστική και λαϊκιστική πολιτική υποκινώντας και ενθαρρύνοντας κύκλους της άκρας Δεξιάς οι οποίοι οργανώνουν την προβοκάτσια και το αντιμειονοτικό διωγμό του 1955 που οδήγησε

¹⁰ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.294-296

¹¹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.306

¹² Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 74

σε μαζικές αναχωρήσεις του μεγαλύτερου μέρους των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων¹³.

Από την άλλη η κεμαλική ελίτ και ο στρατός ουδέποτε κατά την δεκαετία των κυβερνήσεων του Μεντερές έπαψαν να εναντιώνονται πολιτικά στις αλλαγές που αυτές έφεραν, χωρίς όμως να παραγνωρίζουν το γεγονός πως ήταν αποτέλεσμα των επιθυμιών του εκλογικού σώματος¹⁴. Ο φόβος για την άνοδο του μυστικιστικού Ισλάμ των θρησκευτικών ταγμάτων από την οποία κινδυνεύει ο κοσμικός χαρακτήρας του κράτους σε συνδυασμό με την αυταρχικότητα της κυβερνητικής πολιτικής και την δυσαρέσκεια από την οικονομική κρίση ωθεί τις δυνάμεις αυτές να λειτουργήσει όπως τα υπόλοιπα ριζοσπαστικά κινήματα της περιοχής (ιδιαίτερα ο νασερισμός) και να επιβάλλουν μέσω πραξικοπήματος την επιστροφή στον κεμαλισμό¹⁵.

Το τέλος της πρώτης δημοκρατικής περιόδου της σύγχρονης Τουρκίας έρχεται με το πραξικόπημα της 27^{ης} Μαΐου 1960. Αν και κατά την δεκαετία του 1950 υπήρξαν πολλές συνωμοτικές κινήσεις του στρατού και πρωτοβουλίες για ανατροπή του καθεστώτος αυτή που το κατάφερε ήταν η «Επιτροπή Εθνικής Ενότητας» υπό τον στρατηγό Τζεμάλ Γκιουρσέλ και νεαρούς αξιωματικούς με αριστερές τάσεις και άλλους από το παντουρκικό πολιτικό στρατόπεδο, όπως ο συνταγματάρχης Αρπασλάν Τουρκές¹⁶.

Η κατάληψη της εξουσίας από τους στρατιωτικούς έγινε δέκτη με ενθουσιασμό εκ μέρους της μεγάλης μάζας της γραφειοκρατίας, των φοιτητών και των διανοουμένων των αστικών κέντρων¹⁷. Η συμμαχία αυτή νομιμοποιούσε την «Επιτροπή Εθνικής Ενότητας» με βάση την κεμαλική αρχή της δράσης των «ενεργητικών δυνάμεων» που στρεφόταν εναντίον της ολοένα και ενισχυόμενης θέσης και αυταρχικότητας του Δημοκρατικού Κόμματος καθώς και της χαλάρωσης της πολιτικής της εκκοσμίκευσης¹⁸. Την ερμηνεία αυτή είχε δώσει η επιτροπή καθηγητών δικαίου στους οποίους είχε ανατεθεί από την πρώτη μέρα του πραξικοπήματος ο σχεδιασμός ενός νέου συντάγματος. Την ευθύνη για την τελειοποίηση του νέου τουρκικό Σύνταγμα ως κειμένου, ανέλαβε μια συντακτική συνέλευση με δυο σώματα, την «Επιτροπή Εθνικής Ενότητας» και εκπροσώπους των

¹³ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 73

¹⁴ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.117

¹⁵ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 74-75

¹⁶ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ.75-76

¹⁷ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.315

¹⁸ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.301-306

δυο νόμιμων κομμάτων ,επαγγελματικών ομάδων και επαρχιών που εγκρίθηκε με ποσοστό 60% υστέρη από δημοψήφισμα (9 Ιουλίου 1961).

Το νέο Σύνταγμα αν και πρόεκυψε μέσα από ένα καταφορά αντιδημοκρατικό γεγονός, όπως το πραξικόπημα του 1960, παρήγαγε τη πλέον φιλελεύθερη, ως προς τις θέσεις, μεταρρύθμιση στην ιστορία της Τουρκικής Δημοκρατίας¹⁹ και ήταν σαφώς πιο φιλελεύθερο από αυτό του 1924 που πρόεκυψε από μια επανάσταση. Το νέο Σύνταγμα για να εμποδίσει ένα νέο μονοκομματικό μονοπώλιο της εξουσίας²⁰, διασφάλιζε ευρύτερο φάσμα πολιτικής δραστηριότητας τόσο προς τα αριστερά όσο και προς τα δεξιά, όριζε αναλογική εκπροσώπηση στις εκλογές του Κοινοβουλίου, προέβλεπε δημιουργία ενός δευτέρου σώματος της Γερουσίας όπου κάθε νομοθετική ρύθμιση θα έπρεπε να εγκριθεί και από αυτή καθώς και Συνταγματικό Δικαστήριο που θα μπορούσε να ακυρώσει κάθε νομοθεσία που έκρινε αντισυνταγματική. Ανάλογη φιλελευθεροποίηση προέβλεπε και για την ακαδημαϊκή λειτουργία και την δικαστική εξουσία όπου παρείχε εγγυήσεις πλήρους αυτονομίας .Ακόμη συμπεριέλαβε άρθρα που εξασφάλιζαν ευρεία κλίμακα των πολιτικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων καθώς και της ελευθεροτυπίας.

Μετά την έγκριση του νέου Συντάγματος ακολούθησε η δίκη του παλαιού καθεστώτος των Δημοκρατικών όπου καταδικάστηκαν σε θάνατο δι' απαγχονισμού ο πρώην πρωθυπουργός Μεντερές και δυο υπουργοί του τον Σεπτέμβριο του 1961 .

Οι εκλογές του 1961 χαρακτηρίστηκαν ως ελεύθερες και έντιμες από κάθε άποψη αναδεικνύοντας νικητή τον συνασπισμό του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος, υπό τον Ισμέτ Ινονού και στην αντιπολίτευση την μετεξέλιξη του Δημοκρατικού Κόμματος το Κόμμα Δικαιοσύνης, υπό τον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ. Παρόλη την επάνοδο του κεμαλισμού στην εξουσία μια νέα κατάσταση στην δημοσιότητα της Τουρκίας άρχισε να διαμορφώνεται με νέες δυνάμεις- πολιτικούς πόλους που ανταγωνίζονταν. Η νέα αυτή πολιτική σφαίρα εκτίνονταν με τους φορείς που δημιουργήθηκαν από την Άκρα Δεξιά έως την Άκρα Αριστερά ενώ άρχισε να διαφαίνεται μια ισλαμιστή κινητικότητα και μια ξεχωριστή κουρδική αμφισβήτηση που θα διαφανεί αργότερα μέσα από την Αριστερά .

19 Ahmet Shamim, «Τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.23

20 Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.319-320-321

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ. «Η διαδικασία συγκρότησης των πόλων του πολιτικού ριζοσπαστισμού».

Η Άκρα Δεξιά (από την ομάδα του Τουρκές στο πραξικόπημα του 1960, στο Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης) .

Από την περίοδο της Επιτροπής Ένωσης και Προόδου, οι υπερεθνικιστές πότε δεν έπαψαν να είναι δρώντες στη τουρκική πολιτική σκηνή. Η μονή περίοδος κατά την οποία τα παντουρανιστικά σχέδια είχαν χάσει κάθε αξιοπιστία και οι υπερεθνικιστικοί κύκλοι είχαν διαιρεθεί σε πολλά ρατσιστικά κινήματα τα οποία διαφωνούσαν μεταξύ τους, ήταν αυτή της διακυβέρνησης του Μουσταφά Κεμάλ²¹.

Πάρα την περιθωριακή θέση των παντουρανιστικών ιδεών κατά την περίοδο εκείνη οι ρατσιστικές ιδέες κυριαρχούν στην τουρκική κοινωνία και ιδιαίτερα οι αντισιωνιστικές, ακόμη και με την ανοχή του ιδίου του Ατατούρκ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της στάσης αυτής είναι η απάντηση του σε αίτημα Εβραίων της Ανατολικής Θράκης για την προστασία τους, μετά από επιθεση του όχλου εναντίον περιουσιών και συναγωγών, όπου φέρεται να δηλώνει «*Μα πως μπορώ να εναντιωθώ στη θέληση του λάου μου;*»²².

Κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αν και ο Ινονού είχε υπογράψει μια σειρά συμφωνιών με Αγγλογάλλους η οποία προέβλεπε μια πολιτική «κοινής άμυνας» σε περίπτωση που ο πόλεμος εξαπλώνονταν στη Μεσόγειο (Οκτώβριος 1939) όπως επίσης και με την ΕΣΣΔ συνθήκη «μη επίθεσης» (Μάρτιος 1941) στην συνέχεια αλλάζει πολιτική και υπογράφει συνθήκη «φιλίας και μη επίθεσης» με την Γερμανία (Ιούνιος 1941).

Αν και φαινομενικά η Τουρκία ακολουθούσε μια πολιτική πλήρους ουδετερότητας οι παντουρανιστικές ιδέες είχαν επανακάμψει, τόσο επίσημα όσο και ανεπίσημα, στην εξωτερική και την εσωτερική πολιτική.

Έτσι η Τουρκία, προσέγγιζε την Ναζιστική Γερμανία στοχεύοντας στην κατάκτηση των τουρκόφωνων περιοχών της ΕΣΣΔ, γεγονός που αποδεικνύεται τόσο από τις ανοικτές διαπραγματεύσεις της αντιπροσωπείας που είχε σταλθεί από την Άγκυρα υπό τον στρατηγό Αλί Φουάτ Ερντέν, όσο και από τις παροτρύνσεις του Τούρκου πρωθυπουργού Σουκρού Σαράτσογλου όχι με την ιδιότητα του «πολιτικού

²¹ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 66

²² Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.325

υπεύθυνου» αλλά του «Τούρκου», προς τον Γερμανό πρέσβη για λύση του ρώσικου προβλήματος²³.

Στο εσωτερικό κατά τα πρώτα χρόνια του πολέμου η Τουρκία υιοθέτησε μια αντιμειονοτική, και ιδίως αντισημιτική πολιτική, ενώ παράλληλα υποστηριχθήκαν δημόσια ακόμη και από υψηλά ιστάμενους της χώρας, ρατσιστικές θεωρίες που εξαρτούσαν το έθνος από την καθαρότητα του αίματος²⁴. Έτσι το τουρκικό Κοινοβούλιο, από το 1938 και μετά, ψήφισε μια σειρά νόμων που καθιστούσαν αδύνατη την είσοδο Εβραίων στην χώρα (με εξαίρεση κάποιους Εβραίους καθηγητές και κάποιους Γερμανούς αντιναζί) και άλλους που επέτρεπαν την έκδοση διαβατηρίου μόνο σε «όσους ανήκουν στην τουρκική φυλή». Τέλος το Νοέμβριο του 1942 ψηφίζεται ο νόμος που προέβλεπε την φορολόγηση εισοδημάτων από κερδοσκοπία και παράνομο πλουτισμό (φόρος περιουσίας) που στόχευε κυρίως Αρμενίους, Έλληνες και Εβραίους αφού οι μουσουλμάνοι τους οποίους αφορούσε τύγχαναν φοροαπαλλαγής²⁵.

Μετά την ήττα στο Στάλινγκραντ η πολιτική της ευμενούς ουδετερότητας υπέρ της Γερμανίας εγκαταλείπεται διακόπτοντας τις διπλωματικές σχέσεις τον Αύγουστο του 1944 και στη συνέχεια τον Φεβρουάριο του 1945 η Τουρκία κηρύσσει τον πόλεμο στη Γερμανία.

Στο πνεύμα καλής θέλησης προς την ΕΣΣΔ ο Ινονού συλλαμβάνει και δικάζει μερικούς παντουραμιστές, οι όποιοι επιστρέφουν αποκατεστημένοι ²⁶ στην πολιτική σκηνή μετά τον πόλεμο και αφού έχουν αναπροσαρμόσει την ρητορεία και τους στόχους τους θέτοντας ως υψίστη προτεραιότητα τον αντικομμουνιστικό αγώνα διατηρώντας έτσι διασυνδέσεις με σημαντικούς κυβερνητικούς παράγοντες²⁷.

Την κυρία ακροδεξιά παράταξη μετά το πραξικόπημα του 1960 αποτέλεσε το Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (MHP), το όποιο ιδρύεται το 1969 από τον πρώην πραξικοπηματία του 1960 παντουραμιστή συνταγματάρχη Αρπασλάν Τουρκές.

Αφετηρία του νέου κόμματος αποτελεί το Ρεπουμπλικανικό Αγροτικό Εθνικό Κόμμα στο όποιο ο Τουρκές εντάθηκε το 1965 μαζί με την πλειονότητα των

²³ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 66
[...] «η Γερμανία μπορούσε να επιλύσει το ρώσικο πρόβλημα με σφαγή των μισών Ρώσων απαλλάσσοντας οριστικά τις περιοχές των εθνικών μειονοτήτων από την ρωσική επιρροή και μεταμορφώνοντας τους σε συμμάχους των χωρών του Άξονα» [...]

²⁴ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 67

²⁵ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 68

²⁶ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.283

²⁷ Μαρία Δημητρακά, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.150

αξιωματικών που είχαν αποπεμφθεί από την Επιτροπή Εθνικής Ενότητας μετά το πραξικόπημα του 1960, και την ίδια χρονιά κατορθώνει να εκλέγει πρόεδρος του κόμματος.

Υπό την προεδρία του Τουρκές απομακρύνεται η πάλαια ηγεσία και το κόμμα αλλάζει φυσιογνωμία και μετατρέπεται σε ένα ιεραρχικά οργανωμένο μαχητικό υπερεθνικιστικό κόμμα, έχοντας ως κύριο σύνθημα το «*Αρχηγός-Δόγμα-Οργάνωση*»²⁸.

Στόχος του κόμματος ήταν η δημιουργία μιας τουρκικής αυτοκρατορίας με έκταση από την Αδριατική έως την Κίνα και ενός έθνους που θα διοικείται υπό τον γενικό αρχηγό (basbug) του σε μια βάση συντεχνιακή και στρατιωτική και μια κοινωνία που θα θεμελιώνεται στις βασικές αρχές του εθνικισμού, του ιδεαλισμού, της ηθικής, της κοινωνικής ευθύνης, της υπεράσπισης της ελευθερίας, της ενίσχυσης των αγροτών, της τεχνολογικής ανάπτυξης και εκβιομηχάνισης της χώρας (ιδέες που περιέχονταν στο φυλλάδιο που συνέταξε ο Τουρκές με τίτλο «Εννέα Φώτα»)²⁹.

Αν και φαινομενικά το πρόγραμμα του Κόμματος Εθνικιστικής Δράσης δεν διέφερε σε πολλά από τα κεμαλικά «Τόξα» της δεκαετίας του 1930 τα στοιχεία που το διαφοροποιούσαν και τονίζονταν περισσότερο ήταν ο παντουρανισμός και ο αντικομμουνισμός που εκφράζονταν μέσω των βίαιων δράσεων των οπαδών του ενώ μετά το 1969 άρχισε να δίνεται έμφαση στο Ισλάμ παρά την κοσμική θεώρηση του κόμματος για το κράτος.

Η ανάδυση του πολιτικού Ισλάμ.

Παρά τις λαϊκίστικες διακηρύξεις των θεμελιωτών της Τουρκίας περί εκκοσμίκευσης και ανεξιθρησκίας στην πραγματικότητα επίσημη θρησκεία αναγορεύτηκε ο Μουσουλμανισμός και συγκεκριμένα το δόγμα των Χαναφιτών Σουνιτών³⁰, όπως και την εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, παραμελώντας τα υπόλοιπα μουσουλμανικά δόγματα, οι θρησκευτικοί θεσμοί έγιναν κρατική υπόθεση υπό την εποπτεία της «Κρατικής Υπηρεσίας Θρησκευτικών Υποθέσεων» (Diyanet İşleri Başkanlığı)³¹.

²⁸ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.333

²⁹ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 78

³⁰ Αλεβίτες, Γιεζιντί.

³¹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.96

Στον αντίποδα του επίσημου-κρατικού Ισλάμ υπήρχαν οι ισλαμικές αδελφότητες και τα Τάγματα³² με παρουσία αιώνων, των όποιων οι οπαδοί αποτελούσαν το λαϊκό Ισλάμ, απαγορευθήκαν με το Νομό του 1925. Στην συνέχεια κινήθηκαν στην παρανόμια κατά την μονοκομματική περίοδο και επανήλθαν μετά τον μετριασμό των σκληρών κοσμικών μέτρων κατά την περίοδο της εξουσίας των Δημοκρατικών και με τις διατάξεις περί αστικών ελευθεριών του Συντάγματος του 1961 άρχισαν να λειτουργούν σε ημινόμιμη βάση ³³.

Οι ισλαμικές αδελφότητες και τα Τάγματα παρά την απαγόρευση και την παράνομη δράση τους τότε δεν σταμάτησαν να παίζουν σημαντικό ρόλο στην τούρκικη κοινωνία από τη μια μέσω της πνευματικότητας και της συντροφικότητας που προσέφεραν στα μέλη τους και από την άλλη μέσω τόσο της οικονομικής και κοινωνικής υποστήριξης όσο και της κοινωνικής πρόνοιας εξαιτίας της οικονομικής ευρωστίας τους. Οι δυο μεγάλοι κλάδοι Νακσιμπεντί και Νουρτζού από τους οποίους προήλθαν εν συνέχεια και άλλες αδελφότητες αποτέλεσαν τους εκφραστές του λαϊκού Ισλάμ και να αποκτούν μέλη τόσο στον αγροτικό πληθυσμό της Ανατολίας και στους πλουσίους αστούς, την μεσαία τάξη και τους κατοίκους των παραγκουπόλεων των μεγάλων αστικών κέντρων όσο και στους μετανάστες του εξωτερικού.

Όμως η δράση των ισλαμικών Ταγμάτων και αδελφοτήτων δεν περιορίζεται μονό στην πνευματική και κοινωνική δράση αλλά αναπτύσσει και σημαντική πολιτική δράση. Κοινά χαρακτηριστικά τους αποτελούν η αποστροφή προς τις κεμαλικές μεταρρυθμίσεις και το ανίερο ρεπουμπλικανικό καθεστώς καθώς και ο αντικομμουνισμός πράγμα που τα ωθεί να υποστηρίζουν κόμματα στο χώρο της Δεξιάς από την εποχή του Δημοκρατικού Κόμματος του Μεντερές. Στην συνέχεια όμως επήλθε ρήξη ανάμεσα στα Τάγματα και τις αδελφότητες που ήταν θετικοί σε ότι αφορούσε την συνεργασία με την Δύση και παρέμειναν στον χώρο της κεντροδεξιάς στηρίζοντας το κόμμα του Ντεμιρέλ ενώ τα πιο ριζοσπαστικά που αποστρέφονταν

³² Ιωάννης Θ. Μάζης, «Γεωπολιτική, η θεωρία και η πράξη», Εκδόσεις Παπαζήση, σ. 289

[...] Τα Ταρικήτ είναι παραδοσιακοί ισλαμικοί οργανισμοί που ανταποκρίνονται σε διαφορές πολιτιστικές, κοινωνικές και πολιτικές ανάγκες. Έχοντας ιδρυθεί-όπως αναφέραμε λεπτομερέστερα ανωτέρω-ήδη από το 10^ο αιώνα, τα Ταρικήτ –μικρές ομάδες αδελφοτήτων από μυστικιστές που ζούσαν σε κοινότητες –προστάτευαν το Ισλάμ από το να μετατραπεί σε ένα ψυχρό και τυπικό δόγμα κρατώντας το ζωντανό με την μορφή μιας απόκρυφου και φιλεύσπλαχνου πίστεως[...]

[...] Ενώ τα Ταρικήτ αποτελούν ιστορικές οντότητες με μια ισλαμική παράδοση αιώνων, τα cemaat έχουν νεαρή ηλικία, αφού ενεφανίσθησαν μετά την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας. Όμως τα cemaat έχουν οργανικούς δεσμούς με τα Ταρικήτ και αντλούν τα βασικά στοιχεία τους από τα Ταρικήτ, με τα όποια σχετίζονται. [...]

³³, ³³ Ιωάννης Θ. Μάζης, «Γεωπολιτική, η θεωρία και η πράξη», Εκδόσεις Παπαζήση, σ. 290

τον δυτικό πολιτισμό και τον καπιταλισμό πρεσβεύοντας μια «Νέα Ισλαμική Τάξη Πραγμάτων» για την ανόρθωση της χώρας συντέλεσαν στην δημιουργία ενός νέου πολιτικού πόλου : του τουρκικού πολιτικού Ισλάμ .

Έτσι στα τέλη της δεκαετίας του 1960 άρχισε να αποκρυσταλλώνεται μια νέα πολιτική κίνηση, οι Ισλαμιστές που εκφράζονταν από δυο τασεις : από την μια οι προερχόμενοι από την σουνιτική Ανατολία που διεκδικούσαν την καθιέρωση της ισλαμικής νομοθεσίας (Σαρία)³⁴ και από την άλλη αυτοί που αποδέχονταν τον κοινοβουλευτισμό και ιδρύσαν το Κόμμα της Εθνικής Τάξης υπό τον Νετζμετίν Ερμπακάν³⁵.

Το Κόμμα της Εθνικής Τάξης αποτέλεσε το πρώτο ισλαμικό κόμμα της Τουρκίας, η πολιτική πλατφόρμα του οποίου υποστήριζε μια νέα οικονομική και κοινωνική τάξη που βασιζόνταν σε «εθνικές» αρχές» αν και στη πραγματικότητα εννοούσε ισλαμικές. Η ιδρυτική ομάδα του κόμματος προήλθε από το ισλαμικό Τάγμα του Iskenderpaşa³⁶ και αναδείχτηκαν μέσα από το «Κίνημα της Θρησκευτικής Άποψης» που επεδίωκε την επιστροφή σε παραδοσιακές αξίες και θεσμούς και θεωρούσε την διαδικασία της «δυτικοποίησης» που είχε προωθήσει ο Μουσταφά Κεμάλ ως πηγή των δεινών της τουρκικής κοινωνίας θέλοντας να βάλουν τέλος σε αυτήν και να επαναφέρουν την Τουρκία στον Μουσουλμανικό κόσμο³⁷.

Το πολιτικό Ισλάμ στις επόμενες τρεις δεκαετίες και ιδιαίτερα κατά την δεκαετία του 1980 θα αποκτήσει σημαντική επιρροή στην τούρκικη πολιτική σκηνή από την άνοδο του ιδεολογικού κινήματος του «Τουρκοϊσλαμικού πολιτισμού» που θα βρει ανταπόκριση τόσο στο χώρο της Δεξιάς, στα κόμματα Εθνικιστικής Δράσης και της Εθνικής Σωτηρίας, όσο και στο χώρο των αξιωματικών που παρά τις κοσμικές παραδόσεις τους θα το αναδείξουν σε δόγμα του πραξικοπήματος του 1980³⁸. Το κίνημα του «Τουρκοϊσλαμικού πολιτισμού» έχει ως βασική θέση το ότι το Ισλάμ άσκουσε ιδιαίτερη επιρροή στους Τούρκους εξαιτίας μιας σειράς από ομοιότητες ανάμεσα στον προϊσλαμικό και τον ισλαμικό πολιτισμό τους, που

³⁴<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/538793/Shariah> Αποτελεί την θεμελιώδη αντίληψη της θρησκείας του Ισλάμ και δίκαιο που συστηματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του 2ου και 3ου αιώνα της μουσουλμανικής εποχής (8^{ος} -9^{ος} αιώνας). Η συνολική και ανεπιφύλακτη υποταγή στο θέλημα του Αλλάχ (Θεός) είναι η βασική αρχή του Ισλάμ : ο ισλαμικός νόμος είναι, επομένως η έκφραση της εντολής του Αλλάχ για τη μουσουλμανική κοινωνία και, κατά την εφαρμογή, αποτελεί ένα σύστημα των καθηκόντων που έχουν αναλάβει λόγω των θρησκευτικών πεποιθήσεων τους[...]

³⁵ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 80

³⁶ Ιωάννης Θ. Μάζης, «Γεωπολιτική, η θεωρία και η πράξη», Εκδόσεις Παπαζήση, σ. 293

³⁷ Angel Rabasa, F. Stephen Larrabee, «The rise of political Islam in Turkey», σ.40

³⁸ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.370

διακρίνονταν από βαθιά πίστη στη δικαιοσύνη στο μονοθεϊσμό και την αθανασία της ψυχής ενώ έδιναν ιδιαίτερη σημασία στην οικογενειακή ζωή και την ηθική και την ειδική αποστολή των Τούρκων να γίνουν «στρατιώτες του Ισλάμ»³⁹.

Κατά την δεκαετία του 1990 θα παρατηρηθεί η ταχεία άνοδος το πολιτικού Ισλάμ, μέσω του Κόμματος της Ευημερίας υπό την ηγεσία του Νετζμετίν Ερμπακάν. Η πολιτική επιτυχία του κόμματος αυτού θα βασιστεί στην άνοδο του πολιτικού Ισλάμ στην Μέση Ανατολή, την απώλεια της αξιοπιστίας των παραδοσιακών κομμάτων, την ικανότητα του να συνάπτει ρεαλιστικές πολιτικές συμμαχίες καθώς και την ικανότητα του να δρα όντος πολιτικού συστήματος καταφέροντας να καθησυχάζει, διεισδύοντας ταυτόχρονα σε διαφορετικά πολιτικά ακροατήρια⁴⁰.

Ακόμη, κατά την δεκαετία του 1990 ένα ακόμη ρεύμα σκέψης θα επηρεάσει το πολιτικό Ισλάμ αυτό του Χότζα Φεντουλάχ Γκιουλέν το οποίο αποτελούσε έκφραση της εκσυγχρονιστικής πτέρυγας της αδελφότητας Νουρτζού⁴¹ θα επηρεάσει την παγιοποίηση της θέσης του πολιτικού Ισλάμ και θα το καθοδηγήσει όταν βρεθεί στην εξουσία την επόμενη δεκαετία. Οι διδαχές του χότζα Γκιουλέν προωθούνταν μέσω ενός εκπαιδευτικού δικτύου (που περιελάμβανε δημοτικά, γυμνάσια και ένα πανεπιστήμιο) καθώς και της εφημερίδας Ζαμάν και του τηλεοπτικού σταθμού Σαμανγιολού. Οι διδαχές αυτές δεν στρέφονταν κατά του κοσμικού κράτους ενώ στηρίζονταν η υιοθέτηση των δυτικών τεχνολογιών σε συνδυασμό με την ισλαμική ηθική. Το κίνημα Γκιουλέν θα καταφέρει να έχει μεγάλη απήχηση στο χώρο της κεντροδεξιάς, ιδιαίτερα στο Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας και στο Κόμμα του Ορθού Δρόμου, πλην του Κόμματος της Ευημερίας του Ερμπακάν με το οποίο θα βρίσκεται σε ένταση.

Το 2002 το μετριοπαθές πολιτικό Ισλάμ έρχεται στην αυτοδύναμο στην εξουσία μέσω του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης, του Ρετζέπ Ταγίπ Ερτογάν. Οι λόγοι που το οδήγησαν στην εξουσία είχαν να κάνουν με το κατακερματισμένο και φθαρμένο πολιτικό σύστημα, τα σκάνδαλα και την αποδόμηση της απειλής περί εσωτερικών κινδύνων που προβάλλονταν εκ μέρους της πολιτικοστρατιωτικής ελίτ που διαχειρίζονταν την εξουσία τα προηγούμενα χρόνια και τέλος η προσωπικότητα του αρχηγού του η επικοινωνία των στόχων και των

³⁹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.370

⁴⁰ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 104-105

⁴¹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.372-373

οραμάτων του κόμματος με τους ψηφοφόρους που δεν θύμιζε της κλασσικές ισλαμιστικές παρατάξεις αλλά τα Χριστιανοδημοκρατικά κόμματα της Δυτικής Ευρώπης⁴².

Η τουρκική αριστερά: Από το ΤΚΚ στο ΤΕΚ και την επαναστατημένη Νεολαία του 1968.

Η πρώτη εμφάνιση της τούρκικης Αριστεράς μπορεί να τοποθετηθεί κατά την διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας (1919-1922) με δυο μορφές: ως επίσημο και αναγνωρισμένου ,από την Τρίτη Διεθνή, κομμουνιστικού κόμματος (ΤΚΚ) και η άλλη ως μιας από τις δυο αντιπολιτευτικές παρατάξεις στο εσωτερικό του κινήματος της Εθνικής Αντίστασης μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο .

Το πρώτο Τουρκικό κομμουνιστικό Κόμμα ιδρύθηκε την άνοιξη του 1920 στο Μπακού της ΕΣΣΔ υπό την ηγεσία του Μουσταφά Σουχπί που ειχε καταφύγει στην Ρωσία το 1914 και κατάληξε σε στρατόπεδο κατά την περίοδο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Στο εσωτερικό του κινήματος της Εθνικής Αντίστασης η αριστερή αντιπολίτευση δεν ήταν ιδεολογικά ομοιόμορφη έχοντας μοναδικό κοινό χαρακτηριστικό τις αντιδυτικές πεποιθήσεις των υποστηρικτών της ⁴³ .Εμφανίστηκε τον Μάιο του 1920 με την μορφή του Πράσινου Στρατού (Γεσίλ Ορντού) μιας πολιτικής οργάνωσης που δημιουργήθηκε με την έγκριση του Μουσταφά Κεμάλ για να ισοσκελίσει πολιτικά τις προσκείμενες στον Σουλτάνο ένοπλες ομάδες.

Με την προσχώρηση του Τσερκέζ Ετέμ, ενός Κιρκάσιου λαϊκιστή και επικεφαλή των Κιρκάσιων μαχητών, μετεξελίχθηκε σε αξιόμαχο στρατιωτικό τμήμα εγείροντας περάν του απελευθερωτικού σκοπού και κοινωνικές-ταξικές διεκδικήσεις εναντίον προεστών και έμπορων⁴⁴ .Σύντομα αναδέχθηκε σε υψηλής μαχητικότητας αγροτικού τύπου ανταρτικού βασισμένο στην λαϊκή αντίσταση σε σύγκριση με τον κεμαλικό τακτικό στρατό που στελεχώνονταν από αποστρατευμένους βετεράνους και επιστρατευμένους χωρικούς⁴⁵.

Λόγω της ολοένα ενισχυόμενης θέσης του Πράσινου Στρατού στο κίνημα της Εθνικής Αντίστασης ο Μουσταφά Κεμάλ τον αντιμετώπισε σαν απειλή⁴⁶ διαλύοντας

⁴² Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 104-105

⁴³ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.219

⁴⁴ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.16

⁴⁵ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.16

⁴⁶ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.219 & Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.16

την πολιτική οργάνωση τον Ιούλιο του 1920 τα μελή της όποιας συντάθηκαν μαζί με τους οπαδούς του ΤΚΚ και τα πιο ριζοσπαστικά μελή του Κοινοβουλίου της Λαϊκής Παράταξης στο Λαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα. Παράλληλα με την πολιτική οργάνωση, ο Μουσταφά Κεμάλ διέταξε και την διάλυση των στρατιωτικών τμημάτων της και ένταξη των μαχητών του στον τακτικό στρατό . Όταν ο Τσερκέζ Ετέμ αρνήθηκε απέστειλε τον τακτικό στρατό υπό την ηγεσία του Ισμέτ Ινονού και επέτυχε την στρατιωτική του συντριβή και την αιχμαλώτιση των μαχητών του, τον Ιανουάριο του 1921 .

Μέχρι την Συνθήκη της Λωζάννης και την ανακήρυξη της Τουρκικής Δημοκρατίας η Αριστερά αν και δεν αποτελούσε αληθινή απειλή για τον Μουσταφά Κεμάλ συντρίφθηκε και αντικαταστάθηκε από ένα αναγνωρισμένο και ελεγχόμενο από το περιβάλλον του «Τουρκικό Κομμουνιστικό Κόμμα», από πρώην στελέχη της Λαϊκής Παράταξης τα οποία εμπιστεύονταν ⁴⁷.

Η αναποτελεσματικότητα της παράνομης αριστερής αντιπολίτευσης κατά την μονοκομματική περίοδο ανάγεται αρχικά στο μικρό μέγεθος του που το καθιστούσε ανίκανο να αναλάβει σημαντικές δράσεις και ευάλωτο στη διωκτικές αρχές⁴⁸ . Η αδυναμία του να διακρίνει ανάμεσα στη προοδευτική αστική τάξη και τον ριζοσπαστικό κεμαλισμού το καθιστούσε ιδεολογικά αφοπλισμένο και συγχυσμένο από τον κεμαλικό εκσυγχρονισμό⁴⁹. Ακόμη ανίκανο να αναλάβει σημαντικές δράσεις το καθιστούσε η θεωρητική συνθηκολόγηση μιας μερίδας του κινήματος κατά την σταλινική περίοδο και η έλλειψη αποστάσεων από το πρόγραμμα αυτό⁵⁰ . Δεν αναγνώρισαν την δυναμική του Κεμαλισμού θεωρώντας τον ως μικροαστική δύναμη που χρησιμοποιώντας τον, θα έστρεφε τα πράγματα προς ριζοσπαστικής κατευθύνσεις ενώ στην πραγματικότητα ο κεμαλισμού τους χρησιμοποίησε⁵¹ .

Όταν το μονοκομματικό αντικαθίσταται από το πολυκομματικό πολιτικό σύστημα ως αποδοχή των δυτικών δημοκρατικών αξιών και ιδρύονται και δυο αριστερά κόμματα: το Κόμμα Σοσιαλιστών Εργατών και Αγροτών Τουρκίας και το Τουρκικό Σοσιαλιστικό Κόμμα. Την ίδια περίοδο και αναπτύσσονται μια σειρά από συνδικάτα με τα πιο δραστήρια να έχουν σχέση με το Κόμμα Σοσιαλιστών Εργατών

⁴⁷ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.219

⁴⁸ Ahmet Shamim, «Η Τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.19

⁴⁹ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.17

⁵⁰ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.18

⁵¹ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής, σ.18

και Αγροτών⁵². Όμως δεν άργησαν να φανούν και οι επιπτώσεις του Ψυχρού Πολέμου όταν το 1946 όταν η κυβέρνηση με την χρήση του στρατιωτικού νομού κηρύσσει παράνομα τα δυο το νεοσύστατα κόμματα της αριστεράς και τα συνδικάτα⁵³ και εξαπολύει μια μακαρθικού τύπου εκστρατεία καταστολής της⁵⁴.

Μεταπολεμικά η θέση της τούρκικης αριστεράς παραμένει περιθωριοποιημένη μέχρι το πραξικόπημα του 1960 με μοναδική επιρροή στα περιορισμένης δυναμικής εργατικά συνδικάτα. Τόσο κατά την διακυβέρνηση του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού κόμματος όσο και κατά την διακυβέρνηση από το Δημοκρατικό Κόμμα δεν κατάφερε να συμμετάσχει ενεργά και απρόσκοπτα στην δημοσιότητα σφαίρα. Παράλληλα όμως δεν κατάφερε να κατανοήσει την νέα κοινωνική πραγματικότητα που διαμορφώνονταν εντός του πολυκομματικού συστήματος που ενίσχυε την δύναμη των κουρασμένων από τις γραφειοκρατικές αποσπάσεις αγροτών και της ανυπόμονης να αποκτήσει τον έλεγχο στο κεφάλαιο που έδωσαν την νίκη στο Δημοκρατικό Κόμμα όπως και το τέλος του κεμαλικού γραφειοκρατικού μονοπωλίου⁵⁵.

Το νεοσύστατο Εργατικό Κόμμα Τουρκίας ιδρύεται από δεκαπέντε συνδικαλιστές ηγέτες που έχουν διασπαστεί από την συνδικαλιστική ομοσπονδία Turk-Is με πρόεδρο τον Μεχμέτ Αλή Αϊμπάρ μια πολυδιάστατη και εμβληματική μορφή της τουρκικής αριστεράς⁵⁶. Η δομή του κόμματος βασίστηκε στο μοντέλο των Βρετανών Εργατικών⁵⁷ και με την ιδεολογική ετερογένεια του κατόρθωσε να συνδέσει ιδεολογικά επιχειρήματα με συγκεκριμένα προβλήματα ομάδων της τουρκικής κοινωνίας⁵⁸. Συνδύαζε ένα σύνολο ιδεών και στάσεων τόσο δημοκρατικών διότι δεν ήταν φιλικό προς την «δικτατορία του προλεταριάτου» όσο και φιλειρηνικών ενώ κατόρθωσε να παραμένει φιλοσοβιετικό. Ακόμη αποτέλεσε ιδεολογική «μήτρα» της κουρδικής αναγέννησης εκ μέρους των πλέον ριζοσπαστικών τμημάτων της κουρδικής κοινωνίας καθώς και δείγμα της πολιτικής διαφοροποίησης εκ μέρους της Αλεβιτικής θρησκευτικής μειοψηφίας έναντι της

⁵² Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.287

⁵³ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.283

⁵⁴ Ahmet Shamim, «Τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.20

⁵⁵ Shamim, «Τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.20-21

⁵⁶ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.25

⁵⁷ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 321

⁵⁸ Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.26

Σουνιτικής πλειονότητας σε αντίθεση με το πρώιμο Τουρκικό Κομμουνιστικό Κόμμα⁵⁹.

Οι εκλογές του 1965 φέρνουν την τούρκικη αριστερά στην πλέον ιστορική φάση της με το Εργατικό Κόμμα Τουρκίας να λαμβάνει 300.000 ψήφους και 15 έδρες στην Βουλή. Η επιτυχία αυτή είχε να κάνει από την μια με την έντονη παρουσία του κόμματος στην δημοσιά σφαίρα και από την άλλη με την μετεξέλιξη της τουρκικής κοινωνίας.

Κατά την δεκαετία του 1960 η Τουρκία αποτελούσε χαρακτηριστικό παράδειγμα αναπτυσσομένης οικονομίας με σταθερό ρυθμό ανάπτυξης ανάμεσα στο 4% και 6% το χρόνο και συνδυασμό δημογραφικής και βιομηχανικής επέκτασης⁶⁰ παράλληλα όμως εντείνεται το φαινόμενο της ανεργίας ενώ στη ύπαιθρο η παράγωγη βρίσκεται στα χέρια μεγάλων γαιοκτημόνων. Αυτές οι έντονες κοινωνικές διαφορές εντείνονται κατά την δεκαετία του '60 και εμφανίζονται από τη μια στην ύπαιθρο ένα δραστήριο αγροτικό κίνημα που επιθυμούσε μια αγροτική μεταρρύθμιση ενώ από την άλλη ένα αυξανόμενο κύμα εσωτερικής μετανάστευσης ενίσχυσε το συνδικαλιστικό κίνημα όπου ο αριθμός των εγγεγραμμένων μελών αυξήθηκε από 250.000 σε 2.000.000⁶¹. Παρόλα αυτά στις εκλογές του 1965 παρά την εκλογική εκστρατεία για την στήριξη των διεκδικήσεων τους και τα δυο αυτά κινήματα δεν ενίσχυσαν το Εργατικό Κόμμα Τουρκίας ιδιαίτερα.

Η δεκαετία του '60 βρίσκει την τουρκική νεολαία να έχει μεγαλύτερη πρόσβαση στην ανώτερη εκπαίδευση σε σχέση με τις περασμένες δεκαετίες. Έως το τέλος της δεκαετίας εγγράφονται 150.000 φοιτητές σε πανεπιστήμια και διδασκαλεία ενώ τα θρησκευτικά κολεγιά πενταπλασιάζουν τον αριθμό εγγεγραμμένων⁶². Μέσα σε αυτή την πληθυσμιακή «έκρηξη» της ακαδημαϊκής κοινότητας σε όλα τα μεγάλα πανεπιστήμια της χώρας ιδρύονται Σύλλογοι Πολιτικού Προβληματισμού με σημαντικότερο αυτό στο τμήμα πολιτικής επιστήμης του πανεπιστημίου της Αγκύρας⁶³. Φοιτητές και διανοούμενοι καθηγητές όπως ο Σαντούν Αρέν έχοντας ενστερνιστεί μετά το πραξικόπημα του 1960 την κεμαλική αρχή της «ενεργητικής

⁵⁹ Μουράτ Καραγιάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ. 76

⁶⁰ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ. 30

⁶¹ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ. 30

⁶² Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ. 31

⁶³ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 331

δύναμης» του έθνους, συνεχίζουν να θεωρούν τον εαυτό τους κινητήριο μοχλό της κοινωνίας⁶⁴ και διεξάγουν συζητήσεις για κάθε πολιτικό και κοινωνικό ζήτημα.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 η σημαντικότερη συζήτηση σε μαρξιστικούς κύκλους αφορούσε την ιστορική φάση της χώρας ιδιαίτερα μετά την εκλογική επιτυχία του 1965 . Από την μια ο Μεχμέτ Αλή Αϊμπάρ και η κυρία ομάδα του Εργατικού Κόμματος Τουρκίας που οραματίζονταν μια σοσιαλιστική επανάσταση με δημοκρατικά μέσα μέσω της πολιτικής ενημέρωσης των εργατών και την στράτευση τους σε μια νέα ομοσπονδία εργατών⁶⁵ .

Στον αντίποδα της ομάδας του Μεχμέτ Αλή Αϊμπάρ και του δυτικού τύπου σοσιαλισμού που προέβαλε το Εργατικό Κόμμα Τουρκίας ήταν το πολιτικό ρεύμα που αναδύθηκε μέσα από την αριστερή εφημερίδα *Yon* υπό τον Ντογκάν Αβτσίογλου και υιοθετήθηκε ιδεολογικά από τον Μιχρί Μπελλί και την ομάδα του. Η ομάδα αυτή υποστήριζε πως η Τουρκία ήταν μια ασιατική κοινωνία με φεουδαλικά χαρακτηριστικά όπου το προλεταριάτο δεν μπορούσε να αναλάβει δράση⁶⁶. Έτσι υποστήριζε την ιδέα μιας «εθνικής δημοκρατικής επανάστασης», ενός αριστερού κεμαλικού υποκατάστατου που προέβλεπε πως μια ελίτ τεχνοκρατών και αξιωματικών θα οδηγούσαν την επανάσταση στην Τουρκία για λογαριασμό αγροτών και εργατών⁶⁷. Το ρεύμα αυτό ενισχύθηκε όταν ανέλαβε τον έλεγχο της «Ομοσπονδίας Συλλογών Πολιτικού Προβληματισμού» μια ομάδα πολιτικοποιημένων φοιτητών που σχετιζόταν με το Εργατικό Κόμμα Τουρκίας και την μετέτρεψε στην οργάνωση Επαναστατική Νεολαία (*Dev Genç*) εν μέρει φοιτητικό εν μέρει επαναστατικό κίνημα⁶⁸.

Το κίνημα της επαναστατημένης νεολαίας άρχισε να δέχεται επιδράσεις μετά το 1968 από το παγκόσμιο πολιτικό κλίμα. Η εισβολή των ΗΠΑ στο Βιετνάμ και η ολοένα και πιο έντονη στρατιωτική και πολιτική παρουσία τους στην τουρκική πολιτική σφαίρα και το Κυπριακό,⁶⁹ ενίσχυσε το αντιαμερικανικό πνεύμα της τουρκικής αριστεράς. Τα φοιτητικά κινήματα του εξωτερικού και ιδιαίτερα οι καταλήψεις μεγάλων πανεπιστημίων της Γερμανίας, των ΗΠΑ και ο «γαλλικός Μάης» της ίδιας χρονίας ενέπνευσαν με δυναμισμό και επαναστατικά αισθήματα και τους τούρκους πολιτικοποιημένους φοιτητές. Η κινεζική «πολιτιστική επανάσταση»,

⁶⁴ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 331

⁶⁵ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 331

⁶⁶ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 331

⁶⁷ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.28

⁶⁸ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.28

⁶⁹ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.31

η δράση του Τσε Γκεβέρα στη Βολιβία και η σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία αποπροσανατόλισαν από την αρχική τους φιλοσοβιετική θέση τόσο τα ηλικιωμένα μέλη του Εργατικού Κόμματος Τουρκίας όσο και την επαναστατική νεολαία .

Μέσα σε αυτή την περίοδο αναβρασμού στο Τουρκικό Εργατικό Κόμμα ξεκινά μια περίοδο ιδεολογικής επανατοποθέτησης από την οποία προκύπτει εσωκομματική διάσταση ανάμεσα στους φιλοσοβιετικούς και τον Αϊμπάρ που οδήγησαν στην πτώση των ποσοστών, την παραίτηση του Αϊμπάρ και την αναδίπλωση του Τουρκικού Εργατικού Κόμματος⁷⁰ .

Ταυτόχρονα με τις εσωτερικές διεργασίες του Τουρκικού Εργατικού Κόμματος ανάμεσα στον Αϊμπάρ και τους φιλοσοβιετικούς άρχισαν να υπάρχουν έντονες διαφωνίες στο κίνημα της Εθνικής Δημοκρατικής Επανάστασης. Φαινομενικά η διαφωνία εστιάζονταν στο κατά πόσο η Τουρκία ήταν μια χώρα με φεουδαλική κοινωνία ή μια χώρα του «ασιατικού τρόπου παραγωγής»⁷¹, στην πραγματικότητα όμως η διαφωνία αφορούσε στο κατά πόσο η προϋπόθεση για μια επανάσταση ήταν η ανάληψη της εξουσίας από μια «ριζοσπαστική χούντα» και ποιος θα ήταν ο ρόλος των μαρξιστών στην επανάσταση αυτή⁷². Έτσι διάσπαση στο κίνημα της Εθνικής Δημοκρατικής Επανάστασης δεν άργησε να έρθει.

Ο κουρδικός εθνικισμός. Από την συντριβή των επαναστάσεων του Μεσοπολέμου, στην αναγέννηση μέσα από τους κόλπους της τουρκικής ριζοσπαστικής Αριστεράς

Παρά την μακράιωνη παρουσία του κουρδικού Έθνους στην περιοχή ο κουρδικός εθνικισμός είναι ένα σχετικά πρόσφατο ιδεολογικό φαινόμενο. Οι λόγοι που καθυστέρησαν την εμφάνιση του έχουν να κάνουν με τη φατριακή οργάνωση της κοινωνίας τους και την φεουδαρχική οργάνωση σε αυτόνομα πριγκιπάτα εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η υποστήριξη της πλειονότητας των Κουρδών στο εθνικιστικό κίνημα κατά την περίοδο του «Πολεμου της Ανεξαρτησίας» αποδεικνύεται τόσο από την συμμετοχή Κουρδών αντιπροσώπων στις εργασίες των συνεδρίων της Σεβάστειας και του Ερζερούμ όσο και από την ένταξη ένοπλων κουρδικών ομάδων στον κεφαλικό στρατό. Η κοινή τους πορεία στηρίχτηκε, εκ μέρους των Κουρδών, στις

⁷⁰ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.35

⁷¹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 332

⁷² Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.35

διαβεβαιώσεις του Μουσταφά Κεμάλ⁷³ για κοινή αντίσταση Τούρκων και Κουρδών έναντι των «απίστων» ξένων δυνάμεων κατοχής, για να διασώσουν τις κοινές αξίες τους⁷⁴.

Μετά το περάς του «Πολεμου της Ανεξαρτησίας» η θέση των Κουρδών αν φαίνεται να είναι αυτή του συνιδρυτή του κράτους που θα πρόεκυπτε. Οι υποσχέσεις του Μουσταφά Κεμάλ και άλλων εθνικιστών ηγετών για αυτονομία, η διακήρυξη για ένταξη όλων των κουρδικών εδαφών (πλην του Ιρανικού Κουρδιστάν) στο νέο κράτος που περιλαμβάνεται στον Εθνικό Όρκο⁷⁵ και η παρουσία του Ισμέτ Ινονού ως επικεφαλής της διαπραγματευτικής ομάδας στην υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης ως «εκπροσώπου Κουρδών και Τούρκων» συνηγορούν υπέρ αυτού. Παρά τις διαβεβαιώσεις δεν τους αναγνωρίζεται κανένα δικαίωμα. Το Σύνταγμα της Τούρκικης Δημοκρατίας του 1924 αναφέρεται μονό στο τουρκικό έθνος και αγνοεί παντελώς την ύπαρξη των Κουρδών⁷⁶.

Η συνταγματική και νομική άρνηση της ύπαρξης του κουρδικού έθνους στην επικράτεια της νεοσύστατης Τούρκικης Δημοκρατίας απογοητεύει τους Κούρδους ηγέτες και μαχητές της περιόδου του «Πολεμου της Ανεξαρτησίας». Η ίδια κατάσταση τους απομακρύνει από την αρχική φιλική τους στάση προς το κράτος και το 1923 πρώην αξιωματικοί της εθνοφυλακής ιδρύουν την οργάνωση Azadi.

Στην αλλαγή της στάσης των Κουρδών προς την νεοσύστατη Τουρκική Δημοκρατία και την ρεπουμπλικανική εξουσία συντέλεσαν παράγοντες, περάν της αθέτησης των δεσμεύσεων για αυτονομία και της συνταγματικής άρνησης ύπαρξης των Κουρδών και άλλοι παράγοντες που είχαν να κάνουν με την κουρδική ταυτότητα και τον τρόπο ζωής εντός του τουρκικού κράτους.

Αρχικά η κατάργηση του Χαλιφάτου και οι μεταρρυθμίσεις στον θρησκευτικό τομέα έστρεψαν τους μη κεμαλιστές σουνίτες Κούρδους εναντίον του «άπιστου» κράτους⁷⁷. Στην συνέχεια η πολιτική της αφομοίωσης των Κουρδών με το νόμο του 1924 περί «ενιαίας παιδείας» που απαγορεύει την λειτουργία κουρδικών σχολείων και ενώσεων⁷⁸ σε συνδυασμό με τις εκτοπίσεις στα δυτικά της χώρας σημαντικών Κουρδών γαιοκτημόνων και αρχηγό φατριών και την απαγόρευση δημόσιας χρήσης

⁷³ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολεμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ. 63

⁷⁴ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολεμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.60,63

⁷⁵ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολεμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ. 63

⁷⁶ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολεμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.65

⁷⁷ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 55

⁷⁸ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.272

της κουρδικής γλωσσάς⁷⁹ ενέτεινε την πολιτιστική καταπίεση εις βάρος του κουρδικού λάου. Τέλος ο διαχωρισμός του Κουρδιστάν στο τουρκικό, το ιρανικό, το ιρακινό και το συριακό κομμάτι σε συνδυασμό με την έντονη στρατιωτικοποίησι των συνόρων⁸⁰ διατάραξε τον φυλετικό τρόπο ζωής των Κουρδών που είχαν συνηθίσει να κινούνται ελεύθερα και να δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή.

Την απογοήτευση των Κουρδών από την εθνικιστική κυβέρνηση διαδέχεται η επιδείνωση των σχέσεων και τέλος η ρήξη με τρεις μεγάλης έντασης διαδοχικές εξεγέρσεις : του Σεΐχη Σαϊντ , του Αραράτ και του Ντερσίμ ενώ ενδιάμεσα τους υπήρξαν και κάποιες άλλες τοπικού χαρακτήρα⁸¹.

Η εξέγερση του Σεΐχη Σαϊντ του Παλού συνένωσε φατριακές, θρησκευτικές και εθνικές επιδιώξεις των Κουρδών της Τουρκίας⁸² και διήρκησε από τον Φεβρουάριο έως το Μάρτιο του 1925. Παρά τις πολλές κουρδικές φυλές (όλες οι Ζάζα και δυο μεγάλες φυλές Κορμαντσι) που ενίσχυσαν την εξέγερση αυτή και την στήριξη του λάου, η ηγεσία δεν διέθετε σαφείς στόχους και δεν παρουσίασε στο λαό ένα σχέδιο που θα τον οδηγούσε σε κάποιο αποτέλεσμα ⁸³ με αποτέλεσμα η εξέγερση να αποτύχει. Περάν της έλλειψης σαφών στόχων και σχεδίου η θρησκευτικές διαφορές ανάμεσα σε Αλεβίτες και Σουνίτες Κούρδους ώθησαν τους πρώτους να συνταθούν στο πλευρό των κρατικών δυνάμεων μαζί με κάποιες απομακρυσμένες κουρδικές φυλές έναντι των επαναστατών⁸⁴. Τέλος η κινητοποίηση δεκάδων χιλιάδων στρατιωτών σε συνδυασμό με την εχθρική στάση των γειτονικών χώρων⁸⁵.

Ως συνέχεια της εξέγερσης του Σεΐχη Σαϊντ έρχεται η εξέγερση του Αραράτ ξεσπά το 1926 και θα διαρκέσει τέσσερα χρόνια. Η εξέγερση τελεί υπό την ηγεσία του πρώην αξιωματικού Ισχάν Νουρί Πασά και την υποστήριξη της οργάνωσης Khouyun που είχε δημιουργηθεί στον Λίβανο, από Κούρδους διανοούμενους και φυλάρχους. Αν και αρχικά το τουρκικό κράτος αποτυγχάνει να την αντιμετωπίσει πράγμα που φαίνεται από την αποστολή τοπικών βουλευτών της Εθνοσυνέλευσης για

⁷⁹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 234

⁸⁰ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 55

⁸¹ Καραγιάννης Γεώργιος « Η πρώτη προσπάθεια ίδρυσης ανεξάρτητου κουρδικού κράτους» ,Αθήνα, 2007 Πάντειο Πανεπιστήμιο.

[...]Από το 1926 ως το 1927 ήταν η σειρά των κατοίκων του Χινίς, Βορτό, Σολχάν, Μπινγκόλ και Γκεντζ να εξεγερθούν εναντίον των Τούρκων. Το 1928 έγιναν εξεγέρσεις στο Σασούν, το Κοζλούκ και την περιοχή του Περβαρί[...]

⁸² Μουράτ Καραγιάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.65

⁸³ Μουράτ Καραγιάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.69 66

⁸⁴ Μουράτ Καραγιάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.69 66

⁸⁵ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 56

στρατιωτική συνεργασία Τουρκίας και της Γαλλίας (εντολοδόχου δύναμης της Σύριας) δεν άφηνε πολλά περιθώρια επιτυχίας στους εξεγερμένους Κούρδους .

διαπραγματεύσεις στην συνεχεία την καταπνίγει λόγω εσωτερικών ερίδων, της έλλειψης σύλληψης και εφαρμογής πλούσιων στρατιωτικών τακτικών και της εχθρικής στάσης των γειτονικών χώρων⁸⁶.

Η τελευταία εξέγερση ήταν αυτή του Ντερσίμ και διαρκει από την άνοιξη του 1937 έως τον Σεπτέμβριο του 1938 και τελεί υπό την ηγεσία του Σείχη Ριζά. Η εξέγερση αυτή έρχεται ως απάντηση στο οργανωμένο σχέδιο του τουρκικού κράτους⁸⁷ που από τη μια ζητά από τους κατοίκους του Ντερσίμ να παραδώσουν 200.000 όπλα από την άλλη κηρύσσει μερική επιστράτευση και συγκεντρώνει όγκο στρατευμάτων στην περιοχή ενώ παράλληλα ακυρώνει τα ειδικά δικαιώματα που είχαν αναγνωρίσει στην περιοχή^{88 89}. Το τουρκικό κράτος καταπνίγει πλήρως την εξέγερση με τέτοιο μένος εναντίον των κατοίκων και των περιουσιών τους σε βαθμό που να υποστηρίζεται ότι «πηρέ διαστάσεις σχεδόν γενοκτονίας»⁹⁰.

Μετά από κάθε κουρδική εξέγερση το τουρκικό κράτος αντιδρά με μεγάλη σκληρότητα δείχνοντας την αποφασιστικότητα του σε εκείνους που σκοπό είχαν να αντισταθούν και από την άλλη τρομοκρατώντας ενίσχυε την εξάρτηση του με τους συνεργάτες του είτε επρόκειτο για οικογένειες είτε για φατρίες⁹¹. Έτσι από την μια εφάρμοζε ειδικούς νομούς που στόχευαν στην τιμωρία των υπεύθυνων, την επιβολή της τάξης και την δημογραφική αλλοίωση της περιοχής με Τούρκους εποίκους και από την άλλη μέτρα που στόχευαν στην καταπίεση με απώτερο σκοπό την αφομοίωση της κουρδικής ταυτότητας.

Μετά την περίοδο των εξεγέρσεων του Μεσοπολέμου ακόλουθη η περίοδος της «σιωπής του θανάτου»⁹² κατά την οποία οι νοτιοανατολικές κουρδικές περιοχές μετατρέπονται στην πλέον υποβαθμισμένη περιοχή του κράτους οικονομικά αλλά και πολιτιστικά η εξουσία του οποίου, μέσω τριών «γενικών επιθεωρητών» οι όποιοι λογοδοτούν αποκλειστικά στον Μουσταφά Κεμάλ, μπορεί να χαρακτηρίσει ως

⁸⁶ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 56 της αποστασιοποίησης του Ιράν από την αρχική σχέση που είχε αναπτύξει με τους επαναστάτες και της συνεργασίας ανάμεσα σε Μ. Βρετανία, Τουρκία, Ιράν και ΕΣΣΔ για την αντιμετώπιση της.

⁸⁷ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.69

⁸⁸ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.69

⁸⁹ Καραγιάννης Γεώργιος « Η πρώτη προσπάθεια ίδρυσης ανεξάρτητου κουρδικού κράτους», Αθήνα, 2007 Πάντειο Πανεπιστήμιο [...] Το Ντερσίμ είχε ανέκαθεν διατηρήσει την αυτονομία του. Οι κάτοικοί του δεν είχαν ακολουθήσει τους Χαμιντίε και είχαν αρνηθεί να πάρουν μέρος στους ρώσο-τουρκικούς πολέμους, στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και στον Τουρκικό Πόλεμο Ανεξαρτησίας, αν και είχαν πέντε Βουλευτές στην Εθνοσυνέλευση. [...]

Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ.56 [...] συμφωνα με τον Martin van Bruinessen [...]

^{91 91} Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.69

⁹² Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.75

αποικιοκρατική⁹³ λαμβάνοντας υπόψη αντίστοιχες πολιτικές αποικιοκρατικών χωρών της εποχής. Από την μια το τουρκικό κράτος διοικεί τις περιοχές αυτές συντηρώντας την οικονομική υπανάπτυξη αφήνοντας την κατεστραμμένη από τον πόλεμο και τις εξεγέρσεις περιοχή χωρίς έργα υποδομής παρά μόνο για στρατιωτικούς λογούς⁹⁴. Από την άλλη χωρίς να ιδρύει σχολεία, απαγορεύει την κουρδική γλωσσά και αναγορεύει το «αναχρονιστικό» (κατά τους Κεμαλιστές) φατριακό σύστημα οργάνωσης των κούρδων σε ανεπίσημο σύστημα εσωτερικής διοίκησης τους. Έτσι εκμεταλλευόμενο την εσωτερική κατάτμηση ενισχύει την σχέση του με ισχυρούς Κούρδους γαιοκτήμονες και φυλάρχους με τους οποίους αναπτύσσει ένα έντονο πελατειακό σύστημα⁹⁵.

Την κατάσταση αυτή εκμεταλλεύονται και τα κόμματα (δεξιά και κεμαλικά) τα οποία δραστηριοποιούνται κατά την περίοδο τόσο του πολυκομματισμού όσο και κατά την περίοδο της Δεύτερης Τούρκικης Δημοκρατίας τα οποία εντάσσουν για λογούς ψηφοθηρικούς Κούρδους υποψηφίους που προέρχονταν από την προαναφερθείσα κουρδική ελίτ και διατηρούν σχέσεις με ισλαμικές αδελφότητες, ιδιαίτερα των Νακσιμπεντί οι οποία δραστηριοποιούνταν ως επί το πλείστον στις νοτιοανατολικές περιοχές⁹⁶.

Κατά την περίοδο του στρατιωτικού πραξικοπήματος του 1960 οι Κούρδοι βρίσκονται ξανά στο στόχαστρο του κράτους αφού στις άμεσες προτεραιότητες του είναι η προστασία της χώρας από διασπαστικές κινήσεις ακόμη και αν αυτές δεν έχουν εκφράσει⁹⁷.

Με την επάνοδο της Δημοκρατίας και την πολιτική κοσμογονία αποτέλεσμα του νέου Συντάγματος η Αριστερά και ειδικά το Τουρκικό Εργατικό Κόμμα αποκτά μεγάλη απήχηση στους Κούρδους και ιδιαίτερα στην νεολαία πράγμα που φαίνεται από την δεσπίζουσα θέση τους στο κόμμα μέσω της δράσης των Επαναστατικών Ανατολικών Πολιτιστικών Εστιών (Devrimci Dogu Kultur Ocaklari - DDKO) που διεκδικούσαν προγράμματα ανάπτυξης για τις νοτιοανατολικές περιοχές και προωθούσαν τις ατομικές ελευθερίες, τα πολιτικά, αστικά και οικονομικά

⁹³ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ.58

⁹⁴ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.116-118

⁹⁵ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.116-118

⁹⁶ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.139

⁹⁷ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.136

δικαιώματα των χωρικών των νοτιοανατολικών περιοχών ⁹⁸ όπως και από την καταγωγή τεσσάρων από τους δεκαπέντε βουλευτές που εκλεχτήκαν στις εκλογές του 1965.

Η μεγάλη απήχηση της νέας αριστεράς του Τουρκικού Εργατικού Κόμματος, στην κουρδική νεολαία εξηγείται από συμμετοχή των κουρδικής καταγωγής φοιτητών στο αριστερό νεολαιίστικο κίνημα της εποχής που στην συνέχεια αποτέλεσε ρήγμα για την φεουδαλική κουρδική κοινωνία της εποχής και απαρχή κοινωνικών αλλαγών ⁹⁹. Ακόμη το γεγονός πως ο Αϊμπάρ και η ηγεσία του Τουρκικού Εργατικού Κόμματος έδωσε ιδιαίτερη σημασία στο πρόβλημα της οικονομικής και κοινωνικής περιθωριοποίησης των νοτιοανατολικών περιοχών ενίσχυσε την απήχηση αυτή. Τέλος το γεγονός πως η εθνική και η θρησκευτική τους (στην περίπτωση των Αλεβιτών Κούρδων) διαφορετικότητα συναντήθηκε με τις ταξικές διεκδικήσεις τους και βρήκε στην αριστερή ιδεολογία ένα συντακτικό που αμφισβητούσε την καταπίεση εκ μέρους του τουρκικού κράτους¹⁰⁰.

Μεγάλο ρολό στην αναγέννηση του κουρδικού εθνικισμού θα παίξει ο χώρος της αριστεράς όταν μετά την διάσπαση της Εθνικής Δημοκρατικής Επανάστασης οι ριζοσπαστικές οργανώσεις, στις οποίες πολλοί νέοι Κούρδοι θα έχουν ηγετικό ρολό, δεν θα αντιμετωπίσουν το Κουρδικό Ζήτημα ως εθνικό θέμα αλλά μέρος της γενικότερης πάλης έναντι του καπιταλισμού και του ιμπεριαλισμού ή μεταθέτουν τη λύση του μετεπαναστατικά¹⁰¹. Η στάση τους να μην θίξουν το Κουρδικό και να πάρουν ξεκάθαρη θέση απέναντι του, οδήγησε πολλούς Κούρδους καθαρά κουρδικών οργανώσεων με δικούς τους στόχους.

Κατά την δεκαετία του 1970 οι περισσότερες Κουρδικές οργανώσεις ιδρύονταν και στελεχώνονταν κατά κύριο λόγο από νεαρούς Κούρδους διάφορων τάσεων της Αριστεράς, ενώ καθεμία ακολουθούσε ανεξάρτητη πορεία.

Κοινό γνώρισμα των οργανώσεων αυτών ήταν η θεώρηση σχετικά με την κατάσταση στο Κουρδιστάν της περιόδου εκείνης όπου τόσο οι αποικιακού τύπου δυνάμεις των χωρών στις οποίες ήταν διαμοιρασμένο το Κουρδιστάν (Ιράν, Ιράκ, Σύρια, Τουρκία) με την βοήθεια των δυνάμεων του διεθνούς καπιταλισμού και

⁹⁸ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.136

⁹⁹ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.101

¹⁰⁰ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ.81

¹⁰¹ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.103

ιμπεριαλισμού (κυρίως των ΗΠΑ) και της άρχουσα φυλετικής και θρησκευτικής ελίτ που καταπίεζε τον κουρδικό λαό¹⁰².

Η διαφορετική πορεία των οργανώσεων αυτών μπορεί να εξηγηθεί από το φάσμα των στόχων, των πρακτικών και των μεθόδων που θα ακολουθούσαν για να τους επιτύχουν. Το φάσμα των στόχων κυμαίνονταν από την επίτευξη διάφορων βαθμών αυτονομίας εντός τουρκικού κράτους έως την ανεξαρτησία ολόκληρου του Κουρδιστάν και την δημιουργία κράτους σοσιαλιστικού τύπου. Το φάσμα των μεθόδων απηχούσε από μετριοπαθείς φιλειρηνικές θέσεις περί διαπραγματεύσεων μεταξύ ίσων συνομιλητών (Σοσιαλιστικό Κόμμα του Τουρκικού Κουρδιστάν) έως την ένοπλη λύση του Κουρδικού Ζητήματος (Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν)¹⁰³.

Περάν των αριστερών οργανώσεων την εποχή που εξετάζουμε δρούσε και το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα. Το κόμμα είχε ιδρυθεί κατά την προηγούμενη δεκαετία και είχε συντηρητικό προσανατολισμό όσον αφορούσε το Κουρδικό Ζήτημα και η δομή του ήταν φυλετική ενώ βρίσκονταν υπό την επιρροή του αντιστοίχου κόμματος του Ιράκ με ηγέτη τον Μασούντ Μπαρζανί.

Η αναβίωση του Αρμενικού Ζητήματος την δεκαετία του 1960.

Αν και από το 1915 και μετά οι Αρμένιοι δεν έπαυσαν να καταβάλλουν αγώνα για αναγνώριση της Αρμενικής Γενοκτονίας, από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, το Αρμενικό Ζήτημα αναβιώνει μέσα από τρία γεγονότα που αναγεννούν τον αρμενικό εθνικισμό και εντείνουν την πίεση για την αναγνώριση της γενοκτονίας εκ μέρους της Τουρκίας παίρνοντας επίσης την μορφή πολιτικής βίας κατά την δεκαετία 1970-1980.

Το πρώτο γεγονός αφορά τις έντονες διαδηλώσεις από Αρμένιους στην Βηρυτό και την Σοβιετική Αρμενία, που οργανώνονται στα πλαίσια της πεντηκοστής επετείου από την έναρξη των σφαγών και εκτοπίσεων των αρμενικών πληθυσμών εκ μέρους των Νεότουρκων, ενώ παράλληλα κηρύττουν την 24^η Απριλίου ως «Ημέρα Μνήμης»¹⁰⁴. Έκτοτε για τους Αρμένιους της Διασποράς η 24^η Απριλίου θα μνημονεύεται ως «Ημέρα Μνήμης της Αρμενικής Γενοκτονίας» και θα

¹⁰² Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.161

¹⁰³ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.161-163

¹⁰⁴ Michael M. Gunter, «Armenian Terrorism: A Reappraisal», The Journal of Conflict Studies, Winter 2007 σ.111

σηματοδοτήσει την επιστροφή στην «αρμενικότητα» ειδικά για τους νέους της τρίτης γενιάς της Διασποράς οι οποίοι θα αναλάβουν τον αγώνα για την αναγνώριση της γενοκτονίας.

Το δεύτερο γεγονός είναι η δολοφονία δυο Τούρκων διπλωμάτων στο Λος Άντζελες από τον Κουρκέν Γιαννικιάν, έναν υπέργηρο Αμερικανοαρμένιο, ο οποίος έχασε όλη του την οικογένεια κατά την περίοδο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου¹⁰⁵.

Η εκτέλεση των δυο Τούρκων διπλωμάτων ανακίνησε τις μνήμες των Αρμενίων εθνικιστών και έφερε στην επιφάνεια την επιχείρηση «Νέμεσις». Αφορούσε μια ένοπλη επιχείρηση που οργανώθηκε από το αρμενικό εθνικιστικό κόμμα (Dasnhnak) μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και στόχο είχε την δολοφονία των οργανωτών του σχεδίου της γενοκτονίας.

Το τρίτο γεγονός αφορά την έναρξη του εμφυλίου πολέμου στον Λίβανο, μιας χώρας που αποτέλεσε καταφύγιο για 200.000 Αρμένιους μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1970 πολλοί Αρμένιοι μπλεχθήκαν ενεργά στις συγκρούσεις. Οι οπαδοί του εθνικιστικού Dasnhnak να τίθενται στο πλευρό των Χριστιανών Φαλαγγιτών και οι αριστεροί υποστηρίζουν είτε το Προοδευτικό Σοσιαλιστικό Κόμμα των Δρούζων είτε την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης¹⁰⁶.

Το εμφυλιοπολεμικό τοπίο του Λιβάνου του 1970 θα αποτελέσει το πεδίο μέσα από το οποίο θα αναδυθούν οι μετέπειτα αρμένικες οργανώσεις πολιτικής βίας. Οι οργανώσεις αυτές θα εκπαιδευτούν, θα λάβουν την κατάλληλη τεχνογνωσία και θα έρθουν σε επαφή είτε με παραδοσιακούς εχθρούς όπως οι Κούρδοι όπως καταδεικνύει η συνεργασία τους με το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν¹⁰⁷ είτε με χώρες και διεθνείς ένοπλες οργανώσεις, που επιθυμούν να φθείρουν την Τουρκία δι' αντιπροσώπων όπως η Συρία .

¹⁰⁵ Michael M. Gunter, «Armenian Terrorism: A Reappraisal», The Journal of Conflict Studies, Winter 2007 σ.11

¹⁰⁶ Michael M. Gunter, «Armenian Terrorism: A Reappraisal», The Journal of Conflict Studies, Winter 2007, σ.112

¹⁰⁷ Γιώργος Σεριάν, «Αρμενικό Ζήτημα: Η αναβίωση μέσα από τις κάνες των σπλών», Τετράδια πολιτικής σκέψης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Φεβρουάριος 1985.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ. «Το φαινόμενο της πολιτικής βίας και η κρατική οπτική επί του φαινομένου.»

Το φαινόμενο της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία.

Το φαινόμενο της πολιτικής βίας κατέχει μια διαρκή παρουσία στην δημόσια σφαίρα της Τουρκικής Δημοκρατίας. Τόσο κατά την περίοδο της Προεδρευόμενης Δημοκρατίας όσο και κατά την μονοκομματική και την πολυκομματική περίοδο της τουρκικής ιστορίας, οι πράξεις πολιτικής βίας έχουν διαφορετική ένταση και χαρακτηριστικά και εκπορεύονται από διαφορετικές ομάδες .

Μετά την ανακήρυξη της Τουρκικής Δημοκρατίας, όπως προαναφέρθηκε, η χωρά τίθεται υπό την πίεση των ρεφορμιστικών διαθέσεων της κεμαλικής ηγεσίας ενώ αρχίζουν να διαφαίνονται αντιστάσεις εκ μέρους της κοινωνίας. Αρχικά οι δυο πόλοι της σύγκρουσης αποτελούνται από την εθνικιστική-μεταρρυθμιστική κρατική εξουσία και από τα παραδοσιακά στρώματα της τουρκικής κοινωνίας.

Κατά την περίοδο αυτή, η σύγκρουση παίρνει την μορφή χαμηλής έντασης τοπικών εξεγέρσεων, με θρησκευτικά κίνητρα, που στρέφονται με βία κατά των συμβόλων του νέου καθεστώτος. Την ίδια περίοδο αποκαλύπτονται συνωμοτικοί μηχανισμοί εντός του κεμαλικού κινήματος που σκοπό έχουν να δολοφονήσουν τον Μουσταφά Κεμάλ. Στην συνέχεια την σκυτάλη της αμφισβήτησης προς το νέο καθεστώς παίρνουν οι κουρδικές φυλές οι οποίες στρέφονται ένοπλα και οργανωμένα εναντίον της κεμαλικής εξουσίας με σκοπό την απόσχιση. Αν και σε πολλές περιπτώσεις το κράτος ήταν αδύναμο να προβλέψει, να εντοπίσει και να καταπνίξει τις αντιστάσεις ¹⁰⁸ στην περίπτωση των συνωμοτών και των κουρδικών εξεγέρσεων τις καταστέλλει πλήρως με εξαιρετική βιαιότητα.

Η βίαιη αυτή αντίδραση του τουρκικού κράτους θα ανακόψει το φαινόμενο των αντιδράσεων στις κεμαλικές μεταρρυθμίσεις για δυο δεκαετίες. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής αποτελεί μια γενιά, η όποια γαλουχημένη από τις κεμαλικές ιδέες, θα στραφεί τόσο εναντίον της πολιτικής χαλάρωσης της εκκοσμίκευσης εκ μέρους των Δημοκρατικών στα τέλη της δεκαετίας του 1950 όσο και εναντίον των μειονοτήτων που εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή πληθυσμών βάσει της Συνθήκης της Λωζάννης . Η αντίδραση του τουρκικού κράτους στην πρώτη περίπτωση θα είναι και πάλι η βίαιη

¹⁰⁸ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 60

καταστολή με παράλληλη χρήση περιοριστικών νομοθετικών εργαλείων¹⁰⁹, ενώ στην δεύτερη το κράτος θα την οργανώσει και θα την ανεχθεί. Έτσι το φαινόμενο κατά την περίοδο που εξετάζεται, παρουσιάζει τα διακριτά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της παρακρατικής και κρατικής βίας καθώς και χαμηλής έντασης επεισοδίων εκ μέρους της κεμαλικής νεολαίας.

Κατά την περίοδο αυτή εντοπίζεται από τον καθηγητή Νομικής Μιχάτ Σατζάρ και η γέννηση των παραστρατιωτικών οργανώσεων που αργότερα θα παίξουν σημαίνοντα ρολό στο φαινόμενο της πολιτικής βίας στις επόμενες δεκαετίες¹¹⁰. Έτσι έχουμε αυτό που θα ονομαστεί αργότερα «βαθύ κράτος» δηλαδή ένοπλες συμμορίες που κινούνται μεταξύ παρανομίας και κρατικής προστασίας μακριά από οποιονδήποτε κρατικό έλεγχο. Στην δημιουργία του «βαθέως κράτους» θα συντελέσουν από την μια η υποψία της κεμαλικής ελίτ για αναγέννηση των οθωμανικών δυνάμεων εξουσίας μέσα από το πολυκομματικό σύστημα και η διεκδίκηση τουρκικών επαρχιών από την ΕΣΣΔ.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, η Τουρκία βρίσκεται στην δίνη των καθημερινών συγκρούσεων ανάμεσα στους πόλους των πολιτικών ριζοσπαστισμών που είχαν διαμορφωθεί μετά το πραξικόπημα του 1961. Οι δυο κύριες ένοπλες παρατάξεις που εμπλέκονται στις συγκρούσεις κατά την περίοδο που εξετάζεται είναι οι ένοπλες οργανώσεις της ριζοσπαστικής Αριστεράς, που είχαν προκύψει από την διάσπαση της νεολαίας της Εθνικής Δημοκρατικής Επανάστασης, και των οπαδών της άκρας Δεξιάς (Εθνικιστές και Ισλαμιστές) σε συμπαρατάξη με τις κρατικές δυνάμεις.

Η βίαιη αντιπαράθεση των δυο αυτών πόλων του πολιτικού ριζοσπαστισμού παίρνει σταδιακά την μορφή συνωμοτικής βίας. Έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970 η πολιτική βία διαδραματίζεται με αποστολές βόμβων σε διαφόρους δημάρχους¹¹¹, δολοφονίες μελών των δυο πολιτικών παρατάξεων στους για τον έλεγχο του «δρόμου» στις παραγκουπόλεων των μεγάλων αστικών κέντρων¹¹² και τις πόλεις της Ανατολίας. Εντός του φοιτητικού κινήματος οι ένοπλες ομάδες της άκρας Δεξιάς και της άκρας Αριστεράς, καταλαμβάνουν με μάχες τις πανεπιστημιακές σχολές ανακηρύσσοντας τις «απελευθερωμένες ζώνες»¹¹³.

¹⁰⁹ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 74

¹¹⁰ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.224

¹¹¹ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.58

¹¹² Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.126

¹¹³ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 340-341

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 παρατηρούνται δύο αλλαγές στο χαρακτήρα της αντιπαράθεσης των ακροδεξιών και ακροαριστερών οργανώσεων. Η πρώτη αλλαγή παρατηρείται στα τέλη της δεκαετίας όταν η βία στράφηκε προς την δολοφονία δημοσίων προσώπων¹¹⁴. Η δεύτερη αφορά το γεγονός ότι μετά το 1979 στην ύπαιθρο ένοπλες ομάδες της άκρας Αριστεράς διοικούσαν έμμεσα χώρια και τμήματα πόλεων, οργανώνοντας ομάδες τοπικής αυτοάμυνας έναντι των ομάδων της άκρας Δεξιάς¹¹⁵. Η αλλαγή αυτή, υποδηλώνει την μετατόπιση από την συνωμοτική βία στον εσωτερικό πόλεμο εφόσον έχουν διαμορφωθεί χρόνιες σχέσεις ανάμεσα στην κοινωνία και τις ένοπλες ομάδες.

Το φαινόμενο κατά την περίοδο που εξετάζεται, παρουσιάζει τα διακριτά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της παρακρατικής (με τις μορφές της ακροδεξιάς και ισλαμιστικής βίας), της ακροαριστερής και της κρατικής βίας.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 παρατηρείται η εμφάνιση και δράση συνωμοτικών αρμενικών ενόπλων οργανώσεων, οι οποίες στελεχώνονται από Αρμενίους της διασποράς, στρέφονται με δολοφονίες, βομβιστικές ενέργειες και απαγωγές, εναντίον στόχων του κράτους εντός και εκτός Τουρκίας.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 εμφανίζεται το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν, που έλκει την ιδεολογική του καταγωγή από τις οργανώσεις της τουρκικής ριζοσπαστικής Αριστεράς, και στρέφεται αρχικά εναντίον των παρακρατικών οργανώσεων που δρουν στις περιοχές Μαρντίν, Μποτάν, Ντερσίμ και Σέρχατ, της νοτιοανατολικής Τουρκίας¹¹⁶. Στην συνέχεια, οι οργανώσεις αυτές, αποσύρονται στη Μέση Ανατολή όπου συνδέονται με τα τοπικά επαναστατικά κινήματα καθώς και τις εξόριστες αριστερές οργανώσεις και εκπαιδεύονται στον ανταρτοπόλεμο με σκοπό να στραφούν εναντίον του στρατιωτικού καθεστώτος του Κενάν Εβρέν, πράγμα που δεν θα ευοδωθεί λόγω των διαφωνιών εντός του αντιφασιστικού κινήματος¹¹⁷. Το 1982 το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν επιστρέφει στην Τουρκία όπου εξαπολύει ανταρτικές επιχειρήσεις εναντίον των κρατικών δυνάμεων της τάξης με σκοπό την ίδρυση ανεξάρτητου κουρδικού κράτους.

Το φαινόμενο κατά την περίοδο που εξετάζεται, παρουσιάζει τα διακριτά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συνωμοτικής βίας, του ανταρτοπόλεμου καθώς και της αποσχιστικής βίας.

¹¹⁴ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 341

¹¹⁵ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.38

¹¹⁶ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.125-126

¹¹⁷ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.125-126

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 πέραν της αποσχιστικής βίας κάνουν την επανεμφάνιση τους και οι ένοπλες ισλαμικές φονταμενταλιστές οργανώσεις. Οι οργανώσεις έχουν πεδίο δράσης, κυρίως, τις νοτιανατολικές περιοχές και στρέφονται πλέον εναντίον του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν αφού η «άθρη» απειλή των οργανώσεων της Αριστεράς έτεινε να εξαλειφτεί. Παράλληλα με το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν, η ισλαμιστική βία στοχοποιεί για ακόμη μια φορά τους Αλεβίτες, πλέον όχι τόσο για τις αριστερές τους θέσεις αλλά λόγω της αιρετικής τους στάσης ως προς το Ισλάμ. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 η ισλαμιστική βία αλλάζει προσανατολισμό και αρχίζει να στοχεύει κοσμικούς, ακαδημαϊκούς και δημοσιογράφους, φεμινίστριες ακόμη και θρησκευόμενους μουσουλμάνους που δεν υποστηρίζουν το στόχο της επιβολής θρησκευτικού νόμου στην Τουρκία.

Πέραν των προαναφερομένων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων εντοπίζονται και άλλα γνωρίσματα που ανάγονται στην κουλτούρα της τουρκικής κοινωνίας και πολιτικής συμπεριφοράς που την καθιστούσαν εξαιρετικά βίαιη.

Αρχικά η σύγκρουση ανάμεσα στις δυο παρατάξεις και η σύνδεση της με την παραδοσιακή κουλτούρα της τουρκικής κοινωνίας στην οποία η «τιμή» και η «ντροπή», οι οικογενειακές και φατριακές διαμάχες και η βεντέτα είχαν κυρίαρχο ρολό¹¹⁸. Η ιδιωτική μορφή που παίρνει η βία διαφαίνεται και από την εμπλοκή μελών της άκρας Δεξιάς στις διενέξεις ομάδων του υποκόσμου¹¹⁹.

Ακόμη η λατρεία στο πρόσωπο των «μαρτύρων», της ερμηνείας και εφαρμογής της πολιτικής τους «διαθήκης» αποτελεί μια ακόμη εισαγωγή στο σύστημα που ανατροφοδοτεί τόσο την ακροδεξιά όσο και την ακροαριστερή πολιτική βία. Το φαινόμενο αυτό παρατηρήθηκε κυρίως κατά την δεκαετία του 1970 εντός των οργανώσεων της τουρκικής Αριστεράς¹²⁰ αλλά και κατά την δεκαετία του 1990 από την πλευρά της άκρας Δεξιάς που γίνεται ο υπερασπιστής της θυσίας των στρατιωτών που χάθηκαν στον πόλεμο κατά του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν¹²¹.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό γνώρισμα που επηρεάζει την ένταση της βίας αποτελεί και το πλαίσιο της πελατειακής συναλλαγής μεταξύ των κομμάτων εξουσίας και ψηφοφόρων¹²², το οποίο σε συνδυασμό με την υψηλή ανεργία, ωθούσε τους να

¹¹⁸ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 340

¹¹⁹ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 87

¹²⁰ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 86

¹²¹ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 111

¹²² Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.124-125

ενταθούν σε οργανώσεις της άκρας Δεξιάς ή σε ισλαμιστικές οργανώσεις προκειμένου να εξασφαλίσουν μια θέση εργασίας σε κρατική επιχείρηση ή να εξασφαλίσουν διευκολύνσεις για την πρόσβαση των αποφοίτων των θρησκευτικών σχολείων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση¹²³.

Η βία ήταν το όργανο που σε επαρχιακό επίπεδο μονοπωλούσε τον πολιτικό χώρο και κατά συνεπεία ετύχαινε μια de facto αυτονομία ως προς την κεντρική εξουσία¹²⁴, όπως στην περίπτωση της πόλης Φάτσα στην Μαύρη Θάλασσα όπου ο αριστερός δήμαρχος και οι υποστηρικτές του ανακηρύσσουν την ίδρυση ανεξάρτητης σοβιετικής δημοκρατίας αποκηρύσσοντας την εξουσία της κυβέρνησης¹²⁵ ή στην περίπτωση των πόλεων-προπύργων του ισλαμισμού στην Ανατολία.

Τέλος η βία δημιουργούσε στατικές κοινωνικές ταυτότητες ή τις μετασχημάτιζε, θεμελιώνοντας τις πάνω σε εχθρικές βάσεις, ενώ παράλληλα μεταμόρφωνε τα κοινοτικά σύνορα σε μέτωπα, με την στρατιωτική έννοια του ορού¹²⁶.

Η κρατική ιδεολογία και οι παράγοντες που επηρέασαν την οπτική του τουρκικού κράτους στο φαινόμενο της πολιτικής βίας.

Συμφωνα με τον Τούρκο ιστορικό Τανέρ Ακτσάμ «η ιδρυτική γενιά των Τούρκων ηγετών προέρχονταν κυρίως από το χώρο της δημοσίας διοίκησης και του στρατού και διαπνέονταν έντονα από στρατιωτικές αξίες»¹²⁷. Η επιθυμία τους για την δημιουργία ενός ομοιογενούς έθνους μετουσιώθηκε σε πολιτική θέτοντας, καθώς διαφαίνεται, συν τω χρόνω κάποια δόγματα στο τούρκικο κρατικό εποικοδόμημα.

Τα δόγματα αυτά, αντικατοπτρίζουν την αντίληψη των ιδρυτών της Τουρκικής Δημοκρατίας περί ενιαίου κράτους και συνθέτουν την κρατική ιδεολογία. Η οποιαδήποτε διαφωνία επί των δογμάτων αυτών εκλαμβάνονταν σαν απειλή για την κρατική ασφάλεια¹²⁸, γεγονός που οδήγησε στην διαμόρφωση της οπτικής εκ μέρους του τουρκικού κράτους στον ορισμό του φαινομένου της πολιτικής βίας.

¹²³ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.154

¹²⁴ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 87

¹²⁵ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 341

¹²⁶ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 87

¹²⁷ Απόσπασμα από την Turkish Daily News, 24 Νοεμβρίου 2007

¹²⁸ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.100

Η πρώτη παραδοχή εκ μέρους του τουρκικού κράτους πως «δεν υπάρχουν κοινωνικές ή οικονομικές τάξεις στην Τουρκία». Βασική διακήρυξη της κεμαλικής αρχής του λαϊκισμού αποτέλεσε το σύνθημα του για λαϊκή κυριαρχία, η οποία καθόριζε ένα πολιτικό σύστημα το οποίο θεμελιωνόταν σε ένα ασαφή λαό ο οποίος ενσαρκωνόταν από τους «αρχηγούς» του και όχι από κάποια ελίτ¹²⁹. Αποτελούσε ενσάρκωση της αντίληψης που εμφανίστηκε κατά την διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και έθετε τα συμφέροντα ολόκληρου του έθνους πάνω από εκείνα ομάδων ή τάξεων. Συνεπαγόταν άρνηση των ταξικών συμφερόντων και απαγόρευση κάθε κομμουνιστικής ή σοσιαλιστικής πολιτικής δραστηριότητας¹³⁰.

Έτσι με την αρχή αυτή το κεμαλικό κράτος ακολουθώντας την νεοτουρκική παράδοση συντάσσεται με τους έμπορους και τους επιχειρηματίες τους όποιους θεωρούσε σταθερούς εκφραστές μιας σύγχρονης κοινωνίας και κατέστειλε κάθε πολιτική δραστηριότητα προς την πλευρά συγκρότησης και δράσης εργατικού κινήματος. Η πολιτική αυτή διαφαίνεται από την υιοθέτηση του Εργατικού Νόμου αντιστοίχου με αυτόν της φασιστικής Ιταλίας που ίσχυσε έως το 1947 όταν θεσπίστηκε νέος νόμος που την επέτρεπε χωρίς όμως να αναγνωρίζει το δικαίωμα της απεργίας¹³¹.

Η αρχή του λαϊκισμού, θα έρθει αντιμέτωπη με την άνοδο του ριζοσπαστισμού εκ μέρους της Αριστεράς στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Για την επόμενη δεκαετία το τούρκικο κράτος αναγνωρίζει ως σημαντικότερη απειλή την Αριστερά.

Το τούρκικο κράτος από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 και έως το τέλος της δεκαετίας του 1970 αναγνωρίζει ως σημαντικότερη απειλή την Αριστερά.

Αρχικά οι λόγοι που συνετέλεσαν προς την κατεύθυνση είχαν να κάνουν με εσωτερικούς πολιτικούς παράγοντες σε επίπεδο τακτικής όπως η διατήρηση της συνοχής της κυβέρνησης Ντεμιρέλ¹³². Ακόμη η επιθυμία της στρατιωτικής ιεραρχίας για «επαναφορά του κεμαλισμού» όπως εκφράστηκε με το στρατιωτικό τελεσίγραφο του 1971, η οποία υλοποιήθηκε από τις μετέπειτα κυβερνήσεις συνεργασίας με την δίωξη της Αριστεράς¹³³ και των εμπλεκόμενων στις οργανώσεις της. Τέλος η επιθυμία και πάλι της στρατιωτικής ιεραρχίας για λήξη της πολιτικής βίας,

¹²⁹ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 47

¹³⁰ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 268

¹³¹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 268

¹³² Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 327

¹³³ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 336

επαναφορά του Κεμαλισμού, πειθαρχία για την επιβολή οικονομικών μεταρρυθμίσεων με σκοπό να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και συντριβή των κινημάτων που απειλούν την κοσμικότητα και την εδαφική ακεραιότητα με τις αποσχιστικές διαθέσεις που αρχίζουν να αρθρώνουν.

Επίσης η αναγνώριση της Αριστεράς ως τη σημαντικότερη απειλή έναντι του κράτους αφορούσε και εξωτερικούς παράγοντες που είχαν διαμορφωθεί κατά τις προηγούμενες δυο δεκαετίες όπως η σύνδεση της χώρας με δυτικούς οργανισμούς και η θέση που επεδίωκε να έχει σε αυτές, πολιτική στην οποία εναντιωνόταν και αμφισβητούσε η Αριστερά.

Τέλος το φαινόμενο της ανάπτυξης της ριζοσπαστικής τουρκικής Αριστεράς, εντός του φοιτητικού κινήματος από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 η οποία στρέφεται εναντίον των εσωτερικών και διεθνών πολιτικών επιλογών του κράτους¹³⁴ αρχικά με διαδηλώσεις και στην συνέχεια με ένοπλα μέσα. Η διαδικασία αυτή, ωθεί το κράτος να δράση εναντίον της είτε μέσω των κρατικών οργάνων και της νομοθεσίας, είτε μέσω των ανταγωνιστικών ενόπλων ακροδεξιών οργανώσεων που βρίσκονται στις παρυφές του και δρουν παράλληλα με αυτό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων οργανώσεων αποτελεί το «κίνημα κατά του ανταρτικού» μια μυστική οργάνωση που είχε δημιουργηθεί με σκοπό την καταστολή εξεγέρσεων¹³⁵.

Η δεύτερη παραδοχή ήταν πως *«το τούρκικο κράτος είναι ένα κράτος με δυτικές αρχές. Επομένως, οι αξίες και ο πολιτισμός του Ισλάμ δεν έχουν καμία σημασία»*. Διαχρονικά η μια από τις πιο δυο πιο σημαντικές αξίες της κρατικής ιδεολογίας πάνω στις οποίες στηρίχτηκε η Τούρκικη Δημοκρατία ήταν η εκκοσμίκευση. Η διαδικασία της εκκοσμίκευσης ήταν μια εκ των άνω επιβεβλημένη διαδικασία μεταρρυθμίσεων που στόχο είχε να απαλλάξει την τούρκικη κοινωνία από το στατικό και δυσκίνητο Ισλάμ να πραγματοποιήσει την *«έξοδο από τα σκότη»* από ένα σωτήρα που η θαυματουργή του εμφάνιση συνιστά από μόνη της μια επανάσταση¹³⁶

Έτσι από το 1924 όταν καταργείται το χαλιφάτο και έως το 1937 όταν η εκκοσμίκευση εντάσσεται μαζί με τις υπόλοιπες αρχές του κεμαλισμού στο Τούρκικο Σύνταγμα, έχουμε τις έξι αποφάσεις που σηματοδοτούν την ρήξη την ισλαμική και οθωμανική κληρονομία: i) Ο νόμος για την ενοποίηση της εκπαίδευσης που μειώνει

¹³⁴ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 327

¹³⁵ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 82

¹³⁶ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 49-50

την αυτονομία των θρησκευτικών ιδρυμάτων(1924) ii) Απαγόρευση θρησκευτικών αδελφοτήτων και μεταβίβαση της περιουσίας των ιδρυμάτων τους στο κράτος(1925) iii) Ο νόμος περί «καλύμματος της κεφαλής» που θέτει εκτός νόμου οτιδήποτε άλλο εκτός από καπέλο κάλυπτε το κεφάλι (1925) iv) Υιοθετείτε το λατινικό αλφάβητο ενώ η χρήση των αραβικών χαρακτήρων στα νέα έγγραφα ποινικοποιείτε (1928) v) Καταργείται η αναφορά στην κρατική θρησκεία(1928) vi) Αναγνωρίζεται το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις γυναίκες(1934) vii) Η μουσουλμανική αργίας της Παρασκευής αντικαθίσταται από την «δυτική» αργία της Κυριακής.

Η άξια της εκκοσμίκευσης, που όριζε την συμπληρωματικότητα του Ισλάμ στον τουρκισμό, ουδέποτε απέκτησε μαζική υποστήριξη περὶν της κεμαλικής γραφειοκρατίας και των ενθέρμων κεμαλιστών διότι έρχονταν σε σύγκρουση ένα σημαντικότατο κοσμοθεωρητικό υπόβαθρο της τουρκικής κοινωνίας την θρησκεία.

Έτσι από την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, το κράτος θα έρθει αντιμέτωπο με τις παραδοσιακές δυνάμεις της κοινωνίας, οι οποίες θα αντιδράσουν με χαμηλής έντασης επεισόδια στις μεταρρυθμίσεις αυτές. Το κράτος θα απαντήσει με βίαιη καταστολή των αντιδράσεων αυτών, τις οποίες θα θεωρήσει αντεπαναστατικές, και κρατικοποίηση του Ισλάμ. Παρά την αρχική αρνητική του στάση, το κράτος θα ανεχθεί και θα χρησιμοποιήσει τις δυνάμεις αυτές έναντι της ριζοσπαστικής Αριστεράς κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980, ενώ στην δεκαετία του 1990 θα στραφεί και πάλι εναντίον τους. Γενικά το τουρκικό κράτος θα αποκτήσει μια εργαλειακή σχέση με τους εκφραστές της ισλαμιστικής βίας όταν τους χρειάζεται ενώ θα στρέφεται εναντίον τους όταν αισθάνεται πως απειλείται.

Τρίτη παραδοχή αποτελεί η πίστη στην αρχή του εθνικισμού. Πάνω σε αυτή την αρχή θα στηριχτεί το επονομαζόμενο «Σύνδρομο των Σεβρών», η αντίληψη περί απειλής της ακεραιότητας της Ανατολίας από εσωτερικούς ή εξωτερικούς εχθρούς όπως κατά την περίοδο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, που θα λειτουργήσει καταλυτικά πάνω στην δημόσια σφαίρα της Τουρκίας επηρεάζοντας το κρατική αντίληψη περί πολιτικής βίας, καθιστώντας κάθε διαφορετικότητα ύποπτη και κάθε εκφραστή της ως φορέα της. Όπως ανέφερε ο Τανέρ Ακτσάμ: *«Η προστασία της Ανατολίας από τους εχθρούς της ήταν ο κύριος λόγος που οδήγησε στη συγκρότηση του τουρκικού κράτους. Υπό αυτή την έννοια, η αντίληψη της απειλής αποτέλεσε το θεμέλιο της νομιμοποίησης του κράτους. Ακόμη και σήμερα το κράτος αποδίδει την νομιμότητα*

της ύπαρξης του στην ύπαρξη εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών, στους οποίους καταλογίζει ότι εργάζονται αδιάλειπτα με σκοπό την διάλυση της Τουρκίας»¹³⁷.

Η παραδοχή αυτή περιέχει τα εξής δυο δόγματα: πως «Δεν υπάρχουν Κούρδοι στην Τουρκία-Οι Κούρδοι είναι ορεσίβιοι Τούρκοι» και πως «Η γενοκτονία των Αρμενίων δε συνέβη τότε». Με βάση την αρχή αυτή το τούρκικο έθνος αποτελούσε την μοναδική νόμιμη οντότητα της χώρας¹³⁸.

Με βάση την αρχή αυτή οι λαοί της Ανατολίας θα χωριστούν σε δυο ομάδες. Η πρώτη περιλαμβάνει Έλληνες, Αρμενίους και Εβραίους, στους όποιους θα αναγνωριστούν τα πολιτιστικά και θρησκευτικά δικαιώματα που πηγάζουν από την Συνθήκη της Λωζάννης. Στην δεύτερη θα ενταθούν όλοι οι μουσουλμάνοι πολίτες, οι οποίοι θα αναγνωρίζονται ως Τούρκοι που όμως σταδιακά πρέπει να αρνηθούν την εθνοτική τους ταυτότητα και να αφομοιωθούν. Στην κατηγορία αυτή θα ενταθούν διαφορές εθνοτικές ομάδες της Ανατολίας, με αριθμητικά μεγαλύτερη αυτή των Κούρδων¹³⁹.

Στα πλαίσια της προσπάθειας για αφομοίωση των μουσουλμανικών πληθυσμών και ένταξη τους στον τουρκισμό ιδρύονται το Ίδρυμα για την Τούρκικη Γλωσσά, με σκοπό τον εξαγνισμό της από αραβικές, περσικές και άλλες ξένες λέξεις και η Ένωση για την Μελέτη της Τουρκικής Ιστορίας, για την προώθηση της καταγωγής των μεγαλύτερων πολιτισμών της περιοχής από την εγκατάσταση των τουρκόφωνων φυλών στην περιοχή της Ανατολίας. Οι Κούρδοι δεν είναι τίποτε άλλο παρά «Τούρκοι του Βουνού» που η γλώσσα τους είχε επηρεαστεί από την Περσική. Ζώντας απομονωμένοι στα βουνά, καλλιέργησαν διαφορετικές γλωσσικές «διαλέκτους» και παρέμειναν υπανάπτυκτοι. Η λέξη «Κούρδος» ήταν απλώς προσδιοριστική αυτής της γλωσσικής ιδιαιτερότητας. Ξεκαθαρίζοντας λοιπόν αυτή την «παρεξήγηση» και αποδεικνύοντας «επιστημονικά» την Τουρκική τους καταγωγή, τα Ινστιτούτα βοηθούσαν τους Κούρδους να δουν την αλήθεια και να βγουν από την σύγχυση στην οποία βρίσκονταν μέχρι τότε¹⁴⁰.

¹³⁷ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.224

¹³⁸ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας, σ. 47

¹³⁹ Δαπουντάνη Αικατερίνη, «Οι θρησκευτικές ελευθερίες στην Τουρκία και η επίπτωση τους στις Ατατουρκικές σχέσεις», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2008
Συνοπτικά: Αλεβίτες, Πομάκοι, Άραβες Σουνίτες και Αλεβίτες, Αζέροι, Κούρδοι Ζάζα και Κορμαντσί, Λαζοί, Γιουρούκοι, Ταχτασί, Ρομά, Γεζιντί, Κιρκάσιοι, Βόσνιοι, Καυκάσιοι, Ελληνόφωνοι Μουσουλμάνοι.

¹⁴⁰ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.121

Πέραν των μέτρων για αφομοίωση των διάφορων εθνοτικών ομάδων, η ρεπουμπλικανική εξουσία θα στραφεί εναντίον οποιασδήποτε αμφισβήτησης της αρχής του εθνικισμού, ιδιαίτερα όταν αυτή απειλεί την ακεραιότητα της χώρας όπως στην περίπτωση των Κούρδων. Το τουρκικό κράτος θα στραφεί με ιδιαίτερη βιαιότητα εναντίον της κουρδικής αμφισβήτησης τόσο κατά την περίοδο των εξεγέρσεων του Μεσοπολέμου όσο και μετά την έναρξη της ένοπλης δράσης του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν. Όμως υπό το πρίσμα του κεμαλικού εθνικισμού και των δικών του γεωπολιτικών επιδιώξεων, θα ενισχύσει και θα υποστηρίξει αποσχιστικές ομάδες τουρκογενών τόσο κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου με την περίπτωση του σαντζακιού του Χατάι (1937-39) όσο και μεταγενέστερα.

Τα αιτία του Αρμενικού Ζητήματος ανάγονται στην εποχή του Α' Παγκοσμίου. Τον Μάρτιο του 1915 η νεοτουρκική Επιτροπή Ένωση και Πρόοδος αποφασίζει να εκτοπίσει τους αρμενικούς πληθυσμούς από σύνορα της με την Ρωσία, με την όποια βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση, στο Σορ της Σύριας. Έως το τέλος του καλοκαιριού του 1916 όλοι οι αρμενικοί πληθυσμοί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχαν διαταχθεί να αφήσουν τις πατρογονικές τους εστίες και να μπουν στην διαδικασία των εκτοπίσεων αφήνοντας συμφωνα με αρμένικες οργανώσεις 1.500.000 νεκρούς.

Η άρνηση της γενοκτονίας των Αρμενίων εκ μέρους του τουρκικού κράτους θεμελιώνεται πολιτικά και νομικά από την ίδρυση του, ενώ παράλληλα μεταβάλλεται σε ένα από τα πλέον ακλόνητα ταμπού της τουρκικής κοινωνίας.

Με την συγκρότηση της Τουρκικής Δημοκρατίας ακυρώνεται η απόφαση του 1918 από δικαστήριο της Κωνσταντινούπολης, που είχε επιχειρήσει να φέρει ενώπιον της δικαιοσύνης τους υπευθύνους για τα ομαδικά εγκλήματα κατά την περίοδο των εκτοπίσεων και αναγνώριζε στα θύματα που επέζησαν το δικαίωμα της αποζημίωσης¹⁴¹.

Η παγία τούρκικη πολιτική θέση της άρνησης της γενοκτονίας των αρμενικών πληθυσμών της Ανατολίας έχει τρεις πυλώνες: τον αριθμό των θυμάτων των εκτοπίσεων, την αναγκαιότητα της στρατιωτικής επιχείρησης και το κίνητρο που θα αποδείκνυε τον ορό γενοκτονία¹⁴². Το τουρκικό κράτος υποστηρίζει πως τα θύματα από τις εκτοπίσεις υπολογίζονται στις 200.000, στο γεγονός πως οι αρμένιοι

¹⁴¹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.358

¹⁴² Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 172

είχαν αναπτύξει δράση υπέρ του Ρώσικου Στρατού και για τον λόγο αυτό ήταν επιβεβλημένη η απομάκρυνση τους από τα σύνορα και το γεγονός πως δεν υπάρχουν επίσημα οθωμανικά έγγραφα τα όποια να αποδεικνύουν κυβερνητική εμπλοκή και υποστήριξη στις επιθέσεις κουρδικών φύλων αν και αναγνωρίζει πως υπήρξαν.

Από την ίδρυση του, το τούρκικο κράτος θα έρθει σε σύγκρουση με την κουρδική επιθυμία για απόσχιση. Η πρώτη προσπάθεια εκ μέρους του κουρδικού λάου για απόσχιση θα αναπτυχτεί σε πρώτη φάση κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου ενώ θα πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και έπειτα. Την ίδια περίοδο θα αναπτυχτεί και η αρμενική αποσχιστική βία. Και στις δυο περιπτώσεις το κράτος θα αντιδράσει τόσο μέσω της κρατικής όσο και μέσω της υποστήριξης και ανοχής παρακρατικών οργανώσεων εναντίον των αρμενικών οργανώσεων στην Τουρκία αλλά και εκτός συνόρων.

Τέλος ο σεβασμός στην εξουσία και τον εποπτικό ρόλο των Ενόπλων Δυνάμεων, που θεωρούνταν αδιαφιλονίκητα¹⁴³. Από την ίδρυση της Τούρκικης Δημοκρατίας, το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα είχε αναλάβει θεσμικά την ιδεολογική ευθύνη να είναι ο γνήσιος εκφραστής του κεμαλισμού. Στην πραγματικότητα αυτοί που θα επέβαλλαν και θα υποστήριζαν την εφαρμογή των αρχών του ήταν οι ανώτεροι αξιωματικοί του στρατού, πράγμα που αποδεικνύεται από τις παρεμβάσεις του στρατού κάθε φορά που υπήρχε παρέκκλιση από τις αρχές αυτές.

Η θεσμοθέτηση της επιρροής του στρατού στην τούρκικη δημόσια σφαίρα έγινε μετά το πραξικόπημα της 27^{ης} Μαΐου, με το Σύνταγμα του 1960, όταν δόθηκε για πρώτη φορά στους στρατιωτικούς η αρμοδιότητα για ίδρυση ενός Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας. Παράλληλα το νέο Σύνταγμα εξασφάλιζε τη θέση του Τζεμάλ Γκιουρσέλ ως Προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας

Το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας που σε αντίθεση με το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας (1949) αποκλειστική αρμοδιότητα του οποίου ήταν η κατάρτιση των σχεδίων επιστράτευσης και η χάραξη πολιτικής άμυνας και προστασίας, θα γνωμοδοτούσε στη κυβέρνηση και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για θέματα εθνικής ασφάλειας στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Μετά τις εξελίξεις αυτές το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας είχε την ευκαιρία να μετατραπεί σε ισχυρό θεματοφύλακα των κεμαλικών ιδεολογικών παρακαταθηκών της «επανάστασης της

¹⁴³ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.101

27^{ης} Μάιου» και τη δυνατότητα άλλες φορές να παρεμβαίνει υπέρ και άλλες να επεμβαίνει εις βάρος της εκλεγμένης εξουσίας¹⁴⁴.

Στις επόμενες δεκαετίες, το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας θα υπερβεί το ρόλο του κατεξοχήν οργάνου σχεδιασμού μακροπρόθεσμης πολιτικής και γνωμοδοτεί για θέματα που δεν άπτονται των αρμοδιοτήτων του¹⁴⁵:

Στη διάρκεια της στρατιωτικής επέμβασης της 12ης Μαρτίου 1971, εξασφαλίστηκε συνταγματικά η συμμετοχή των Αρχηγών των Γενικών Επιτελείων στο Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας, γεγονός που σηματοδοτεί την άκαμπτη θεσμική εκπροσώπηση της ανώτατης ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων και, άρα, την ενδυνάμωση της στρατιωτικής παρουσίας στο Συμβούλιο.

Η ενίσχυση του ρόλου του εξασφαλίζεται ακόμη περισσότερο μετά το τρίτο πραξικόπημα, αυτό της 12 Σεπτεμβρίου 1980. Το κράτος στρατιωτικοποιείται, αφού το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας εξελίσσεται σε σώμα νομοθετικής εξουσίας. Θεσπίζει νόμους που περιορίζουν τη δικαιοδοσία της δικαστικής εξουσίας και διαφοροποιεί την αριθμητική ισορροπία στρατιωτικών – πολιτικών μελών του σε βάρος των δευτέρων.

Η επόμενη σημαντική ανάμιξη του στρατού στην πολιτική ζωή σημειώνεται την 28η Φεβρουαρίου 1997. Η άνοδος του Τουρκοϊσλαμικού Κόμματος της Ευημερίας το 1996 (σε κυβέρνηση συνασπισμού με το Κόμμα του Ορθού Δρόμου) αντιμετώπιστηκε από τις Ένοπλες Δυνάμεις ως ευθεία απειλή προς την κοσμικότητα της Τουρκικής Δημοκρατίας. Η επανεμφάνιση του πολιτικού Ισλάμ στην πολιτική σκηνή ενεργοποιεί αμέσως τα αντί-ισλαμικά ανταντακλαστικά κάνοντας το στρατιωτικό κατεστημένο να χρησιμοποιεί την κοινωνία των πολιτών και τους δημοσιογράφους ως εργαλεία για να νομιμοποιηθεί από την κοινωνία, προκειμένου να αποκρούσει την ισλαμική απειλή.

Μέσα σ' αυτήν την τεταμένη ατμόσφαιρα, το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας εκδίδει στις 28 Φεβρουαρίου 1997 μία σειρά από μέτρα που αφορούν στην αναγκαιότητα διαφύλαξης της κοσμικότητας, στην εφαρμογή υποχρεωτικής οκταετούς εκπαίδευσης και στην υπαγωγή των θρησκευτικών διδασκαλείων στη δικαιοδοσία του υπουργείου Παιδείας. Η κυβέρνηση συμφωνεί με τα μέτρα αυτά, αλλά οι κοινωνικές αναταραχές συνεχίζονται, με αποτέλεσμα την παραίτηση του

¹⁴⁴ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 320

¹⁴⁵ http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1013:2010-01-21-14-47-19&catid=140:2010-04-22-08-52-56

Πρωθυπουργού το Μάιο του ίδιου χρόνου και την αποκατάσταση της «ατατουρκικής τάξης».

Μια ακόμη ανάμιξη των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων επιτράπη από τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Χιμλί Οζκιόκ το 2004. Το σχέδιο «SARIKIZ» (Ξανθιά) που προέβλεπε πως οι διοικητές όλων των οπλών, υπό τον ναύαρχο Οζντέν Ορνέκ, είχαν σχεδιάσει να επέμβουν εναντίον της κυβέρνησης Ερτογάν. Την αφορμή για επέμβαση θα έδιναν οι φοιτητικές διαδηλώσεις, που θα κατευθύνονταν από κεμαλιστές πρυτάνεις, με πρόσχημα τη θετική στάση της κυβέρνησης στο σχέδιο Ανάν που θα οδηγούσε σε επανένωση της Κυπριακής Δημοκρατίας, πράγμα που χαρακτήριζαν ως «ξεπούλημα της πατρίδας».

Η αποκάλυψη του σχεδίου αυτού, από το περιοδικό Nokta, οδήγησε την κυβέρνηση να ζητήσει από την εισαγγελία να διερευνήσει την υπόθεση. Η διερεύνηση της υπόθεσης και η ανακάλυψη μιας κρυπτής με όπλα και έγγραφα έφερε στο φως την οργάνωση «Ergenekon». Μετα από τρία κύματα συλλήψεων στρατιωτικών, προσωπικοτήτων του εθνικιστικού χώρου μεταξύ των οποίων του πρώην Πρύτανη του Πανεπιστημίου της Κωνσταντινούπολης και αρχισυντάκτη της Chumhuriyet, İlhan Selçuk καθώς και του πρώην αρχηγού μαοϊκής φράξιας την δεκαετία του 1970 που προσέγγισε τον Κεμαλισμό την δεκαετία του 1990 ακλούθησαν δυο δίκες με σημαντικότερη την δεύτερη όπου σχεδόν ολόκληρη η κεφαλική ελίτ βρίσκονταν ενώπιον του δικαστηρίου.

Ο σεβασμός στο δικαίωμα του τουρκικού στρατού να παρεμβαίνει και να ρυθμίζει τα θέματα της δημοσίας σφαίρας όταν κρίνει πως έχει απορρυθμιστεί η ατατουρκικής τάξη, εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας, υποσκάπτει την κοινωνική ειρήνη καθώς έρχεται σε αντίθεση με αιτήματα, προθέσεις και προσδοκίες ομάδων της τουρκικής κοινωνίας. Η αντίθεση αυτή τροφοδοτεί την αντίδραση εκ μέρους των πλέον ριζοσπαστικών πολιτικών ομάδων, τις οποίες το ίδιο καλείται να καταστείλει. Σε πολλές περιπτώσεις αντιδρά προληπτικά πριν ακόμη οι αντιδράσεις αυτές εκδηλωθούν, πράγμα που ανατροφοδοτεί το φαινόμενο της πολιτικής βίας.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ. «Οι επιμέρους εκφάνσεις του φαινόμενου της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία».

Η κρατική βία στην Τουρκική Δημοκρατία.

Η βία εκ μέρους κρατικών οργάνων παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα του φαινόμενου της κρατικής βίας¹⁴⁶ :

Πρώτον, η άσκηση βίας εκ μέρους του κράτους εκπορεύεται από πολιτικά κίνητρα και σκοπιμότητες. Κατά περιόδους η βία εκ μέρους του τουρκικού κράτους στρέφεται εναντίον διαφορετικών, κατά την οπτική των κεμαλικών κέντρων εξουσίας, απειλών με σκοπό άλλοτε να τις πατάξει όταν εκδηλώνονται και άλλοτε πρώτου αυτές εκδηλωθούν και τα απειλήσουν.

Έτσι κατά την μονοκομματική περίοδο, αφού το κράτος εμπλουτίζει τα νομοθετικά και κατασταλτικά εργαλεία με τον «Νόμο για την τήρηση της τάξης», μέσω του οποίου καθοδηγεί τα Δικαστήρια της Ανεξαρτησίας, τα όποια εντελή στρέφονται κατά των Κούρδων που συμμετείχαν στις εξεγέρσεις της περιόδου του Μεσοπολέμου και των αμφισβητιών του Μουσταφά Κεμάλ στην Σμύρνη μέσω εκτελέσεων και πειθαρχικών μέτρων ενώ δημιουργούν ένα ιδιότυπο καθεστώς διοίκησης στις Νοτιοανατολικές περιοχές.

Ο νομός αυτός χρησιμοποιείται και για την φίμωση κάθε αμφισβήτησης έναντι του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος. Από την μια στρέφεται εναντίον του τύπου (συντηρητικού, φιλελεύθερου και μαρξιστικού) ενώ παράλληλα σημαντικοί δημοσιογράφοι παραπέμπονται και καταδικάζονται από τα Δικαστήρια της Ανεξαρτησίας σε απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος. Από την άλλη πάλι μέσω των ιδίων δικαστηρίων κυρώσει παράνομο το Προοδευτικό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα κατηγορώντας το για υποστήριξη της κουρδικής εξέγερσης και εκμετάλλευση της θρησκείας για πολιτικούς σκοπούς.

Η άσκηση βίας εκ μέρους του κράτους είχε κατά την περίοδο πριν το στρατιωτικό τελεσίγραφο του 1971 όσο και κατά την διάρκεια των κυβερνήσεων συνεργασίας που ακολούθησαν, σαφή αντικομμουνιστικό και αντιδυτικό χαρακτήρα καθώς διαφαίνεται από τους στόχους της¹⁴⁷. Κατά το πραξικόπημα του 1980 η βία του κράτους παρουσιάζει μαζί με τα προγενέστερα και σαφή αντικοινοβουλευτικά

¹⁴⁶ Μαίρη Μπόση, «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Π. Τραυλός, σ. 143-144

¹⁴⁷ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 82

χαρακτηριστικά καθώς στρέφεται εναντίον των στελεχών των κομμάτων ολόκληρου του πολιτικού τόξου και χαρακτηρήρα της βίας προστίθενται και τα χαρακτηριστικά της βίας κατά των ισλαμιστών¹⁴⁸, που θα εξακολουθήσουν να υφίστανται και κατά την δεκαετία του 1990.

Δεύτερον, οι πράξεις βίας εκ μέρους του κράτους ασκούνται από κρατικούς λειτουργούς ή από πολίτες που έχουν έμμισθη σχέση με αυτό. Κατά την μονοκομματική περίοδο η βία εκ μέρους κράτους ασκείται κυρίως μέσω του στρατού και της αστυνομίας.

Η μετάλλαξη στην άσκηση της κρατικής βίας θα έρθει, όπως έχει προαναφερθεί, κατά την δεκαετία του 1950 με την εμφάνιση του «βαθέως κράτους» και θα αποτελέσει μόνιμη πρακτική του κράτους. Η κρατική βία θα συνεπικουρείται πλέον και από παραστρατιωτικές οργανώσεις και από την ΜΙΤ. Η κρατική βία κατά τη δεκαετία του 1970 και κατά το πραξικόπημα του 1980 θα ασκείται τόσο μέσω των λειτουργών του στις φύλακες και στους θαλάμους βασανιστηρίων της ΜΙΤ, όσο και από τα μέλη του «κινήματος κατά του ανταρτικού»^{149, 150}.

Οι δομές αυτές του «βαθέως κράτους» θα διατηρηθούν και μετά την εξάλειψη των αίτιων που το δημιούργησαν ενώ θα ενισχυθούν με εντολή της κυβέρνησης Τσιλέρ. Έτσι πλέον οι κρατικές δυνάμεις θα ενισχυθούν από έναν μηχανισμό, κατά τα πρότυπα αντιστοιχών μηχανισμών που χρησιμοποιήθηκαν στην Λατινική Αμερική την δεκαετία του 1980, που από τη μια οι βίαιες δράσεις του δεν θα τις εκθέτουν ενώ από την άλλη θα τις συνδράμουν όταν αυτές δεν θα μπορούν να δράσουν από μονές τους σε ένα πόλεμο «χαμηλής έντασης»¹⁵¹.

Η ενίσχυση αυτή θα προέλθει από ομάδες του υποκόσμου και από το σύστημα των «προστατών των χωρίων». Οι ομάδες του υποκόσμου θα χρησιμοποιούνται από διαφορετικές μυστικές υπηρεσίες του κράτους κυρίως κατά των κουρδικών οργανώσεων τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, ενώ η χρηματοδότηση τους θα προέρχεται από το εμπόριο ναρκωτικών και από τα ξέπλυμα βρώμικου χρήματος με την ανοχή του κράτους¹⁵². Το σύστημα των «προστατών των χωρίων» αποτελούσε ένα είδος έμμισθης πολιτοφυλακής το οποίο στελεχώνονταν από πολίτες

¹⁴⁸ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 346-347

¹⁴⁹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 336

¹⁵⁰ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.127

¹⁵¹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.231

¹⁵² Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 109

κουρδικής καταγωγής και εξοπλίζονταν από το κράτος με σκοπό να δράση εναντίον του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν¹⁵³.

Ακόμη την ίδια περίοδο συστάθηκε και η τούρκικη Χεζμπολάχ η οποία στελεχώνονταν κυρίως από Κούρδους, στράφηκε εναντίον των ενόπλων κουρδικών οργανώσεων, λειτουργώντας ως δρώντας σε πόλεμο δι' αντιπρόσωπων¹⁵⁴. Η τουρκική Χεζμπολάχ ιδρύθηκε στη νοτιοανατολική Τουρκία στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τον Χουσεϊν. Παρά την κοινή ονομασία, η τουρκική Χεζμπολάχ δεν έχει καμία σχέση με την Χεζμπολάχ του Λιβανου. Εδρα της οργάνωσης ήταν η πόλη του Μπατμάν στην κοιλάδα του Τίγρη και στο απόγειο της δύναμης της διέθετε 1000 βαρέως εξοπλισμένους άνδρες.

Αν και αποτελούσε οργάνωση με σαφή ισλαμιστικό προσανατολισμό η δράση της έγινε ανεκτή από το κράτος, αφού αποτέλεσε θρησκευτικό αντίβαρο έναντι του κουρδικού εθνικισμού¹⁵⁵, ενώ υπάρχουν υπόνοιες για έμμισθη σχέση της με αυτό¹⁵⁶. Χάρη στην δράση της για την καταπολέμηση του PKK η τουρκική Χεζμπολάχ ενεργούσε χωρίς το φόβο των αντιπόνων της κυβέρνησης πράγμα που φαίνεται από το γεγονός ότι από την ίδρυσή της μέχρι το 2000, η τουρκική Χεζμπολάχ δεν είχε εμπλακεί σε οποιαδήποτε βίαιη αντιπαράθεση με την τουρκική αστυνομία ή τις δυνάμεις ασφαλείας.

Τέλος οι κρατικές υπηρεσίες ασφαλείας θα ενισχυθούν στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με μια νέα υπηρεσία πληροφοριών, με τομέα ευθύνης τις Νοτιοανατολικές περιοχές, την υπηρεσία πληροφοριών της στρατιωτικής αστυνομίας (JITEM)¹⁵⁷. Ο ρόλος της ήταν να συντάσσει και εκτελεί, με την βοήθεια παραστρατιωτικών οργάνωσεων και των ειδικών δυνάμεων, καταλόγους προγραφήντων υπό την επίβλεψη του υπουργού Εσωτερικών της κυβέρνησης Τσιλέρ, Μεχμέτ Αγάρ.

Κορυφαίες αποδείξεις για την ύπαρξη και τη δράση του «βαθέως κράτους» αποτέλεσαν οι αποκαλύψεις που είδαν το φως της δημοσιότητας μετά το σκάνδαλο «Κουσουριού» και την εξάρθρωση της οργάνωσης «Ergenekon».

Στην πρώτη περίπτωση η σύνθεση των επιβαινόντων σε ένα αυτοκίνητο γεμάτο όπλα που μπλέχθηκε σε αυτοκινητιστικό ατύχημα στην παραμεθόριο περιοχή

¹⁵³ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.231

¹⁵⁴ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3875

¹⁵⁵ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.231

¹⁵⁶ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3875

¹⁵⁷ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.231

Χάκιαρι. Το ατύχημα αυτό, κατέδειξε τις σχέσεις μεταξύ Γκρίζων και αστυνομίας, των στελεχών της κυβέρνησης της Τανσού Τσιλέρ, και της ηγεσίας των διαβόητων «φυλάκων των χωρίων»¹⁵⁸. Οι σχέσεις αυτές φανέρωναν τον πλουτισμό των μαφιόζικων ομάδων, κουρδικών και τουρκικών, μέσα από εγκληματικές δραστηριότητες στις Νοτιοανατολικές περιοχές της χώρας καθώς και την ανοχή του κράτους στις ομάδες αυτές προκειμένου να διατηρήσουν την εργαλειακή τους χρήση έναντι των κουρδών αυτονομιστών.

Στην δεύτερη περίπτωση μετά την συλλήψη των υψηλόβαθμων αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων που είχαν εμπλακεί στην οργάνωση «Ergenekon» ήρθαν στο προσκήνιο τα σχέδια που απεργάζονταν η συνωμοτική ομάδα που περιελάμβαναν σχέδια αποσταθεροποίησης στο εσωτερικό με βομβιστικές ενέργειες, ηθελημένες τοποθετήσεις οπλών σε κτήρια ισλαμικών ταγμάτων,. Μια ακόμη αποκάλυψη αφορούσε την εμπλοκή σε πολιτικές δολοφονίες είχαν προηγηθεί καθώς και ένα πολεμικό επεισόδιο με την Ελλάδα με το όνομα «Βαριοπούλα»¹⁵⁹. Τα προηγούμενα σχέδια θα οδηγούσαν στην επιβολή στρατιωτικού πραξικοπήματος και ανατροπή της κυβέρνησης Ερτογάν.

Τρίτον, η άσκηση βίας διενεργείται σε συστηματική βάση. Η άσκηση βίας εκ μέρους κρατικών οργάνων κατά την μονοκομματική περίοδο διενεργείται σε συστηματική βάση κυρίως κατά τις κουρδικές εξεγέρσεις. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 είναι στραμμένη προς την αντιμετώπιση και καταστολή των ταραχών, των διαδηλώσεων και της πρωτοεμφανιζόμενης βίας εκ μέρους των ακροαριστερών ενόπλων οργανώσεων. Τόσο μετά το στρατιωτικό τελεσίγραφο του 1971 όσο και κατά τις κυβερνήσεις συνεργασίας και τέλος το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1980 η κρατική βία αποκτά μεγαλύτερη ένταση.

Η εντατικοποίηση και συστηματοποίηση της κρατικής βίας καταδεικνύεται τόσο από την χρήση του έκτατου νομοθετικού πλαισίου της κήρυξης στρατιωτικού νόμου κατά την διάρκεια και των δυο επεμβάσεων του στρατού, όσο και από τον μεγάλο αριθμό των θυμάτων της. Κατά την διάρκεια του στρατιωτικού τελεσίγραφου του 1971 ο στρατιωτικός νόμος διαρκεί δυο χρόνια σε έντεκα επαρχίες και τις μεγάλες πόλεις ενώ 5000 άτομα συνελήφθησαν. Κατά το πραξικόπημα του 1980, η χώρα τίθεται σε κατάσταση πολιορκίας ενώ πάνω από 400 άτομα, αγωνιστές της

¹⁵⁸ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.234-235

¹⁵⁹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.241-246

αριστεράς δολοφονούνται, 600.000 άτομα κρίνονται προφυλακιστέοι και 85.000 άτομα φυλακίζονται.

Τέλος σημαντική έξαρση και συστηματοποίηση της βίας παρατηρείται την δεκαετία του 1990 στις Νοτιοανατολικές επαρχίες κυρίως μέσω των «ανεξιχνίαστων δολοφονιών» πολλές από τις οποίες αποδίδονται στους «φύλακες των χωριών» αφορούσαν Κούρδους διανοουμένους και οικογένειες εμπλεκόμενων με την ένοπλη και την πολιτική δράση του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν.

Τρίτον, η χρήση βίας εκ μέρους του κράτους δύναται ή αποτελεί πράξη η οποία μπορεί να ενταθεί στην κατηγορία της τρομοκρατίας ή της άσκησης πολιτικής βίας. Η συστηματοποίηση και εντατικοποίηση της κρατικής βίας σε συνδυασμό με τα πολιτικά κίνητρα και τις σκοπιμότητες που εξυπηρετεί μπορεί να την εντάξει στο

Πέμπτον οι πράξεις βίας εκ μέρους του κράτους οι πράξεις βίας έχουν ως στόχο τον εκφοβισμό και την αποστολή μηνύματος σε μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας από αυτό που υπήρξε άμεσος αποδέκτης των πράξεων αυτών. Κατά την περίοδο μετά το στρατιωτικό τελεσίγραφο του 1971, η κρατική βία στρέφεται κατά διανοουμένων δημοσιογράφων, καθηγητών, συνδικαλιστών του DISK, ηγετών του Εργατικού Κόμματος Τουρκίας¹⁶⁰ και Κούρδων εθνικιστών ενώ μετά το πραξικόπημα του 1980 «εναντίον κάθε υπαρκτού ή φανταστικού αντιρρησία», αφού στράφηκε τόσο κατά των αριστερών όσο και των δεξιών κινημάτων, των πολιτικών κομμάτων γενικά εκτοπίζοντας τους γνωστότερους πολιτικούς¹⁶¹. Έτσι καθιστώντας αποδεκτές της κρατικής βίας τους εκπροσώπους των κοινωνικών, πολιτικών και εθνοτικών ομάδων «προειδοποιεί» τα μέλη τους να μην αντιδράσουν.

Έκτον, οι αποδεκτές των πράξεων βίας δεν διαθέτουν τα μέσα ένοπλης αντίστασης έναντι του κράτους που την ασκεί. Από την δεκαετία του 1970 και έπειτα κρατική βία στην Τουρκία αποκτά την μορφή των βασανιστηρίων και της βίας έναντι αμαχών με μαζική καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφού λεηλασίες, σφαγές και βιασμοί εντάσσονται στο πλαίσιο των ψυχολογικών επιχειρήσεων¹⁶². Γεγονός αποτελεί πως και στις δυο περιπτώσεις το θύμα- αποδέκτης της κρατικής βίας δεν έχει την δυνατότητα της ένοπλης αντίστασης και της καταγγελίας παρά μονό στην περίπτωση που έχει διαφύγει ή διατηρεί δεσμούς με διεθνείς οργανώσεις

¹⁶⁰ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 346-347

¹⁶¹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.128

¹⁶² Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 87

Το φαινόμενο της Ακροδεξιάς πολιτικής βίας .

Η παρακρατική βία κατά την δεκαετία του 1970, φέρει τα εξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ακροδεξιάς πολιτικής βίας¹⁶³ :

Πρώτον, η ιδεολογική τους τοποθέτηση εκπορεύεται από κείμενα τα οποία κινούνται στα πλαίσια του φασισμού, του νέο-ναζισμού, του ακραίου εθνικισμού και του αντισημιτισμού εμφανίζοντας μια ποικιλία ιδεολογικών διαφοροποιήσεων. Στην περίπτωση της εθνικιστικής παρακρατικής βίας στην Τουρκία, το κείμενο αυτό αποτέλεσε το φυλλάδιο των «Εννέα Φώτων» που συντάχθηκε από τον Αρπασλάν Τουρκές, ενώ στις περιπτώσεις που η αιτιολόγηση της λαμβάνει θρησκευτικά χαρακτηριστικά ήταν τα κηρύγματα των αντικομμουνιστικών ισλαμικών αδελφοτήτων καθώς και της φιλοθρησκευτικής διαλεκτικής του Τουρκές στα τέλη της δεκαετίας του 1960 όπως και αυτά περί «τουρκοισλαμικής σύνθεσης» του πραξικοπηματία Κενάν Εβρέν.

Δεύτερον, η πλειονότητα των ατόμων που ασκούν ακροδεξιά βία είναι μελή ή συμπαθούντες ακροδεξιών οργανώσεων, οι όποιες είναι τμήματα ή τασεις δεξιών κοινοβουλευτικών κομμάτων. Οι οργανώσεις της ακροδεξιάς βίας συγκροτούνταν κυρίως από τους Κομάντος Γκρίζοι Λύκοι, την νεολαία του Εθνικιστικού Κόμματος και τους Ισλαμιστές, οι μεν χρησιμοποιούσαν την θρησκεία ως μέσο για να πλήξουν την Αριστερά αλλά και το κίνημα των Κούρδων και οι δε αν και αποστρέφονταν το κοσμικό καθεστώς δεν ήταν αντιαμερικάνοι, ενώ παράλληλα «θεωρούσαν καθήκον τους να σκοτώσουν κομμουνιστές». Γόνιμο έδαφος για τη δράση των Ισλαμιστών αποτέλεσαν ιδιαίτερα οι νοτιοανατολικές επαρχίες με την ισχυρή και ζωντανή Ισλαμική παράδοση όπου καλλιεργώντας το σκοταδιστικό κλίμα, οργάνωναν επιθέσεις κατά της αριστεράς και ιδιαίτερα ενάντια στα μέλη του Τουρκικού Εργατικού Κόμματος καθώς και των δάσκαλων της υπαίθρου που οι κατηγορούσαν ως «πράκτορες του άθεου κοσμικού κράτους»¹⁶⁴.

¹⁶³ Μαίρη Μπόση, «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Π. Τραυλός, σ37-38

¹⁶⁴ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.153-154

Τρίτον η σχέση των ακροδεξιών οργανώσεων με παρακρατικές οργανώσεις, κρατικές οργανώσεις και μυστικές υπηρεσίες. Οι ακροδεξιές οργανώσεις απέκτησαν κατά την περίοδο των κυβερνήσεων της Δεξιάς στα μέσα της δεκαετίας του 1960, την ανοχή και υποστήριξη μέρους των σωμάτων ασφάλειας εναντίον των αριστερών¹⁶⁵. Είχε προηγηθεί η ένταξη τους στα στρατιωτικά σχέδια του NATO που περιελάμβαναν την δημιουργία ενός δικτύου stay-behind οργανώσεων το επονομαζόμενο και Gladio με σκοπό να αποτρέψουν μια ενδεχόμενη «εκ των έσω» αποσταθεροποίηση των μελών του. Στην Τουρκία η αντίστοιχη οργάνωση έφερε το όνομα «Τμήμα Ειδικών Πολεμικών Αποστόλων» (ÖHD) που εκπαίδευε τα μέλη της για ενδεχόμενο ανταρτοπόλεμο καθώς και εξωτερικές και εσωτερικές απειλές ενώ δραστηριοποιούνταν και στον τομέα της προπαγάνδας¹⁶⁶.

Η δράση των Γκρίζων Λύκων και η σχέση τους με παρακρατικές οργανώσεις και κρατικές μυστικές υπηρεσίες θα συνεχιστεί και κατά τις επόμενες δεκαετίες, όταν θα χρησιμοποιηθούν εκτελώντας «συμβόλαια θανάτου» στην Ευρώπη εναντίον αριστερών Τούρκων και Κούρδων αντιφρονούντων. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα του Αμπντουλάχ Τσατλί, του Μεχμέτ Αλί Αγκτσά και του Αλατίν Τσακιτσί, μελών των Γκρίζων Λύκων και ομάδων του υποκόσμου με διασυνδέσεις στις τούρκικες μυστικές υπηρεσίες¹⁶⁷.

Ο Τσατλί αποτέλεσε το σύνδεσμο μεταξύ της MIT και του Stefano Delle Chiaie, Ιταλού αξιωματούχου πληροφοριών που διοργάνωνε προβοκάτσιες στο λεγόμενο “Πόλεμο της έντασης” τη δεκαετία του ’70, ενώ συνεργάστηκε και με την υπηρεσία πληροφοριών του Πινοσέτ της Χιλής (DINA σε λαθρεμπόριο ναρκωτικών για την αποκόμιση κεφαλαίων και «μαύρες επιχειρήσεις» εναντίων αντιφρονούντων στην Ευρώπη. Ο Αγκτσά θα προσπαθήσει να δολοφονήσει τον Πάπα Ιωάννη-Παύλο, πράξη για τα κίνητρα της οποίας θα υπάρξουν πολλές και αντικρουόμενες θεωρίες με πιο πιθανά την εξήγηση της προβοκάτσιας εκ μέρους σοβιετικών και βουλγάρικων μυστικών υπηρεσιών.

Πέραν της δράσης των Γκρίζων Λύκων στις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες, θα δραστηριοποιηθούν στην ευρύτερη περιοχή της Βαλκανικής, των τουρκόφωνων

¹⁶⁵ Hamit Bozarlan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 87

¹⁶⁶ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.228

¹⁶⁷ Hamit Bozarlan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 110

μετασοβιετικών Δημοκρατιών και την Κινά. Η δράση τους θα στρέφεται είτε επικουρικά προς τις τούρκικες μυστικές υπηρεσίες, όπως στην περίπτωση των δολοφονιών των Ισαάκ και Σολωμού στην Κύπρο, είτε προς φιλικά καθεστώτα όπως του Αμπουλφάζ Ελτσίμπει στο Αζερμπαϊτζάν καθώς και τα ένοπλα κινήματα τουρκογενών όπως των Βοσνίων στον γιουγκοσλαβικό εμφύλιο, των Αζέρων στον πόλεμο του Ναγκόρνο Καραμπάχ και των Ουιγούρων στην Κινά.

Τέταρτον, στα χτυπήματα εκ μέρους ακροδεξιών οργανώσεων έχει παρατηρηθεί η έλλειψη αιτιολόγησης και «ποιοτικών κριτηρίων» στην επιλογή του στόχου καθώς και επίδειξη αδιαφορίας προς την κοινωνική κατακραυγή, ενώ η ένταση τους υποδηλώνει την προσπάθεια εντυπωσιασμού και επίδειξης ισχύος. Χαρακτηριστικά παραδείγματα των γνωρισμάτων της ακροδεξιάς βίας στην περίοδο που εξετάζεται αποτελούν τα γεγονότα της Κωνσταντινούπολης την 1^η Μαΐου του 1977 και του πογκρόμ εναντίον των Αλεβιτών της πόλης του Καχραμάνμαρας.

Στην περίπτωση του εορτασμού της Πρωτομαγιάς του 1977 στην πλατεία Ταξίμ της Κωνσταντινούπολης, όπου άγνωστοι άνοιξαν πυρ εναντίον του πλήθους με 36 θύματα και εκατοντάδες τραυματίες. Αν και αρχικά η πράξη αποδόθηκε από τις αρχές σε μια οργάνωση με μαοϊκό ιδεολογικό προσανατολισμό, στην συνέχεια υπήρξαν και άλλες εκδοχές που ενοχοποιούν τις οργανώσεις της άκρας Δεξιάς¹⁶⁸.

Στην περίπτωση του πογκρόμ εναντίον των Αλεβιτών της πόλης του Καχραμάνμαρας η δολοφονία δυο δασκάλων χωρίς να αναληφθεί η ευθύνη από κάποιον πυροδότησε τις συγκρούσεις ανάμεσα σε Σουνίτες και Αλεβίτες. Μέσα στις επόμενες δυο μέρες στις συγκρούσεις μπλεχθήκαν οι Γκρίζοι Λύκοι εξαπολύοντας ένα βίαιο πογκρόμ εναντίον των κουρδοαλεβιτικών συνοικιών της πόλης. Το όργιο της βίας άφησε πίσω 107 θύματα και πάνω από 1000 τραυματίες. Η έξαρση της βίας χαρακτηρίστηκε από τον δημοσιογράφο Hugh Pope ως η πλέον παράφορη που είχε ξαναδεί η Τουρκία μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο¹⁶⁹, αφού στα θύματα συμπεριλαμβάνονταν και έγκυες γυναίκες ενώ νεκροί κρέμονταν από τα καλώδια ηλεκτρισμού.

Η δράση των εθνικιστικών οργανώσεων που συνδέονται με το «βαθύ κράτος» συνεχίζεται και μετά το 2000. Το φαινόμενο των πολιτικών δολοφονιών, που εγκαθιδρύθηκε κατά την δεκαετία του 1980, έχει αλλάξει χαρακτηριστικά και πλέον

¹⁶⁸ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 86

¹⁶⁹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.125

στρέφεται εναντίον των παραδοσιακών στόχων (δημοσιογράφων, μειονοτικών παραγόντων και μελών μειονοτήτων, ιεραποστόλων και τούρκων διανοουμένων) χρησιμοποιώντας ως δράστες «αγανακτισμένους», με την δράση των στόχων, ανηλίκους με εθνικιστική ιδεολογία.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν η δολοφονία του Χράντ Ντίγκ από τον Ogiin Samast καθώς και η δολοφονία του καθολικού ιερέα Αντρέα Σαντόρο από τον Ογκιουζάν Αγκντίν. Και στις δυο περιπτώσεις οι δολοφόνοι ήταν ανήλικοι, με καταγωγή από την Τραπεζούντα μια πόλη με έντονο ακροδεξιό στοιχείο, οι ίδιοι ήταν φορείς τέτοιων ιδεών και τέλος η δολοφονία γίνεται με τον ίδιο τρόπο: με βολή μπιστολιού εκ του σύνεγγυς. Η καθοδήγηση και εμπλοκή των οργανώσεων αυτών δεν εικάζεται απεναντίας αποδεικνύεται ιδιαίτερα στην περίπτωση της δολοφονίας του Χράντ Ντίγκ, όπου ως συνεργός στη δολοφονία, φέρονταν πληροφοριοδότης της αστυνομίας, γνωστός για τις υπερεθνικιστικές του, πολιτικές θέσεις και δράση¹⁷⁰. Οι δολοφονίες αυτές μαζί με άλλες δυο δολοφονίες χριστιανών στην Μαλλάτια το 2007, μετά την εξάρθρωση της «Ergenekon» μπήκαν στην δικογραφία ως μέρος του σχεδίου για την ανατροπή της κυβέρνησης Ερτογάν¹⁷¹

Η άνοδος ισλαμικού φονταμενταλισμού και η ισλαμιστική πολιτική βία.

Η ριζοσπαστικοποίηση των θέσεων του πολιτικού Ισλάμ περάν της κεμαλικής επιβολής της εκκοσμίκευσης και της συνεπείας της κρατικά κατευθυνόμενης Θρησκευτικής έκφρασης αναπτύχθηκε τόσο από ενδογενείς (κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς) όσο και από εξωγενείς παράγοντες στις αρχές της δεκαετίας του 1980 .

Στο εσωτερικό, η δράση του Τζεμαλεττίν Καπλάν ενός κληρικού που από την Γερμάνια προπαγάνδιζε την ίδρυση ενός ισλαμικού κράτους κοινωνίας αλλά και η ανάμνηση της Ισλαμικής επανάστασης στο Ιράν γίνονταν αποδεκτές από ριζοσπαστικές ομάδες ισλαμιστών¹⁷². Άλλοι παράγοντες, όπως η αύξηση αυτών που φοιτούσαν σε θρησκευτικά σχολεία που επιχορηγούνταν από την Σαουδική Αραβία σε συνδυασμό με την εισαγωγή των απόφοιτων τους στα πανεπιστήμια θα δημιουργήσει ένα εξίσου δυναμικό με τα υπόλοιπα ισλαμιστικό φοιτητικό κίνημα, η

¹⁷⁰ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.353-354

¹⁷¹ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.241

¹⁷² Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.219

ανεργία, οι οικονομικές ανισότητες και η αδυναμία της Αριστεράς να εκφράσει τους αποκλεισμένους της τουρκικής κοινωνίας τους ωθεί προς το ισλαμικό κίνημα¹⁷³. Τέλος η «*Αλεβιτική αναγεννηση*» στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν λόγω της αστυφιλίας οι διασπαρτοί αλεβιτικοί πληθυσμοί της Τουρκίας θα αρχίσουν να έρχονται σε επαφή, να ανακαλύπτουν την κοινή τους κουλτούρα και να δημιουργούν ενώσεις Alevi-Bektaşî, πράγμα που θορύβησε το ορθόδοξο σουνιτικό Ισλάμ.

Το εγγύς εξωτερικό της Τουρκίας στις αρχές της δεκαετίας του 1980 συνταράσσεται από την ανάπτυξη των ισλαμικών κινήματων της εποχής καθώς και την επιτυχή έκβαση της Ισλαμικής Επανάστασης στο Ιράν, πράγμα που έχει αντίκτυπο και στο εσωτερικό της χώρας. Αρχικά το Παλαιστινιακό πρόβλημα, ο εμφύλιος στο Λίβανο, η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν και αλλά εθνικά και κοινωνικά κινήματα τα όποια σχετίζονται με το Ισλάμ, ενεργοποιούν στην τουρκική κοινωνία το αίσθημα υποστήριξης των μουσουλμάνων «*αδελφών*» και την συλλογική αίσθηση πως οι μουσουλμάνοι αποτελούν στόχο. Ακόμη παρατηρείται στον ισλαμικό κόσμο μια γενικότερη αίσθηση αποστροφής του δυτικού τρόπου ζωής και μια εξιδανίκευση του παρελθόντος και ιδιαιτέρα της σημαίνουσας θέσης της θρησκείας στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα των χωρών αυτών.

Σύντομα μέσα από την άνοδο του φονταμενταλισμού θα προκύψει ο ισλαμικός πόλος του φαινόμενου της πολιτικής βίας που αν και αρχικά θα δρα παράλληλα με τις ακροδεξιές ένοπλες οργανώσεις όπως στην περίπτωση της τουρκικής Χεζμπολάχ, στη συνέχεια θα αυτονομηθεί αποκτώντας διαφορετικούς στόχους και δράσεις όπως στην περίπτωση της οργάνωσης IBDA-C (*Επιδρομείς του Μετώπου της Μεγάλης Ισλαμικής Ανατολής*).

Η τουρκική Χεζμπολάχ ιδρύθηκε στη νοτιοανατολική Τουρκία στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τον Χουσεΐν Βελιόγλου. Παρά την κοινή ονομασία, η τουρκική Χεζμπολάχ δεν έχει καμία ιδεολογική σχέση με την Χεζμπολάχ του Λιβανου. Εδρα της οργάνωσης ήταν η πόλη του Μπατμάν στην κοιλάδα του Τίγρη και στο απόγειο της δύναμης της διέθετε 1000 βαρέως εξοπλισμένους άνδρες. Πέραν της παρακρατικής δράσης της για την καταπολέμηση του PKK, η τουρκική Χεζμπολάχ είχε στόχο την επιβολή της Σαρία του αυστηρότερου σκέλους της

¹⁷³ Αστέρης Χουλιάρης, «Η δυναμική του ισλαμικού φονταμενταλισμού στην Τουρκία», τετράδια πολιτικής σκέψης, Πάντειο Πανεπιστήμιο

ισλαμικής νομοθεσίας στην περιοχή που βρισκόταν υπό τον έλεγχο της και στην συνέχεια να εγκαθιδρύσει ένα ισλαμικό κράτος στην Τουρκία¹⁷⁴.

Το IBDA-C ιδρύθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 από μια αποσχισθείσα ομάδα του ισλαμικού Κόμματος της Σωτηρίας και καθοδηγείται από τον Σαλίχ Μιρζαμπέογλου. Αποτελούσε μια συνιτική σαλαφιστική οργάνωση που αντιδρούσε τόσο προς το τουρκικό κοσμικό κράτος όσο και προς την σιτική Ιρανική Επανάσταση ενώ παράλληλα ήταν αντισημιτική και αντιχριστιανική. Στόχος της οργάνωσης ήταν η δημιουργία ενός ομοσπονδιακού ισλαμικού κράτους με απώτερο στόχο την δημιουργία ενός νέου τουρκικού χαλιφάτου ολόκληρο τον ισλαμικό κόσμο.

Η ισλαμική βία παρουσιάζει τις γενικότερες αρχές της θρησκευτικής βίας όπως ο Ιερός Πόλεμος, ο χαρακτηρισμός της απόλυτης αλήθειας και η έμφαση στα δικαιώματα που αιτιολογεί τις πράξεις βίας και ο απολυτός χώρος των πιστών της. Παράλληλα εμφανίζει κάποια συναφή χαρακτηριστικά γνωρίσματα με αυτά της ακροδεξιάς πολιτικής βίας¹⁷⁵:

Πρώτον, η ιδεολογική τους τοποθέτηση εκπορεύεται από κείμενα. Στην περίπτωση των ισλαμικών οργανώσεων το ρολό αυτό παίζει το Κοράνι και ιδιαίτερα οι ακραίες ερμηνείες του, οι οποίες εξαιτίας της πολυπλοκότητας τους ταυτίζονται με την συντηρητικότερη ερμηνεία όπως στην περίπτωση της τουρκικής *Χεζμπολάχ*. Η ιδεολογία της οργάνωσης βασίζονταν στις αδιάλλακτες αρχές των «*Kharijites*» (*Hariciler*), οι οποίες αποτέλεσαν την αιτία της πρώτης επανάστασης εναντίον των κυβερνητών του ισλαμικού κόσμου. Οι αρχές αυτές ήταν μανιχαϊστικού τύπου και σύμφωνα με αυτές ο κόσμος μοιράζονταν σε πιστούς και άπιστους (μη Μουσουλμάνους και αποστάτες) από τους οποίους ο κόσμος έπρεπε να απαλλαχτεί¹⁷⁶.

Στην περίπτωση του IBDA-C, η φιλοσοφία του φαίνεται να βασίζεται σε ένα ισλαμικό κίνημα που ιδρύθηκε από τον Νετσίπ Κισακουρέκ, έναν Τούρκο ποιητή και φιλόσοφο, το οποίο τόνιζε τη σημασία της «Μεγάλης Ανατολής» για «μια νέα κατανόηση του Ισλάμ» με την πρόθεση του «διακανονισμού του λογαριασμού ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή». Με βάση την ασαφή αυτή έννοια, η οργάνωση

¹⁷⁴<http://www.turkishweekly.net/article/181/turkish-hizballah-hizbullah-a-case-study-of-radical-terrorism.html>

¹⁷⁵ Μαίρη Μπόση, «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Π. Τραυλός, σ.44

¹⁷⁶<http://www.turkishweekly.net/article/181/turkish-hizballah-hizbullah-a-case-study-of-radical-terrorism.html>

προσέγγιζε τον «αριστερό ουαχαμισμό», μια τροτσικιστή οπτική επάνω στον ισλαμισμό.

Δεύτερον, αν και στην περίπτωση των δυο κύριων τούρκικων ισλαμιστών ομάδων η οργανωτική δομή διαφέρει, αυτές έχουν σημείο αναφοράς δομές ακροδεξιών οργανώσεων ανά τον κόσμο.

Η τουρκική Χεζμπολάχ έχει δομή τριών επιπέδων¹⁷⁷. Αρχικά η ηγεσία η οποία χωρίζονταν στην πνευματική και την πολιτική, τις οποίες ασκούσε ο Χουσεΐν Βελίογλου. Ακλουθούσε το «υψηλό συμβούλιο» (Sura) που αποτελούνταν από τους υψηλούς στρατιωτικούς και πολιτικούς αξιωματούχους της οργάνωσης και έπαιρνε τις αποφάσεις για στρατιωτικά και πολιτικά θέματα. Τέλος υπήρχαν τα τοπικά συμβούλια στις πόλεις και κωμοπόλεις που δρούσε η οργάνωση και χωρίζονταν στο στρατιωτικό και το πολιτικό σκέλος. Το στρατιωτικό σκέλος αναλάμβανε την διεξαγωγή των ενόπλων επιθέσεων ενώ το πολιτικό ασχολούνταν με την προπαγάνδα και την στρατολόγηση νέων μελών.

Σε αντίθεση με το IBDA-C που ήταν οργανωμένο στα πρότυπα της «ακέφαλης αντίστασης», οργανωτικής δομής αμερικανικών ακροδεξιών ομάδων, όπου τα μέλη οργανώνονταν αυτόνομα χωρίς ιεραρχική δομή και δρούσαν προς δυο κατευθύνσεις. Η πρώτη αφορούσε την νόμιμη δράση όπου μέσω εκδόσεων βιβλίων και περιοδικών προπαγανδίζονταν οι ιδέες της οργάνωσης ενώ η δεύτερη είχε να κάνει με την παράνομη ένοπλη δράση αφού οι ιδέες αυτές υιοθετούνταν. Οι ομάδες που σχηματίζονταν αριθμούσαν από τρία έως πέντε άτομα και είχαν διαφορετική ονομασία. Κατά καιρούς οι ομάδες του IBDA-C είχαν παρουσιαστεί με ονομασίες όπως «Ultra Force», «Altinordu», «Lazistan» και «Union of Revolutionist Sufis».

Τρίτον, τα μόνα κριτήρια στην επιλογή του στόχου που είναι πως επιλέγονται από μια ομάδα άθεων, αιρετικών αλλοθρήσκων στόχων χαρακτηρισμοί που τους αποδίδονται από τις ισλαμιστικές οργανώσεις. Ακόμη μέσα από την δράση και των δυο οργανώσεων διαφαίνεται η επίδειξη αδιαφορίας προς την κοινωνική κατακραυγή και η ένταση τους υποδηλώνει την προσπάθεια εντυπωσιασμού και επίδειξης ισχύος.

Ο τρόπος δράσης των δυο κύριων ισλαμιστών οργανώσεων που εξετάζονται διέφερε. Η IBDA-C προτιμά να πραγματοποιούσε όπως η ρίψη μολότοφ, τα σαμποτάζ, και η τοποθέτηση βομβών. Το είδος της ενέργειας και ο στόχος ανακοινώνονταν με την ανάληψη της ευθύνης που ακλουθούσε, ενώ οι διωκτικές

¹⁷⁷<http://www.turkishweekly.net/article/181/turkish-hizballah-hizbullah-a-case-study-of-radical-terrorism.html>

αρχες υποστήριζαν ότι η οργάνωση αναλάμβανε τις ευθύνες για τις επιθέσεις που πραγματοποιούνται από άλλες ομάδες, προκειμένου να ενισχύσει την εικόνα της. Η οργάνωση διεξήγαγε επιθέσεις κατά κανόνα εναντίον υλικών πολιτικών στόχων όπως εκκλησιές και μειονοτικά φιλανθρωπικά ιδρύματα, σε κέντρα διασκέδασης όπου σερβίρονταν αλκοόλ και χώρους όπου πωλούνταν προϊόντα καπνού, σε τηλεοπτικούς αναμεταδότες και εφημερίδες .

Οι επιθέσεις στρέφονταν όμως και εναντίον εμπύχων στόχων. Αρχικά εναντίον των Αλεβιτών λόγω της σύνδεσης τους με την «άθρη» Αριστερά, κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980, ενώ κατά την δεκαετία του 1990 λόγω της διαφορετικής έκφρασης του Ισλάμ την οποία ακολουθούσαν αλλά και της απόφασης τους να αγωνιστούν για το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας στα πλαίσια ενός κοσμικού κράτους¹⁷⁸. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της βίας κατά Αλεβιτών, για αποκλειστικά θρησκευτικούς λόγους, αποτελεί η εμπρηστική επίθεση στην Σεβάστεια τον Ιούνιο του 1993 στα πλαίσια ενός φεστιβάλ προς τιμή ενός αλεβίτη ποιητή και σε τειοποιεία στην Κωνσταντινούπολη τον Μάρτιο του 1995. Ακόμη τα μέσα της δεκαετίας του 1990 στόχους αποτελούσαν οι ομάδες των κοσμικών ακαδημαϊκών και δημοσιογράφων, τα μέλη του φεμινιστικού κινήματος και τέλος οι μετριοπαθείς θρησκευόμενοι μουσουλμάνοι που δεν υποστήριζαν το στόχο της δημιουργίας ενός ισλαμικού κράτους στην Τουρκία.

Η δράση των ενόπλων ισλαμιστών οργανώσεων θα περιοριστεί σημαντικά με την επέμβαση των δυνάμεων ασφάλειας του τουρκικού κράτους. Η αρχή του τέλους της δράσης του IBDA-C¹⁷⁹ πραγματοποιείται με την συλληψη του Σαλίχ Μιρζαμπέογλου το 1998 και από τότε ξεκινά η κατάρρευση της οργάνωσης, ενώ με την επιχείρηση της τουρκικής αστυνομίας με την ονομασία "Mould", το 2006, που οδήγησε στην συλληψη 18 μελών της, πράγμα που θα αποδυναμώσει την οργάνωση. Η πλήρης εξάρθρωση της τουρκικής Χεζμπολάχ θα πραγματοποιηθεί το 2000 μετά από επιχείρηση στο σπίτι του Velioğlu και συλλήψεις των μελών της σε όλη την χώρα¹⁸⁰.

Η Ακροαριστερή βία.

Οι οργανώσεις τις ριζοσπαστικής Αριστεράς που προκύπτουν από την διάσπαση της Εθνικής Δημοκρατικής Επανάστασης λόγω του αισθήματος της

¹⁷⁸ Eric J. Zurcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ.372-373

¹⁷⁹ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=56

¹⁸⁰ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.125

σχετικής ματαίωσης για μια εν δυνάμει συμμαχία με την αριστερή τάση των ενόπλων δυνάμεων που θα οδηγούσε σε μια «ριζοσπαστική χούντα»¹⁸¹. Η ομάδα που στήριζε την άποψη αυτή ήταν οι «γκεβαρικών τάσεων»¹⁸² νεολαίοι που αντιμετώπιζαν τον στρατό ως σύμμαχο εναντίον των φεουδαλικών και μεταπρατικών συμφερόντων σε μια κοινωνία που κυριαρχούσε ο «ασιατικός τρόπος παραγωγής»¹⁸³.

Το αίσθημα ματαίωσης προήλθε όταν ξέσπασαν μεγάλες εργατικές διαδηλώσεις που οργανώθηκαν από το DISK εναντίον της εργατικής νομοθεσίας, στην Κωνσταντινούπολη στις 16 Ιουνίου 1970, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν με μεγάλη βιαιότητα από την αστυνομία και το στρατό που κλήθηκε να συνδράμει¹⁸⁴.

Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν τα πλέον ριζοσπαστικά στοιχεία της παράταξης να αποφασίσουν πως η κινητοποιήσεις και οι απεργίες δεν ήταν αρκετές για να φέρουν την επανάσταση και πως μονό η «ένοπλη δράση» θα έφερνε αποτελέσματα¹⁸⁵. Την τάση των πλέον ριζοσπαστών, αποτελούσαν οπαδοί του μαοϊκού παρατεταμένου ορμώμενου από την ύπαιθρο λαϊκού πολέμου»¹⁸⁶ που θεωρούσαν πως η μάχη θα δίνονταν ανάμεσα στις ένοπλες δυνάμεις ενός καταπιεστικού κράτους και τον λαό.

Οι αποσχισθείσες ομάδες μετατράπηκαν σύντομα σε ένοπλες οργανώσεις όπως ο Απελευθερωτικός Στρατός Εργατών και Αγροτών Τουρκίας (ΤΙΚΚΟ: *Türkiye İsci Koylu Kurtulus Ordusu*), Απελευθερωτικός Λαϊκός Στρατός Τουρκίας (ΤΗΚΟ: *Türk Halk Kurtulus Ordusu*) του Ντενίζ Γκεμζίζ και το Λαϊκό Απελευθερωτικό Κόμμα-Μέτωπο Τουρκίας (ΤΗΚΡ-Ç: *Türkiye Halk Partisi - Kurtulus Cephesi*) του Μαχίρ Τσαγιάν .

Μετά τον θάνατο των ιδρυτών τους, κατά την περίοδο του στρατιωτικού τελεσίγραφου του 1971, στους ηγέτες των οργανώσεων αυτών είχε αποδοθεί από την Αριστερή νεολαία ένας τίτλος «μαρτύρα» και η ερμηνεία των «διαθηκών» τους πυροδότησε έναν ακόμη κύκλο διασπάσεων οι όποιες στις αρχές της δεκαετίας του 1980 έφρασαν να αριθμούν τις σαράντα¹⁸⁷.

Μετά το πραξικόπημα του 1980 και την κατάσταση πολιορκίας που είχε επιβάλλει στην χώρα, η Αριστερά και ειδικότερα η ριζοσπαστική Αριστερά και οι

¹⁸¹ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.38

¹⁸² Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.36

¹⁸³ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 332

¹⁸⁴ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.37

¹⁸⁵ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.36

¹⁸⁶ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.36

¹⁸⁷ Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας», σ. 86

οργανώσεις της είχαν διαλυθεί. Η επανεμφάνιση τους θα πραγματοποιηθεί στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και για τις επόμενες δεκαετίες χωρίς να έχουν την ίδια μαζικότητα στις τάξεις τους και ένταση στις δραστηριότητες τους.

Οι οργανώσεις που θα δράσουν κατά την περίοδο αυτή είναι το Devrimci Sol από τον Ντουρσουν Καρατάς, που προσήλθε από το Devrimci Yol, με διάσπαση του το Επαναστατικό Λαϊκό Κόμμα/ Μέτωπο (DHKP / C: Devrimci Halk Partisi Kurtulus / Cerhesi) του Μπεντρί Γιαγκάν, η οργάνωση 16η Ιουνίου και το Τουρκικό Κομμουνιστικό Εργατικό Κόμμα/ Λενινιστικό (TKEP / L:Turkiye Komunist Emek Partisi) ενώ μετά το 2000 εμφανίζεται και το Κομμουνιστικό Εργατικό Κίνημα (KIH: Komünist Isçi Hareketi).

Η πολιτική βία εκ μέρους των οργανώσεων της τουρκικής Αριστεράς φέρει τα εξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ακροαριστερής βίας¹⁸⁸:

Πρώτον, η ιδεολογική τοποθέτηση των οργανώσεων της εντάσσεται στον ευρύτερο χώρο της μαρξιστικής-λενινιστικής θεώρησης. Σύμφωνα με τον Mehmet Tekilnar, μεγάλο μέρος των ενόπλων οργανώσεων που δραστηριοποιούνται κατά την δεκαετία του 1970 και 1980 ανήκουν στην ανεξάρτητη Αριστερά, αυτές δηλαδή που δεν είναι προσανατολισμένες προς κάποια από τις τότε εκφράσεις του Μαρξισμού διάφορων καθεστώτων πλην κάποιων ελαχίστων που ήταν στραμμένες προς το καθεστώς της κομμουνιστικής Αλβανίας ενώ παρουσιάζουν έντονη ριζοσπαστικότητα στην δράση τους έναντι του κράτους και των παρακρατικών οργανώσεων (αντιφασιστικός αγώνας)¹⁸⁹.

Δεύτερον, η επιλογή των στόχων γινόταν μέσα από την «ομάδα στόχο» η οποία αποτελούνταν από εκφραστές ή εκπροσώπους του κράτους. Κατά την διάρκεια των δεκαετιών του 1970 και 1980 η ακροαριστερή βία στρέφεται προς τις αντίπαλες ακροδεξιές και ισλαμιστικές οργανώσεις για τον «έλεγχο των δρόμων» και των πανεπιστημιακών σχολών.

Ακόμη στρέφεται με καταδρομικές επιχειρήσεις, δολοφονικές επιθέσεις και απαγωγές εναντίον τουρκικών, αμερικανικών και νατοϊκών στρατιωτικών στόχων, με βομβιστικές επιθέσεις ενάντιων ξένων εταιρειών που δραστηριοποιούνταν στην Τουρκία και με δολοφονίες και απαγωγές ισραηλινών και αμερικανών διπλωμάτων.

¹⁸⁸ Μαίρη Μπόση, «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Π. Τραυλός, σ. 34-35

¹⁸⁹ Mehmet Telkinar, «Τετράδια πολιτικής σκέψης, διαλόγου και κριτικής», Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Τέλος, στις αρχές της δεκαετίας του 1980 εμπλέκονται στις πολιτικές δολοφονίες της εποχής, χτυπώντας κυρίως δημόσια πρόσωπα όπως δεξιούς και ακροδεξιούς πολιτικούς.

Τρίτον, η επιλογή των στόχων γίνεται με αυστηρά κριτήρια, με βάση την δράση του στόχου, η οποία περιγράφεται στην γραπτή ανάληψη ευθύνης που ακόλουθη την πράξη και αιτιολογεί την πράξη. Η αιτιολόγηση της βίας, όπως προκύπτει από τις γραπτές αναλήψεις ευθύνης που ακολουθούσε τα χτυπήματα, γίνονταν στην βάση την οπτική των οργανώσεων και τους σκοπούς τους. Έναντι του τουρκικού κράτους, που χαρακτηρίζονταν ως φασιστικό και της τουρκικής στρατιωτικής και πολιτικής γραφειοκρατίας που χαρακτηρίζονταν ως ολιγαρχία καθώς και έναντι των ξένων στρατιωτικών, διπλωματικών και επιχειρηματικών εγκαταστάσεων και των στελεχών τους στους οποίους αποδίδονταν η έννοια του ιμπεριαλισμού. Άλλες φορές η βία δικαιολογήθηκε ως αντίποινα για τα μελή των οργανώσεων που έχασαν την ζωή τους από βασανιστήρια κατά την διάρκεια του πραξικοπήματος του 1980. Σκοπός των ενόπλων αυτών οργανώσεων ήταν να απαλλάξουν την Τουρκία από τις δυνάμεις αυτές εγκαθιστώντας ένα σοσιαλιστικού τύπου καθεστώς.

Τέταρτον, η ανίχνευση και επισήμανση του στόχου διενεργούνταν με μυστικότητα και συνεπεία με σκοπό να αποφευχθούν τυχαία θύματα. Οι επιθέσεις εκ μέρους των οργανώσεων της ριζοσπαστικής τουρκικής Αριστεράς ήταν κατά βάση οργανωμένες, πέραν μιας απαγωγής ενός αμερικανού ναύτη του 6^{ου} Στόλου τον οποίο δεν μπορούσαν να κρατήσουν λόγω του χρώματος του και στην συνέχεια τον απελευθέρωσαν, και δεν άφησαν τυχαία θύματα πλην του περιστατικού της Πρωτομαγιάς του 1977 οπού άγνωστοι άνοιξαν πυρ εναντίο του πλήθους, γεγονός το οποίο το κράτος χρεώνει σε μια μαοϊκή φράξια ενώ υπάρχουν και θεωρίες περί προβοκάτσιας εκ μέρους παρακρατικών οργανώσεων.

Πέμπτον, η συνωμοτική λειτουργία των οργανώσεων με βάση τους κανόνες της συνωμοτικής δράσης και στόχο την διαιώνιση της δράσης τους μέσω της απόκρυψης του συνόλου της λειτουργικής τους ύπαρξης. Η συνωμοτική δράση των οργανώσεων της τουρκικής άκρας αριστεράς διαφαίνεται τόσο από την αρχή της συγκρότησης τους όσο και από τις επαφές και τα αντανακλαστικά τους σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η λειτουργική τους ύπαρξη θα είχε παταχτεί πλήρως. Αρχικά κατά την περίοδο της συγκρότησης τους η πρόσβαση στην αγορά οπλών από χώρες της Μέσης Ανατολής, η ένοπλη δράση τους εντός πανεπιστημιακών σχολών

¹⁹⁰ οπού η ύπαρξη συνεργατών των κρατικών υπηρεσιών ασφαλείας ήταν δεδομένη, καθιστούσαν την συνωμοτική δράση αναγκαία και επιβεβλημένη¹⁹¹. Στην συνέχεια την ύπαρξη οργάνωσης σε συνωμοτική βάση καταμαρτυρά η διασύνδεση των ακροαριστερών οργανώσεων με παλαιστινιακές και κουρδικές ένοπλες οργανώσεις καθώς και η εκπαίδευση τους σε στρατόπεδα Παλαιστινίων στην Μέση Ανατολή¹⁹². Ακόμη, μετά το στρατιωτικό τελεσίγραφο του 1971 οι ένοπλες οργανώσεις της Αριστεράς παρά το στρατιωτικό νόμο και την φυλάκιση πολλών από τα μέλη τους δεν σταμάτησαν να δρουν πράγμα που καταδεικνύει την ύπαρξη πυρήνων στους οποίους το τουρκικό κράτος δεν κατάφερε να φτάσει αποσπώντας πληροφορίες από τα φυλακισμένα μέλη τους. Τέλος μετά το πραξικόπημα του 1980, η έξοδος μελών των οργανώσεων αυτών αρχικά στην Μέση Ανατολή και στην συνέχεια σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης ¹⁹³ απ' οπού και συνέχιζαν την πολιτική δράση και θα αποτελούσαν πηγή χρήματος για τις οργανώσεις, αποδεικνύουν την θέληση για συνέχιση της δράσης τους.

Η εξάρθρωση των ενόπλων οργανώσεων της ακροαριστερής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία θα πραγματοποιηθεί ως επί το πλείστον κατά την περίοδο του στρατιωτικού πραξικοπήματος του 1980. Οι ελάχιστες από τις οργανώσεις που παρέμειναν σε δράση μετά το πραξικόπημα, όπως το DHPC και το TKCP/L, παραμένουν ενεργές έως σήμερα¹⁹⁴, έχοντας μετονομαστεί σε (MKP) και (ΗΚΟ) αντίστοιχα¹⁹⁵.

Η κουρδική αποσχιστική βία.

Το φαινόμενο της κουρδικής αποσχιστικής βίας όπως προαναφέρθηκε άρχισε να διαφαίνεται κατά την δεκαετία του Μεσοπολέμου με τις κουρδικές επαναστάσεις της εποχής. Οι επαναστάσεις αυτές δεν τόνιζαν τόσο το στοιχείο της κουρδικής καταγωγής και ιδιαιτερότητας όσο θρησκευτικά και φυλετικά αιτήματα ενώ την

¹⁹⁰ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.121-122

¹⁹¹ Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς», Εκδόσεις Στοχαστής, σ.67

¹⁹² Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.123

¹⁹³ Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν», Εκδόσεις Ινφογνώμων, σ.125-126

¹⁹⁴ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=116

¹⁹⁵ <http://www.vice.com/gr/read/police-in-istanbul-have-killed-more-members-of-the-alevi-community>

αντίδραση τους υποκινούσε το αίσθημα ματαίωσης των υποσχέσεων εκ μέρους της κεμαλικής εξουσίας.

Μέσα στην επόμενη τεσσαρακονταετία, ο κουρδικός εθνικισμός θα διαμορφωθεί και θα αναδυθεί μέσα από τις οργανώσεις της τουρκικής ριζοσπαστικής αριστεράς από τις οποίες και θα αυτονομηθεί στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Η αυτονόμηση αυτή θα σημάνει και την ίδρυση του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK) του κυρίου εκφραστή των αποσχιστικών ιδεών μέσω του ένοπλου αγώνα.

Το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (PKK) αρχίζει να σχηματίζεται από το 1974 από μια ομάδα Κούρδων φοιτητών που έδρασαν στην αριστερή νεολαία της εποχής. Αρχικά, κέντρο της δράσης τους αποτελεί το Πολυτεχνείο της Μέσης Ανατολής στην Άγκυρα ενώ στην συνέχεια λαμβάνουν την απόφαση για μεταφορά και εγκαθίδρυση του δικτύου της οργάνωσης στο Κουρδιστάν. Η ομάδα, με επικεφαλής τον Αμπντουλάχ Οτσαλάν, λειτουργεί ανεπίσημα μέχρι το 1978, όποτε και επισημοποίησε την ατζέντα του, μέσω της ιδρυτικής διακήρυξης του κόμματος αρχηγός του οποίου είναι πλέον ο Άτσαλων.

Η ιδεολογία του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν είναι διαφορετική από τις έως τότε ένοπλες κουρδικές οργανώσεις καθώς και η σύνθεση του¹⁹⁶. Οι έως τότε κουρδικές οργανώσεις είχαν φυλετικά χαρακτηριστικά, συντηρητικό προσανατολισμό (τόσο πολιτικό όσο και ως προ της λύση του Κουρδικού προβλήματος) και τα μέλη τους προέρχονταν από την κουρδική ελίτ. Σε αντίθεση με αυτές το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν διακήρυσσε τη πίστη του στον Μαρξισμό-Λενινισμό με σκοπό *«να απαλλάξει τον κουρδικό λαό από τους καταπιεστές και τους δυνάστες του»* κηρύσσοντας παράλληλα τον απελευθερωτικό αγώνα. Παραμένοντας πιστό στον Μαρξισμό-Λενινισμό και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, σε μια προσπάθεια να κερδίσει μεγαλύτερη υποστήριξη από τους αγρότες του τουρκικού Κουρδιστάν, το PKK αλλάζει την κοσμική ιδεολογία του για να διευκολύνει την αποδοχή των στόχων του και από ακροατήριο ισλαμικών πεποιθήσεων

Στα πλαίσια της ιδεολογίας του, ακόμη και μετά την αλλαγή στάσης στο θέμα της κοσμικότητας, στοχοποιούσε την τουρκική και κουρδική πολιτικοθησκευτική άρχουσα τάξη ενώ παράλληλα απευθύνονταν στους φτωχούς χωρικούς του Κουρδιστάν και τους *«προλεταριοποιημένους»* Κούρδους των αστικών κέντρων.

¹⁹⁶ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.163-164

Κατά τα πρώτα χρόνια της δράσης του, το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν στρέφεται προς την εξουδετέρωση του «εσωτερικού εχθρού» της κουρδικής κοινωνίας των συνεργατών του καθεστώτος αλλά και των πολιτικών του αντίπαλων¹⁹⁷. Έτσι στο στόχαστρο του βρεθήκαν τα ακροδεξιά, τα δεξιά και τα κεντροαριστερά τούρκικα κόμματα, οι οργανώσεις της επαναστατικής Αριστεράς και οι αντίπαλες κουρδικές οργανώσεις (ιδίως των Ανταρτών για την Απελευθέρωση του Κουρδιστάν-ΚΥΚ).

Μετά το πραξικόπημα του 1980 η δράση του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν θα διακοπεί και η έδρα του από το Κουρδιστάν θα μεταφερθεί στην Δαμάσκο όπου με την βοήθεια της συριακής κυβέρνησης θα εγκατασταθεί. Εκεί θα έρθει σε επαφή με την Φατάχ, το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης και το Κομμουνιστικό Κόμμα του Λιβανού ενώ οι αντάρτες του θα εκπαιδευτούν από Παλαιστινίους και Συρίους αξιωματικούς σε στρατόπεδα της κοιλάδας Μπεκάα του Λιβανού¹⁹⁸. Από το 1982 το ΡΚΚ θα αναπτύξει σχέσεις και με το Δημοκρατικό Κόμμα του Κουρδιστάν, που αν και δεν θα είναι τόσο εγκάρδιες θα του επιτρέψουν να κινείται στις βόρειες περιοχές του Ιράκ¹⁹⁹. Οι σχέσεις του ΡΚΚ με την συριακή κυβέρνηση και τις ένοπλες κουρδικές οργανώσεις του Ιράκ θα του επιτρέψουν να διατηρεί διόδους εισόδου και εξόδου, προς και από το τουρκικό Κουρδιστάν.

Η οργανωμένη πολιτική βία εκ μέρους του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν ξεκινά στις 21 Μάρτιου του 1984 με αφορμή την απαγόρευση της γιορτής του Nawroz (κουρδική πρωτοχρονιά) με ταραχές και παίρνει την μορφή ανταρτοπόλεμου, που εξαπολύεται από ορεινές περιοχές στα σύνορα με την Σύρια και το Ιράκ, με τις επιθέσεις της 14^{ης} Απριλίου σε φύλακες που κρατούνταν Κούρδοι αντάρτες και τις επιθέσεις στις πόλεις Ερούχ και Σεμντιλί στις 15 Αύγουστου του ίδιου έτους.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, το ΡΚΚ συνέχισε τη στρατηγική της επίθεσης εναντίον κυβερνητικών και τουριστικών στόχων, σε μια προσπάθεια να επιτύχει τους αποσχιστικούς του στόχους. Η οργανωση έχει στόχο, επίσης, επιχειρήσεις και κυβερνητικά κτήρια στη Δυτική Ευρώπη.

¹⁹⁷ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.164

¹⁹⁸ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.270

¹⁹⁹ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 403

Το 1992 μετά από έναν «πόλεμο φθοράς»²⁰⁰ με τις υπόλοιπες κουρδικές οργανώσεις του Β. Ιράκ και τους Κούρδους φεουδάρχες για τον έλεγχο του απανταχού κουρδικού κινήματος, το PKK αισθάνεται ενισχυμένο και καλεί τους οπαδούς του σε ιντιφάντα (serhildan) με αφορμή τον εορτασμό του νέου έτους (Newroz). Μετα τις επιχειρήσεις της αστυνομίας που άφησαν πίσω τους έξι νεκρούς, το PKK ξεκινά επιθέσεις.

Η ένταση της εξέγερσης οδήγησε την τουρκική κυβέρνηση σε διχογνωμία προς την αντιμετώπιση της. Από την μια η σκληρή κατασταλτική γραμμή υπό τον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και από την άλλη την μετριοπαθής που εκπροσωπούσε ο Τουργκούντ Οζάλ που είχε σκοπό να προβεί σε μεταρρυθμίσεις και παραχώρηση πολιτιστικών δικαιωμάτων.

Η «γραμμή Οζάλ» υπερίσχυσε και ως απάντηση το PKK κήρυξε μονομερή και άνευ όρων ανακωχή. Έτσι το Κουρδικό ζήτημα για πρώτη φορά έφτανε σε κάποια μορφή λύσης με εκατέρωθεν υποχωρήσεις. Ο αιφνίδιος θάνατος του Τουργκούντ Οζάλ και η επιθεση μιας ομάδας εξτρεμιστών του PKK απομάκρυναν κάθε πιθανότητα για λύση, την εποχή εκείνη.

Το 1999, ο ηγέτης του PKK, Αμπντουλάχ Οτσαλάν, συνελήφθη στην Κένυα και εκδόθηκε στην Τουρκία, όπου αντιμετώπισε τη θανατική ποινή για κατηγορίες τρομοκρατίας. Η σύλληψη του Οτσαλάν είχε ως αποτέλεσμα να αποδυναμωθεί σοβαρά το PKK. Μετά τη σύλληψή του, Οτσαλάν το PKK κήρυξε μονομερή κατάπαυση του πυρός και ανακοίνωσε την επιθυμία του να ξεκινήσει μια «ειρηνευτική πρωτοβουλία» με την Τουρκία²⁰¹.

Ο ανταρτοπόλεμος του PKK έναντι του τουρκικού κράτους παίρνει την μορφή ανταρτών ενάντια σε γηγενείς συμβατικές δυνάμεις στα πλαίσια ενός εσωτερικού πολέμου²⁰² και παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα²⁰³:

Το κυριότερο χαρακτηριστικό του ανταρτοπόλεμου είναι ότι πρόκειται για έναν πόλεμο χωρίς σταθερές που συνιστάται στην ανατροπή κάθε είδους κανόνων.

²⁰⁰ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.284

²⁰¹ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=83

²⁰² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, «ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΥ», μελέτη με αφορμή την διάλεξη στην Σχολή Ναυτικών Δοκίμων με θέμα: «Επαναστάσεις και Ανταρτοπόλεμος, σ.29 [...] «Ορισμένες φορές η διάκριση αυτή δεν είναι τόσο ξεκάθαρη, καθώς με την πάροδο του χρόνου αυτοί που κάποτε ήταν ξένοι εισβολείς μεταβάλλονται σε γηγενείς κατοίκους της χώρας (πχ. Τούρκοι στο Κουρδιστάν και στην Κύπρο)» [...]

²⁰³ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, «ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΥ», μελέτη με αφορμή την διάλεξη στην Σχολή Ναυτικών Δοκίμων με θέμα: «Επαναστάσεις και Ανταρτοπόλεμος, σ.7-11

Το χαρακτηριστικό αυτό που εκπηγάζει από την φύση των δυνάμεων που διεξάγουν τον ανταρτοπόλεμο (έμφυχο υλικό και πειθαρχία) και οδηγεί στην έκλυση εχθρικών συναισθημάτων που προσδίδει στον ανταρτοπόλεμο μεγάλη αγριότητα.

Στην περίπτωση της δράσης του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν τα χαρακτηριστικά αυτά είναι ορατά στην δράση του. Όπως προαναφέρθηκε περάν των επιθέσεων σε στρατιωτικούς και παραστρατιωτικούς στόχους, το ΡΚΚ στράφηκε κατά των συνεργατών του καθεστώτος, δηλαδή της τοπικής ελίτ καθώς και υπάλληλων του τουρκικού κράτους. Οι δυνάμεις του ΡΚΚ, πάρα τη στρατιωτικού τύπου πειθαρχία και τους μηχανισμούς έλεγχου στο εσωτερικό του, προέρχονταν κατά βάση από μέλη των ενόπλων αριστερών οργανώσεων που είχαν την εμπειρία της φυλάκισης και αποτελούσαν θύματα της κρατικής βίας με την μορφή βασανιστηρίων καθώς και από νέους τους οποίους έπληττε η οικονομική ανέχεια των Νοτιοανατολικών περιοχών και η καταπίεση της κουρδικής τους ταυτότητας²⁰⁴. Ακόμη η βίαιη κατασταλτική δράση των «φυλακών των χωριών» και των δυνάμεων ασφάλειας ανατροφοδοτούσε το φαινόμενο της βίας με αντίποινα εκ μέρους του ΡΚΚ²⁰⁵.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό αποτελεί η ύπαρξη περιορισμένων πόρων (εμφύχων και υλικών) εκ μέρους αυτών που τον διεξάγουν, ενώ απαραίτητη θεωρείται η υποστήριξη εκ μέρους του τοπικού πληθυσμού. Οι Κούρδοι μαχητές του ΡΚΚ δρουν αποκεντρωμένα, κυρίως στις ορεινές παραμεθόριες περιοχές και λιγότερο στις πόλεις, ενώ σε επιχειρησιακό επίπεδο η δράση τους χαρακτηρίζεται από έμφαση στον αιφνιδιασμό και την νυχτερινή δράση με συνηθέστερη μορφή τακτικών επιχειρήσεων τις ενέδρες και επιδρομές έναντι στρατιωτικών περίπολων και εγκαταστάσεων των δυνάμεων ασφαλείας. Η δράση του ΡΚΚ περιορίζεται, καθώς έχει να αντιμετωπίσει την ολοένα και περισσότερο ενισχυόμενη παρουσία του τουρκικού στρατού (από 150.000 άνδρες το 1991 στις 250.000 το 1994) καθώς και των δυνάμεων των «φυλακών των χωριών» (18.000 άνδρες), της στρατοχωροφυλακής και της αστυνομίας, χωρίς όμως να εξαλείφει.

Η μη εξάλειψη της δράσης του ΡΚΚ οφείλεται στο γεγονός των ερεισμάτων του σε μεγάλο μέρος της κουρδικής κοινωνίας που του παρείχε είτε την ενεργή

²⁰⁴ Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας» σ.270-271

²⁰⁵ Μαρία Δημητράκα, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο σ.194-196

υποστήριξη (τρόφιμα, πληροφορίες, καταλύματα κτλ), είτε την παθητική υποστήριξη. Η ύπαρξη αυτής της υποστήριξης οδηγούσε τον τουρκικό στρατό στο να ξεσπάσει την τον θύμο και εκνευρισμό του, εφαρμόζοντας την παραδοσιακή αντί-αντάρτικη τακτική της «καμένης γης» καταστρέφοντας περίπου 3000 χωριά έως το 1996²⁰⁶.

Η οργάνωση του PKK είναι ακόμα ενεργή²⁰⁷. Το 2002, το PKK άλλαξε το όνομά του σε KADEK, δεσμευόμενο για μη βίαιες δραστηριότητες και ανακοίνωσε μια διαδικασία τριών σταδίων, έναν «οδικό χάρτη» για την ειρηνική επίλυση του Κουρδικού.

Παρά την κατάπαυση του πυρός, η εξελίξεις ανάγκασαν την οργάνωση να συνεχίσει στρατιωτική εκπαίδευση και τον προγραμματισμό. Το 2003, το KADEK ανακοίνωσε τη διάλυση και τη δημιουργία μιας νέας παν-κουρδικής οργάνωση που ονομάζεται «Συνέδριο του Λαού του Κουρδιστάν» (KHK) που θα διεκδικήσει τα δικαιώματα των Κούρδων, μέσω διαπραγματεύσεων με την Τουρκία. Στα τέλη του 2003, το KADEK προσπάθησε να μετονομαστεί σε Κογκρέσο του Λαού του Κουρδιστάν και προβάλλοντας προοπτικές λύσης συνέχιζε τις δράσεις του.

Η κατάπαυση του πυρός με την τουρκική κυβέρνηση έκλεισε την άνοιξη του 2004 και η βία επανήλθε. Τον Απρίλιο του 2005, η οργάνωση επίσημα αποφάσισε να επανέλθει στο αρχικό του όνομα και τον Αύγουστο του ίδιου έτους ανακοίνωσε την απόφαση του για κατάπαυση του πυρός, δεσμευόμενο για έμμεσες ειρηνευτικές συνομιλίες. Οι συνομιλίες μεταξύ του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν με την τουρκική κυβέρνηση, ωστόσο, απέτυχαν. Οι συγκρούσεις ανάμεσα στο PKK με τις δυνάμεις ασφάλειας συνεχίζονται σε όλη την Τουρκία και κυρίως στα νοτιοανατολικά.

Η αρμενική πολιτική βία στην Τουρκία.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970, μέσα από την αναγέννηση του αρμενικού εθνικισμού προκύπτουν οι δυο σημαντικές ένοπλες αρμένικες οργανώσεις που θα δράσουν εναντίον τουρκικών διπλωματικών απόστολων και επιχειρήσεων σε χώρες της Αμερικής, της Δυτικής Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής.

Η πρώτη ένοπλη αρμένικη οργάνωση ιδρύεται στη Βυρηττό, από τον Μπέντρος Οχανεσιάν, έναν Αρμένιο από το Ιράκ. Η οργάνωση αυτή παίρνει το

²⁰⁶ Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 404-405

²⁰⁷ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=83

όνομα «Αρμενικός Μυστικός Στρατός για την Απελευθέρωση της Αρμενίας» (ASALA). Η οργάνωση τοποθετείται ιδεολογικά στον χώρο του Μαρξισμού-Λενινισμού και έχει μεσοπρόθεσμος στόχο την ευαισθητοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης αναφορικά με την Γενοκτονία του 1915, κατά τα πρότυπα του Εβραϊκού Ολοκαυτώματος, που θα οδηγούσε στον μακροπρόθεσμο στόχο της, την ίδρυση ανεξάρτητου αρμενικού κράτους που θα προσέγγιζε τα όρια της Ουϊλσονικής Αρμενίας²⁰⁸.

Η δεύτερη κατά σειρά ένοπλη αρμενική οργάνωση με το όνομα «Αρμενικός Επαναστατικός Στρατός» (ARA) ιδρύεται ως στρατιωτική πτέρυγα της Αρμενικής Επαναστατικής Επιτροπής (Dashnaktsutyun) τον Μάιο του 1976, ενώ κατά τα έτη 1978-1982 δρα με την ονομασία «Κομάντος Δικαιοσύνης για την Αρμενική Γενοκτονία» (JCAG)²⁰⁹. Σε αντίθεση με τον ASALA, ήταν ξεκάθαρα εθνικιστική και στόχο της αποτελούσε η δημιουργία ενός ανεξάρτητου αρμενικού κράτους (κατά προτίμηση στις πρώην αρμένικες επαρχίες της Ανατολίας), καθώς και η δημόσια αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων από την Τουρκία.

Περάν των δυο αυτών ενόπλων οργανώσεων της αρμενικής πολιτικής βίας, υπήρξαν και κάποιες άλλες μικρότερες. Οι περισσότερες εξ αυτών αποτελούσαν αποδεδειγμένα τους βραχίονες του ASALA στην Ευρώπη και την Αμερική, κάποια για την όποια φημολογείται αλλά δεν αποδεικνύεται η συνεργασία της και κάποιες άλλες οι όποιες ήταν βραχύβιες και δεν παρουσίασαν τους στόχους τους.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις τέτοιων οργανώσεων αποτελούν: i)ο «Γαλλικός Σεπτέμβρης» (*September-France*), που πήρε το όνομα του από την επιθεση στην τουρκική πρεσβεία στο Παρίσι στις 24 Σεπτεμβρίου του 1981, ii) η «Οργάνωση Ορλυ» που πήρε το όνομα της από το γαλλικό αεροδρόμιο Ορλυ όπου έγινε η συλληψη ενός μέλους του ASALA που είχε στην κατοχή του πλαστο διαβατήριο το 1981, iii) η οργάνωση «9^η Σεπτεμβρίου» που πήρε το όνομα της από την συλληψη του μέλους του ASALA Mardiros Jamgotchian για τη δολοφονία ενός Τούρκου διπλωμάτη στη Γενεύη στις 9 Ιουνίου 1981.

Μια ακόμη περίπτωση μικρότερης σε μέγεθος οργάνωσης που φημολογείται πως συνεργάζονταν ή ότι αποτελούσε ευρωπαϊκό βραχίονα του ASALA ήταν η «*Νέα Αρμενική Αντίσταση*»²¹⁰ χωρίς να υπάρχει απόδειξη υπέρ αυτού. Αν και παρουσίαζε

²⁰⁸ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=258

²⁰⁹ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=264

²¹⁰ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=262

τους ίδιους στόχους με τις υπόλοιπες οργανώσεις που κινούνταν στον ίδιο ιδεολογικό χώρο με τον ASALA από την δράση του δεν καταδεικνύεται η επιλογή στόχων υπό το πρίσμα του Μαρξισμού-Λενινισμού.

Τέλος υπήρξαν άλλες δυο αρμένικες οργανώσεις, η «*Ομάδα Αρμενικής Αντίστασης*»²¹¹ και ο «*Αρμένικος Κόκκινος Στρατός*»²¹² οι όποιες είχαν βραχύβια δράση, κατά την δεκαετία του 1980 η πρώτη και από το 1995 και έπειτα η δεύτερη, και στόχους παρόμοιους με τις υπόλοιπες αρμένικες ένοπλες οργανώσεις.

Η πολιτική βία εκ μέρους των ενόπλων αρμενικών οργανώσεων που έδρασαν εναντίον τούρκικων στόχων με βάση την δράση τους κατατάσσεται φέρει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αποσχιστικής πολιτικής βίας, ενώ στην περίπτωση του ASALA φέρει και αυτά της ακροαριστερής βίας:

Πρώτον, στόχος όλων των αρμενικών ενόπλων οργανώσεων ήταν σε πρώτη φάση η αναγνώριση εκ μέρους του τουρκικού κράτους της Αρμενικής Γενοκτονίας και σε δεύτερη φάση η δημιουργία κράτους στα όρια που προβλέπονταν από την Συνθήκη των Σεβρών, της λεγόμενης «Ουϊλσονικής» Αρμενίας που θα περιελάμβανε και τις περιοχές που κατοικούνταν από αρμένικους πληθυσμούς στην Β. Ανατολία . Η στρατηγική των οργανώσεων σχετικά με την επίτευξη των στόχων αυτών σχεδιάστηκε υπό την πεποίθηση πως η άσκηση πίεσης για διεθνή αναγνώριση της Αρμενικής Γενοκτονίας, θα μπορούσε να επιδράσει αντίστοιχα με την αναγνώριση του Εβραϊκού Ολοκαυτώματος και να οδηγήσει στην ίδρυση ενός νέου διευρυμένου (κατά τον ASALA)²¹³ και ενός νέου ανεξάρτητου αρμενικού κράτους στην περιοχή της Β. Ανατολίας (κατά το JCAG)²¹⁴.

Δεύτερον, η αρμενική Διασπορά έπαιξε μεγάλο ρόλο στην δημιουργία, τη στελέχωση, την δημιουργία δικτύων δράσης, τη διασύνδεση και την οικονομική ενίσχυση των οργανώσεων. Όπως προαναφέρθηκε, η αρμενική Διασπορά αποτέλεσε την μήτρα της αναγέννησης του αρμενικού εθνικισμού κατά την δεκαετία του 1960 και πρωτοπόρα προς την κατεύθυνση αυτή ήταν η αρμενική νεολαία. Το στελεχιακό δυναμικό των οργανώσεων προέρχονταν κυρίως από την αρμενική Διασπορά. Το γεγονός της μεγάλης ανά τον κόσμο διασποράς της έδωσε την δυνατότητα να δρα σε διάφορα σημεία του κόσμου (ΗΠΑ, Καναδάς, χώρες Δυτικής και Νοτιάς Ευρώπης, Μ. Ανατολή και Αυστραλία) και λόγω της επαναστατημένης νεολαίας της, να δρα

²¹¹ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3952

²¹² http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3951

²¹³ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=258

²¹⁴ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=264

στα πλαίσια της διασύνδεσης των διαφόρων αποσχιστικών κινημάτων, ακροαριστερής κυρίως ιδεολογίας, συμμαχώντας με παλαιστινιακές οργανώσεις²¹⁵ με τον IRA, τις Ερυθρές Ταξιαρχίες και το PKK²¹⁶.

Τα οικονομικά των οργανώσεων προέρχονταν κατά ένα μέρος από τους εράνους που διενεργούνταν μεταξύ της αρμενικής Διασποράς στις ΗΠΑ, τον Καναδά και την ΔΥ. Ευρώπη ενώ κατά ένα άλλο μέρος από τις παλαιστινιακές οργανώσεις και κάποιες κυβερνήσεις στα πλαίσια της «επαναστατικής αλληλεγγύης» καθώς και από ληστείες και διακίνηση ναρκωτικών²¹⁷.

Τρίτον, όπως διαφαίνεται από τις ένοπλες ενέργειες, η επιλογή των στόχων γίνονταν κυρίως από την ομάδα των «αντιπρόσωπων» του τουρκικού κράτους. Οι ενέργειες αυτές στρέφονταν κυρίως εναντίον μελών διπλωματικών αποστολών είτε με βομβιστικές ενέργειες σε αντιπροσωπείες τούρκικων επιχειρηματικών ομιλών που δραστηριοποιούνταν εντός και εκτός Τουρκίας.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο οι ένοπλες ενέργειες στρέφονταν, ιδίως του ASALA, εναντίον γραφείων διεθνών οργανισμών, διεθνών επιχειρηματικών ομιλών (κυρίως τραπεζικών και αερογραμμών), διεθνών ειδησεογραφικών πρακτορείων και ξένων πρεσβειών. Οι δράσεις αυτές γίνονταν είτε με σκοπό την πίεση προς τις κυβερνήσεις των χωρών και τις διοικήσεις των διεθνών οργανισμών να αναγνωρίσουν την Αρμενική Γενοκτονία και να απελευθερώσουν μέλη του ASALA που είχαν συλλάβει.

Τέταρτον, ένα ακόμη χαρακτηριστικό των ενεργειών που διέπραξαν οι ένοπλες αρμένικες οργανώσεις ήταν η ανάληψη ευθύνης μετά από κάθε επιθεση. Σε πολλές περιπτώσεις την ευθύνη για ένα χτύπημα ανέλαμβαναν και οι δυο κύριες ένοπλες αρμένικες οργανώσεις ενώ άλλες, ιδίως του ASALA η ευθύνη αναλήφθηκε από κοινού με παλαιστινιακές οργανώσεις και το PKK.

Η ακμή της δράσης των ενόπλων οργανώσεων της αρμενικής αποσχιστικής βίας εναντίον τούρκικων στόχων, σημειώθηκε κατά την δεκαετία 1975-1985 εκτατά περά από κάποιες μεμονωμένες ενέργειες δεν υπήρχε άλλη δράση και ούτε αναμένεται. Υποστηρίζεται δε, πως μετά την πτώση της ΕΣΣΔ και την έναρξη των εχθροπραξιών στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, πολλά μέλη των προαναφερθέντων οργανώσεων δραστηριοποιούνται εναντίον αζέρικων στόχων²¹⁸.

²¹⁵ Eric J. Zurcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 356

²¹⁶ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=258

²¹⁷ Michael M. Gunter, «Armenian Terrorism: A Reappraisal», The Journal of Conflict Studies, Winter 2007, σ.112

²¹⁸ http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=265

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το φαινόμενο της πολιτικής βίας κατέχει μια διαρκή παρουσία στην δημόσια σφαίρα της Τουρκικής Δημοκρατίας. Αρχικά οι δυο πόλοι της σύγκρουσης αποτελούνται από την εθνικιστική-μεταρρυθμιστική κρατική εξουσία και από τα παραδοσιακά στρώματα της τουρκικής κοινωνίας. Κατά την περίοδο αυτή, η σύγκρουση παίρνει την μορφή χαμηλής έντασης τοπικών εξεγέρσεων, με θρησκευτικά κίνητρα, ενώ παράλληλα αποκαλύπτονται συνωμοτικοί μηχανισμοί εντός του κεμαλικού κινήματος που σκοπό έχουν να δολοφονήσουν τον Μουσταφά Κεμάλ. Στην συνέχεια την σκυτάλη της αμφισβήτησης προς το νέο καθεστώς παίρνουν οι κουρδικές φυλές οι οποίες στρέφονται ένοπλα και οργανωμένα εναντίον της κεμαλικής εξουσίας με σκοπό την απόσχιση.

Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Τουρκική Δημοκρατία πραγματοποιεί την μετάβαση από το μονοκομματικό στο πολυκομματικό πολιτικό σύστημα. Η μετάβαση αυτή δεν αποτέλεσε αποτέλεσμα μια διαδικασίας αλλά ένα προαπαιτούμενο μετρό για να ενταθεί στο Διεθνές Σύστημα της εποχής και τη Βορειοατλαντική Συμμαχία. Στο εσωτερικό της, η συντηρητικού προσανατολισμού κυβέρνηση Μέντορες με τις μεταρρυθμίσεις που προωθεί και την προσέγγιση με το Ισλάμ ενοχλεί τα ανταντακλαστικά της κεμαλικής ελίτ που συν τω χρόνο είχε διαμορφωθεί από την ίδρυση του κράτους.

Η πολιτική της κυβέρνησης Μεντερές σε συνδυασμό με την νομισματική κρίση που ξέσπασε την εποχή εκείνη ωθεί κυρίως την νεολαία να αντιδράσει με διαδηλώσεις τις οποίες η κυβέρνηση καταστέλλει με αγριότητα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 η πολιτική βία θα εμπορευθεί από μια γενιά, η οποία γαλουχημένη από τις κεμαλικές ιδέες, θα στραφεί τόσο εναντίον της πολιτικής χαλάρωσης της εκκοσμίκευσης εκ μέρους των Δημοκρατικών όσο και εναντίον των μειονοτήτων που εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή πληθυσμών βάσει της Συνθήκης της Λωζάννης .

Οι διαδηλώσεις και η άγρια καταστολή ανοίγουν τον δρόμο στην στρατιωτική ηγεσία να πραγματοποιήσει το πρώτο στρατιωτικό πραξικόπημα στην ιστορία της

χωράς την 27^η Μαΐου του 1961. Η ηγετική ομάδα του πραξικοπήματος περάν της δικής του παλαιού καθεστώτος σχηματίζει μια επιτροπή για την επεξεργασία ενός νέου Συντάγματος. Το νέο αυτό Σύνταγμα, το πλέον φιλελεύθερο στην τουρκική ιστορία ενθάρρυνε μια πολιτική κοσμογονία σε ολόκληρο το φάσμα με σκοπό να εμποδιστεί ένα νέο μονοπώλιο της κρατικής εξουσία από ένα κόμμα.

Μέσα από την νέα κατάσταση που προκύπτει έχουμε φορείς που εκτείνονται από την άκρα Δεξιά έως την άκρα Αριστερά ενώ άρχισε να διαφαίνεται μια ισλαμιστή κινητικότητα και μια ξεχωριστή κουρδική αμφισβήτηση που διαφαίνονταν μέσα από την άκρα αριστερά .

Η άκρα Δεξιά θα προσέλθει μέσα από το Ρεπουμπλικανικό Αγροτικό Εθνικό Κόμμα στο οποίο ο Αρπασλάν Τουρκές εντάχθηκε το 1965 μαζί με την πλειονότητα των παντουραμιστή αξιωματικών που είχαν αποπεμφθεί από την Επιτροπή Εθνικής Ενότητας μετά το πραξικόπημα του 1960, και την ίδια χρονιά κατορθώνει να εκλέγει πρόεδρος του κόμματος. Υπό την προεδρία του το κόμμα αλλάζει φυσιογνωμία και μετατρέπεται σε ένα ιεραρχικά οργανωμένο μαχητικό υπερεθνικιστικό κόμμα,. Η ιδεολογία που περιέχονταν στο φυλλάδιο που συνέταξε ο Τουρκές με τίτλο «Εννέα Φώτα» και εμπεριέχονταν στο τρίπτυχο «*Αρχηγός-Δόγμα-Οργάνωση*» ενώ αυτά που περισσότερο τονίζονταν ήταν ο παντουρανισμός και ο αντικομμουνισμός που εκφράζονταν μέσω των βίαιων εκφάνσεων τους ενώ μετά το 1969 άρχισε να δίνεται έμφαση στο Ισλάμ παρά την κοσμική θεώρηση του κόμματος για το κράτος.

Το πρώτο ισλαμικό κόμμα της Τουρκίας αποτέλεσε το Κόμμα της Εθνικής Τάξης, που υποστήριζε μια νέα οικονομική και κοινωνική τάξη που βασιζόνταν σε «εθνικές» αρχές» αν και στη πραγματικότητα εννοούσε ισλαμικές. Η ιδρυτική ομάδα του κόμματος προήλθε μέσα από τις διαδικασίες όντος των μυστικιστικών ισλαμικών ταγμάτων, και αναδείχτηκαν μέσα από το «Κίνημα της Θρησκευτικής Αποψης» που επεδίωκε την επιστροφή σε παραδοσιακές αξίες και θεσμούς και θεωρούσε την διαδικασία της «δυτικοποίησης» ως πηγή των δεινών της τουρκικής κοινωνίας. Η ισλαμική παρουσία στην πολιτική σφαίρα της χώρας θα διατρέξει τρεις δεκαετίες μέχρι να σχηματίσει την πρώτη αυτοδύναμη κυβέρνηση της το 2002.

Η διαδρομή της τουρκικής Αριστεράς από το ορθόδοξο κομμουνιστικό, αναγνωρισμένο από την Κομμουνιστική Διεθνή, Τουρκικό Κομμουνιστικό Κόμμα έως το Τουρκικό Εργατικό Κόμμα της δεκαετίας του 1960, αποτελεί μια ιδεολογικοπολιτική διαδρομή μέσα από διασπάσεις, δυσκολία στην ιδεολογική τοποθέτηση ανάμεσα στις αριστερές και τις κεμαλικές ιδέες και τέλος την

αντιμετώπιση του κράτους που περιορίζει την δράση του. Η νεολαία του μέσα από τις ιδεολογικοπολιτικές ζυμώσεις που θα διαμορφώσει στο εσωτερικό του θα το οδηγήσουν σε ριζοσπαστικοποίηση και περεταίρω διάσπαση.

Μεγάλο ρολό στην αναγέννηση του κουρδικού εθνικισμού που θα καθαιμαχτεί μετά τις επαναστάσεις του Μεσοπολέμου θα παίζει ο χώρος της αριστεράς και ιδιαίτερα οι ριζοσπαστικές οργανώσεις, στις οποίες πολλοί νέοι Κούρδοι θα έχουν ηγετικό ρολό. Η στάση των οργανώσεων αυτών να μην θίξουν το Κουρδικό και να πάρουν ξεκάθαρη θέση απέναντι του, οδήγησε πολλούς Κούρδους καθαρά κουρδικών οργανώσεων με δικούς τους στόχους. Κατά την δεκαετία του 1970 έχουμε την ίδρυση καθαρά κουρδικών αριστερών οργανώσεων από νεαρούς Κούρδους διάφορων τάσεων της Αριστεράς. Κοινό γνώρισμα των οργανώσεων αυτών ήταν η θεώρηση σχετικά με την κατάσταση στο Κουρδιστάν της περιόδου εκείνης όπου τόσο οι αποικιακού τύπου δυνάμεις των χωρών στις οποίες ήταν διαμοιρασμένο το Κουρδιστάν με την βοήθεια των δυνάμεων του διεθνούς καπιταλισμού και ιμπεριαλισμού (κυρίως των ΗΠΑ) όσο και η άρχουσα φυλετική και θρησκευτική τάξη καταπίεζε τον κουρδικό λαό.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, η Τουρκία βρίσκεται στην δίνη των καθημερινών συγκρούσεων ανάμεσα στους πόλους των πολιτικών ριζοσπαστισμών που είχαν διαμορφωθεί μετά το πραξικόπημα του 1961. Οι δυο κύριες ένοπλες παρατάξεις που εμπλέκονται στις συγκρούσεις κατά την περίοδο που εξετάζεται είναι οι ένοπλες οργανώσεις της ριζοσπαστικής Αριστεράς, που είχαν προκύψει από την διάσπαση της νεολαίας της Αριστεράς, και των οπαδών της άκρας Δεξιάς (Εθνικιστές και Ισλαμιστές) σε συμπαρατάξη με τις κρατικές δυνάμεις.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, το Αρμενικό Ζήτημα αναβιώνει μέσα από τρία γεγονότα που αναγεννούν τον αρμενικό εθνικισμό και εντείνουν την πίεση για την αναγνώριση της γενοκτονίας εκ μέρους της Τουρκίας. Το πρώτο γεγονός αφορά την κινητοποίηση των Αρμενίων στην Βηρυτό και την Σοβιετική Αρμενία στα πλαίσια της πεντηκοστής επετείου από την έναρξη των σφαγών και εκτοπίσεων των αρμενικών πληθυσμών εκ μέρους των Νεότουρκων, που οδηγούν στην κήρυξη της 24^η Απριλίου ως «Ημέρα Μνήμης». Το δεύτερο γεγονός είναι η δολοφονία δυο Τούρκων διπλωμάτων στο Λος Άντζελες από τον Κουρκέν Γιαννικιάν, έναν υπέργηρο Αμερικανοαρμένιο η οποία έφερε στην επιφάνεια την επιχείρηση «Νέμεσις» ,μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο με σκοπό την δολοφονία των οργανωτών του σχεδίου της γενοκτονίας. Το τρίτο γεγονός αφορά την έναρξη του

εμφυλίου πολέμου στον Λίβανο, μιας χώρας που αποτέλεσε καταφύγιο για 200.000 Αρμενίους μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέσα από εμφυλιοπολεμικό τοπίο του Λιβάνου του 1970 θα αναδυθούν οι μετέπειτα αρμένικες οργανώσεις πολιτικής βίας..

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 παρατηρείται η εμφάνιση και δράση συνωμοτικών αρμενικών ενόπλων οργανώσεων, οι οποίες στελεχώνονται από Αρμενίους της διασποράς, στρέφονται με δολοφονίες, βομβιστικές ενέργειες και απαγωγές, εναντίον στόχων του κράτους εντός και εκτός Τουρκίας.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 εμφανίζεται το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν και στρέφεται αρχικά εναντίον των παρακρατικών οργανώσεων που δρουν στις περιοχές, της νοτιοανατολικής Τουρκίας. Το φαινόμενο κατά την περίοδο που εξετάζεται, παρουσιάζει τα διακριτά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συνωμοτικής βίας, του ανταρτοπόλεμου καθώς και της αποσχιστικής βίας.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 πέραν της αποσχιστικής βίας κάνουν την επανεμφάνιση τους και οι ένοπλες ισλαμικές φονταμενταλιστές οργανώσεις. Οι οργανώσεις έχουν πεδίο δράσης, κυρίως, τις νοτιοανατολικές περιοχές και στρέφονται πλέον εναντίον του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν και τους Αλεβίτες, πλέον όχι τόσο για τις αριστερές τους θέσεις αλλά λόγω της αιρετικής τους στάσης ως προς το Ισλάμ. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η ισλαμιστική βία αλλάζει προσανατολισμό όσους αντιδρούν και όσους δεν υποστηρίζουν το στόχο της επιβολής θρησκευτικού νόμου στην Τουρκία.

Φθάνοντας στο σήμερα, μετά τις διαδηλώσεις στο πάρκο Γκεζί, τις εξεγέρσεις που ακλούθησαν αφήνοντας πίσω τους θύματα και την αυταρχική στάση σε τόσο της κυβέρνησης όσο και του ιδίου του Ταγίπ Ερτογάν η κατάσταση παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά με την περίοδο προ της πτώσης Μεντερές. Την εικόνα αυτή έρχονται να ενισχύσουν τόσο τα εσωκομματικά προβλήματα στο ΑΚΡ όπου η «γραμμή Γκιουλέν» απειλή την συνοχή της όσο και τα οικονομικά σκάνδαλα που αποκαλύφθηκαν κατά την διάρκεια του καλοκαιριού του 2013.

Αν και η άποψη περί κύκλων της ιστορίας που επιστρέφουν άλλοτε ως φάρσα και άλλοτε ως τραγωδία είναι μακράν της παρούσας προσέγγισης. Η επιστροφή της πολιτικής βίας και η αναβίωση κάποιων από τους πολλούς της , μπορεί να θεωρηθεί πιθανή αν κρίνουμε από την σύνθεση και δυναμικότητα των πολιτικών δυνάμεων που συμμετέχουν στο κίνημα του Γκάτζι, αυτών που στηρίζουν την κυβέρνηση Ερτογάν και έως σήμερα δεν έχουν εκφραστεί αλλά και αυτών που τηρούν στάση αναμονής.

Έτσι βλέπουμε από την μια στο κίνημα του Γκάζι να συμμετέχουν δυναμικά ομάδες της Εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς και των Κεμαλιστών και Εθνικιστών και από την άλλη τον θρησκευόμενο πληθυσμό (ιδιαίτερα της Ανατολίας) να στηρίζει με την ψήφο του την κυβέρνηση Ερτογάν χωρίς όμως να καταφεύγει σε δυναμική δράση (πχ. αντιδιαδηλώσεις κτλ) ενώ οι Κούρδοι αν και συμμετείχαν στις διαδηλώσεις φαίνεται να τηρούν στάση αναμονής στις εξελίξεις.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασικά εγχειρίδια.

- Μαίρη Μπόση, «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Π. Τραυλός
- Hamit Bozarslan, «Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας», Εκδόσεις Σαββάλας.
- Eric J. Zürcher, «Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Ahmet Shamim, «Η τραγωδία της Τούρκικης Αριστεράς» ,Εκδόσεις Στοχαστής.
- Amalia Van Gent «Τούρκικα ρήγματα, μια χώρα σε αναζήτηση ταυτότητας», Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, «Γεωπολιτική, η θεωρία και η πράξη», Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μουράτ Καραγιλάν, «Η Ανατομία του Πολέμου στο Κουρδιστάν» ,Εκδόσεις Ινφογνώμων.

Διδακτορικές Διατριβές.

- Μαρία Δημητρακά, «ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ, Μια ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική προσέγγιση», Αθήνα 2001, Παντείο Πανεπιστήμιο.

Διπλωματικές εργασίες.

- Καραγιάννης Γεώργιος « Η πρώτη προσπάθεια ίδρυσης ανεξάρτητου κουρδικού κράτους» ,Αθήνα, 2007 Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Δαπουντάνη Αικατερίνη, «Οι θρησκευτικές ελευθερίες στην Τουρκία και η επίπτωση τους στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2008

Δημοσιεύσεις στα ελληνικά.

- Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, «ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΥ», μελέτη με αφορμή την διάλεξη στην Σχολή Ναυτικών Δοκίμων με θέμα: «Επαναστάσεις και Ανταρτοπόλεμος
- Γιώργος Σεριάν, «Αρμενικό Ζήτημα: Η αναβίωση μέσα από τις κάνες των οπλών», Τετράδια πολιτικής σκέψης, Πάντειο Πανεπιστήμιο ,Φεβρουάριος 1985
- Αστέρης Χουλιάρης, «Η δυναμική του ισλαμικού φονταμενταλισμού στην Τουρκία», τετράδια πολιτικής σκέψης, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Mehmet Telkinar, «Τετράδια πολιτικής σκέψης, διαλόγου και κριτικής», Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Δημοσιεύσεις στα αγγλικά.

- Michael M. Gunter, «Armenian Terrorism: A Reappraisal», The Journal of Conflict Studies, Winter 2007

Πληροφορίες από το Διαδίκτυο.

Για τις ένοπλες οργανώσεις της πολιτικής βίας στην Τουρκική Δημοκρατία:

- <http://www.start.umd.edu>

Πανεπιστήμιο Πειραιώς